

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Första kammaren.

Nr 31.

Tisdagen den 13 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 6 och 7 i denna månad.

Upplästes följande inlämnade läkarintyg:

Att herr landshöfding *C. Cedercrantz* till följd av ett olycksfall under de närmaste två veckorna är oförmögen att delta i Riksdagens arbeten, intygar på heder och samvete

Norrköping 11 maj 1913

H. von Unge.

Leg. läk.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 25 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må besluta,

a) att ett riksbankens avdelningskontor skall inrättas i Hälsingborg;

b) att detta kontors länedistrikt skall omfatta Hälsingborg, Landskrona och Ängelholm ävensom Bjäre, Norra och Södra Åsbo härad i Kristianstads län samt Luggude och Rönnebergs härad i Malmöhus län;

c) att antalet tjänstebefattningar vid kontoret bestämmes till:

en kontorschef, tillika kamrer;

en kontrollant, jämte en suppleant för honom;

en kassör;

en registrator;

en vaktmästare;

d) att i avseende å löneförmåner kontorschefen likställas med verkställande styrelseledamot, kontrollanten med styrelseledamot samt övrig personal med motsvarande befattningshavare vid riksbankens minsta avdelningskontor; samt

Första kammarens protokoll 1913. Nr 31.

e) att åt fullmäktige uppdrages att vidtaga de för kontorets öppnande erforderliga åtgärder och närmare bestämma tiden, då rörelsen vid kontoret må begynna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, avslagit såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 68.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 529, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 62 ja och 139 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 125 ja och 207 nej, vadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 27 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första kammaren vill, att förevarande motion av herr Sjöblom m. fl., om upphävande av tullen å ris, risgryn och rismjöl, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutat, att oskalat ris skall vara tullfritt, att tullen å risgryn skall nedsättas till 2 kronor för 100 kilogram, men att tullen å rismjöl skall bibehållas vid sitt nuvarande belopp, samt att i följd härav rubrikerna nr 80 och 81 i gällande tulltaxa skola erhålla följande ändrade lydelse:

80. Ris, oskalat eller blott befriat från ytterskalet..... fritt.

81. Ris, malet:

a) gryn 100 kilogram 2 kr.

b) mjöl 100 kilogram 6 kr. 50 öre.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 38.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 530, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 57 ja och 140 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 153 ja och 178 nej, vadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 67, punkten 1, föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må i anledning av herr Ericsons m. fl. motion nr 26 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 67 samt Kungl. Maj:ts förslag på extra stat för år 1914 till krigsfartygsmateriel bevilja ett anslag av 4,050,000 kronor och tillika medgiva, att Kungl. Maj:t må i mån av behov låta redan under innevarande år förskottsvis utanordna ett till ändring av undervattensbåten nr 1 beräknat belopp, 150,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutat att, med avslag å herr Ericsons m. fl. motion nr 26 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 67 samt med bifall till Kungl. Maj:ts proposition, till krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1914 ett anslag av 2,500,000 kronor, därav 1,050,000 kronor böra avsättas för att användas, på sätt framdeles må närmare bestämmas, samt tillika medgiva, att Kungl. Maj:t må i mån av behov låta redan under innevarande år förskottsvis utanordna ett till ändring av undervattensbåten nr 1 beräknat belopp, 150,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 53.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 531, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 52 ja och 146 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 133 ja och 199 nej, hvadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 67, punkten 2, föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må med bifall till herr Ericsons m. fl. motion nr 38 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 68 besluta, att de medel, som av Riksdagen anvisats för åren 1912 och 1913 och hittills blivit reserverade till nyanskaffning av krigsfartygsmateriel, omkring 6,388,000 kronor, skola användas för nybyggnad av en 1:a kl. pansarbåt av i huvudsak »Sveriges» typ, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren beslutat att icke bifalla herr Ericsons m. fl. motion nr 27 och herr Hildebrands m. fl. motion nr 68.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 54.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 539, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 50 ja och 148 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 130 ja och 202 nej, vadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 67, punkten 3, föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första kammaren, vill, med bifall till herr Olssons ifrågavarande motion, bevilja ett anslag av 2,200,000 kronor därav hälften eller 1,100,000 kronor för år 1914, till skyndsamt anskaffande av ett batteri svåra hanbitser och två smärre batterier snabbeldspjäser i Karlskrona fästning, ävensom bemyndiga Kungl. Maj:t att under loppet av innevarande år av sistnämnda belopp förskottera erforderliga medel för arbetets påbörjande snarast möjligt; röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, beslutat, att icke bifalla herr Olssons ifrågavarande motion.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;
Nej — 56.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och av-
sant till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 533,
som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes ut-
fallit med 54 ja och 143 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade
röster befunnits utgöra 132 ja och 199 nej, vadan beslut i frågan
blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande
av statsutskottet i dess memorial nr 71, punkten 1, föreslagna och av
båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första kammaren vill, att Riksdagen må
för utgivande genom kommerskollegii försorg av en periodisk publika-
tion »kommersiella meddelanden», i huvudsaklig överensstämmelse med
den av departementschefen förordade plan, på extra stat för år 1914
anvisa ett belopp av 10,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutit
att för utgivande genom kommerskollegii försorg av en periodisk pub-
likation, »kommersiella meddelanden», i huvudsaklig överensstämmelse
med den av departementschefen förordade plan, på extra stat för år
1914 anvisa ett belopp av 12,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;
Nej — 45.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och av-
sant till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 534,
som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes ut-
fallit med 89 ja och 112 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade
röster befunnits utgöra 177 ja och 157 nej, vadan beslut i frågan
blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över föl-
jande av statsutskottet i dess memorial nr 71, punkten 2, föreslagna och
av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första kammaren, vill, att generatulldirektörens avlöning skall i avlöningsstaten för generaltullstyrelsen uppföras på följande sätt: lön 8,500, tjänstgöringspenningar 3,500, ortstillägg 1,000, summa 13,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren beslutit, att generaltulldirektörens avlöning skall i avlöningsstaten för generaltullstyrelsen uppföras på följande sätt: lön 7,000, tjänstgöringspenningar 3,000, ortstillägg 1,000, summa 11,000 kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 51.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra Kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 535, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 24 ja och 179 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 105 ja och 230 nej, vadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av jordbruksutskottet i dess memorial nr 78 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som, i likhet med Första kammaren, vill, att Riksdagen må å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 20,000 kronor att under de villkor, som av Kungl. Maj:t bestämmas, utdelas såsom bevaringspremier för ston av ädelt slag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra kammaren, avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 61.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 536, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 57 ja och 140 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 130 ja och 201 nej, vadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 39 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första kammaren vill, att förevarande motion II: 140 angående pension åt förre fästningsbyggnadsarbetaren P. J. Danielsson icke må vinna Riksdagens bifall, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den vid punkten fogade reservationen och således medgifvit, att f. d. fästningsbyggnadsarbetaren, muraren P. J. Danielsson i Kalmar må från och med år 1913 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av tvåhundra kronor.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 59.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 537, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 26 ja och 176 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 101 ja och 235 nej, vadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bankoutskottet i dess memorial nr 40 föreslagna och av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med Första kammaren vill, att Riksdagen, med bifall till fullmäktiges förevarande framställning, må besluta, att i avseende å prenumeration å riksdagstrycket skola från och med år 1914 gälla följande bestämmelser:

Prenumeration å nedannämnda delar av årets riksdagstryck kan ske såväl å posten som i den bokhandel, hos vilken riksgäldskontoret tillhandahåller riksdagstryck för försäljning; och gälla för prenumerationen följande priser, däruti inberäknade postavgifterna:

Första kammarens protokoll	kr. 4: —
Andra » »	» 6: —
Bihangets 1:a samling (Kungl. Maj:ts propositioner)	» 5: —
Statsverkspropositionen ensam	» 3: —
Övriga kungl. propositioner	» 3: —
Bihangets 3:e—16:e samlingar	» 6: —
Register över kamrarnas protokoll med bihang	» 1: —

Prenumereras på en gång å samtliga ovan nämnda delar av riksdagstrycket (således allt med undantag av bihangets 2:a samling, innehållande statsrevisorernas och justitieombudsmannens berättelser samt kommittébetänkanden), beräknas härfor ett pris av 20 kronor.

I bokhandeln mottages även prenumeration å en eller flera av bihangets 3:e—16:e samlingar, och beräknas härvid priset efter 1 öre för varje tryckt ark.

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen i likhet med Andra kammaren avslagit utskottets hemställan.

Vid omröstningens slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 56.

Sedan protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till Andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 538, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 62 ja och 135 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 139 ja och 191 nej, vadan beslut i frågan blivit av Riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Under den sista omröstningen hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr vice talmannen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden nr 107—109.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av utvidgad statskontroll å fartygs sjövärdighet m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden nr 111—116, ävensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nr 32 och 33.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1,26 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 14 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 102, till Konungen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utlämning av förbrytare samt till lag om ändring i 1 kap. strafflagen, dels ock en i anledning därav väckt motion.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets den 8 och 9 innevarande maj bordlagda utlåtanden

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtelse i vissa fall av mark från kronoegendomar,

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efter-skänkande av kronan tillkommande fordran på grund av ett å fastigheten $\frac{1}{14}$ mantal Horsaskog nr 1 i Kristianstads län vilande odlingslån,

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län,

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra överstebostället Slädened nr 3, 4, 5 och 6 Storegården i Skaraborgs län,

nr 128, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från indragna militiebostället Öresten i Älfsborgs län, samt

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av förra mönsterskrivarbostället Torp nr 4 Brogård i Kronobergs län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets den 9 och 10 innevarande månad bordlagda memorial nr 46, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av väckt motion om sänkning av vissa tullsatser å läder, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtanden och memorial:

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med likviderande av förfallen skuld å statslån till Sala—Gysinge—Gävle järnvägsaktiebolag,

nr 42, angående användande av riksbankens vinst för år 1912, samt

nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av grunderna för pensionering av äldre barnmorskor,

biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Om utredning rörande förekomsten av kungsådra. Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 9 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 20, i anledning av en av friherre *Palmstierna* inom Andra kammaren väckt motion, nr 20, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en utredning rörande förekomsten av kungsådra.

På grund av en inom Andra kammaren av friherre *Palmstierna* väckt, till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 20, hade nämnda kammare för sin del beslutat, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning angående förekomsten av kungsådra uti de svenska vattendragen samt för Riksdagen framlägga resultaten av densamma.

Detta beslut hade delgivits Första kammaren, som remitterat ärendet till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Första kammaren ej måtte biträda Andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herrar *Sandler* och *Oscar Olsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Första kammaren måtte

för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning angående förekomsten av kungsådra uti de svenska vattendragen samt för Riksdagen framlägga resultaten av densamma.

Om utredning rörande förekomsten av kungsådra.

(Forts.)

Herr Olsson, Oscar: Jag skall icke alls försöka speciminera såsom sakkunnig i denna svåra fråga, utan jag vill endast fästa uppmärksamheten på en praktisk synpunkt härvidlag. Samtliga hörda myndigheter liksom Andra kammaren hava ansett, att en utredning som den begärda skulle kunna vara ganska nyttig. Första kammarens första tillfälliga utskott anser tydligen, att denna utredning icke i och för sig är av så stor betydelse, och att även om man tänker sig, att det kunde vara något verkligt intresse med en utredning av den omfattningen, den skulle draga orimlig tid och förorsaka orimliga kostnader. Det är ju möjligt, att utskottet har rätt. Det torde icke vara för djärvt att antaga, att kammaren är av den meningen. Men därav följer icke nödvändigt, att det skrivelseförslag, som Andra kammaren har beslutat, bör avslås.

Det finnes nämligen en sak, av vilken denna kammare är livligt intresserad och som sammanhänger med denna fråga, nämligen den blivande vattenrättslagstiftningen. Nu tror jag, att Första kammaren genom en skrivelse i motionens syfte skulle kunna taga bort åtskilliga stenar i vägen för ett snabbare genomförande av ny vattenrättslagstiftning. Det är ju nämligen så, att i vida kretsar av vårt folk gör sig gällande en viss farhåga för, att man här håller på att slarva bort stora värden för samhället. Nu kan visserligen Första kammaren säga, att dessa farhågor äro oberättigade, men även om Första kammaren säger det, är det icke mycken anledning att tro, att dessa vida kretsar av folket, som hysa denna misstanke, därmed skola ge sig till tåls. Det kan vara sant, att det är värst för de misstroagna eller misstänksamma och icke för Första kammaren. Men saken blir betänklig, när man tar i betraktande, att den s. k. folkvalda kammaren torde taga hänsyn till dessa farhågor. Det är åtminstone icke *omöjligt*, att Andra kammaren det gör. När vattenrättslagstiftningen föreligger för Riksdagen, vilket väntas nästa år, kan det hända, att denna misstänksamhet tar sig sådana uttryck, att Andra kammaren icke går med på den nya vattenrättslagstiftningen just på den grund, att ingen utredning blivit gjord.

Om en utredning enligt utskottets och kammarens mening skulle draga orimlig tid och förorsaka orimliga kostnader, vad skall man då göra åt den saken? Enligt den åsikt jag försökt häfda i utskottet ligger det närmast till hands, att Första kammaren hos Kungl. Maj:t begär en undersökning om möjligheten av en sådan utredning och förslag till densamma. Den viktiga angelägenhet som det gäller, vattenrättslagstiftningen, torde icke genom ett sådant skrivelseförslag i något hänseende bliva fördröjt, enär regeringen är lika intresserad, som trots någon, denna kammare inberäknad, att få vattenrättslagstiftningen till stånd så fort som möjligt. Har denna kammares utskott nu rätt i, att en sådan utredning är omöjlig, kommer regeringen att säga Riksdagen och folket det. Därigenom vinnnes, såvitt jag kan

Om utredning rörande förekomsten av kungsådra.
(Forts.)

se, att många människor, som nu äro misstänksamma i fråga om vattenrättslagstiftningen just på grund av kungsådreinstitutionen, få sina farhågor avlägsnade, och gå med på vattenrättslagstiftningen, som ju är det vi vilja hava. Det är ju ganska förtretligt, att icke Första kammarens ord kan väga lika tungt hos dessa kretsar som regeringens, men vi veta, att det är på det sättet och få böja oss inför ett faktum. Det är icke säkert, kanske icke ens troligt, att vi socialister låta våra farhågor avlägsnas genom denna utredning, men kan en borgerlig samling åstadkommas, torde detta i denna sak betyda mindre.

Det finnes ännu en möjlighet, nämligen att regeringen kommer underfund med att något kan göras i utredningsväg, och jag hoppas naturligtvis, att regeringen kommer till ett sådant resultat. Men om regeringen kommer till ett sådant resultat och till nästa Riksdag framlägger ett diskutabelt förslag i fråga om dylik utredning, kan jag icke se annat än att högern skulle vara belåten med att få ett sådant förslag. Herrarne tro icke, att det kan komma att ske, det är en sak för sig, huvudsaken är, att kammaren genom att gå med på ett skrivelseförslag kan undanröja den misstro inom vida kretsar, som är till finnandes och eventuellt kan stjälpas den blivande vattenrättslagstiftningen.

Detta är den praktiska sidan av saken. Jag har icke reserverat mig till förmån för en skrivelse i den riktningen, för en undersökning av Kungl. Maj:t beträffande en sådan utrednings möjlighet, emedan man sagt mig, som av lätt förklarliga skäl är litet ovan vid formerna i denna kammare, att det icke är så formellt riktigt att begära en utredning om en utredning. På den grund har jag fallit tillbaka från den ståndpunkten och gått på den säkrare vägen som Andra kammaren gått. Jag tror icke, att denna väg i sak betyder något annat än den väg, som jag försökt att gå fram på. Ty om herrarne vilja göra sig besvär med att titta i utskottets utlåtande på sid. 10, så finna herrarne, hurusom Andra kammarens tillfälliga utskott har sagt: »Omfattningen och planläggningen av denna undersökning bör givetvis bliva föremål för närmare utredning.» Det är således det, som jag egentligen ville, att denna kammare skulle gå med på. Finner Kungl. Maj:t, då en undersökning göres beträffande omfattningen och planläggningen av nyssnämnda undersökning, att den är omöjlig, så tillkännager Kungl. Maj:t naturligtvis detta för Riksdagen, och då kommer frågan ännu en gång före.

Jag tycker, att det varit angenämare att gå den vägen att begära en undersökning om möjligheten av en utredning och eventuellt en plan för huru regeringen tänkt sig en utredning, men när den vägen stött på formella svårigheter och Andra kammarens skrivelseförslag, så vitt jag kan se, i sak betyder detsamma, så måste jag, herr talman, yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen eller sålunda att Första kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en utredning angående förekomsten av kungsådra uti de svenska vattendragen samt för Riksdagen framlägga resultaten av densamma.

Herr Hammarskjöld: Att en utredning angående förekomsten av kungsådra i landets strömmar skulle vara av intresse och av någon nytta, kan icke bestridas. Men vad jag bestämt måste bestrida är, att det skulle vara lämpligt att begära en sådan utredning, som motionären förslagit och Andra kammaren beslutat. Det har dels i en bilaga till detta betänkande, häradsbövding von Sydows utlåtande, och dels i utskottets eget yttrande på det klaraste ådagalagts, vilket oerhört arbete det skulle vara att åstadkomma en sådan utredning angående kungsådran, som vore både uttömmande och fullständig. Som ett exempel har framhållits, att när vattenfallsstyrelsen fick åläggande att undersöka landets vattenfall i Dalälven och strömmarna norr därom, var det meningen att även taga reda på, var kungsådra fanns. Det visade sig emellertid, att i fråga om Dalälven det skulle draga icke mindre än 8—10 år att göra en fullständig utredning. Vattenfallsstyrelsen måste därför hos regeringen begära att bliva befriad från uppdraget att göra en sådan utredning angående kungsådras förekomst.

Det bör då vara klart för var och en, att om man skulle gå igenom alla landets strömmar, skulle det bli så mycket arbete, att människoåldrar gå, innan det blivit genomfört. Vilka kostnader det kommer att medföra, är alldeles påtagligt. Och till vad gagn skulle denna utredning lända? Vad man finge veta vore av teoretiskt intresse, man finge reda på var kungsådra finnes. Men det praktiska resultatet tror jag måste bli ganska litet, då vi tänka på det förslag till ny vattenrättslag, som vi ha att vänta. Enligt det förslaget skulle ordet »kungsådra» helt och hållet försvinna, men det som därmed betecknas skulle vara kvar på sådant sätt, att det skulle bestämmas, att i fråga om alla vattendrag av viss storlek skulle tillämpas samma regler som nu gälla rörande kungsådra och likaså rörande sådana vattendrag, där det redan fastslagits, att kungsådra finnes. Man vinner genom denna nya vattenrättslag just detsamma som man ville få fram genom en utredning om kungsådra. Vad tjänar det då till att hålla på tio eller tjugo, kanske trettio år med en utredning, som endast har till följd, att vattenrättslagstiftningen kommer att undanskjutas på obestämd tid? Det vore alltför stor skada.

Den siste ärade talaren nämnde, att han inom utskottet hade yrkat på, att man skulle skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning, huruvida en utredning kunde äga rum. Han har själv funnit, att för ett sådant yrkande fanns icke mycken resonans, ty det var något oformligt. Jag tror, att han har rätt däruti. Men jag kan icke instämma med honom i hans begäran, att kammaren skall biträda Andra kammarens beslut och begära en dylik utredning. Ty som jag har sagt, resultatet låter vänta på sig oerhört länge och vinsten blir minimal. Då det är av vikt, att icke få vänta för länge på en ny vattenrättslagstiftning, hemställer jag, att kammaren måtte med avslag å motionen bifalla utskottets hemställan.

Herr Olsson Oscar: Jag vill icke i sak upptaga en debatt med utskottets ordförande i denna fråga, jag vill endast framhålla att det enligt min synpunkt icke kan bli tal om ett uppskof på 10—30 år utan endast på ett år. Ty om det förhåller sig så som utskottets ord-

Om utredning rörande förekomsten av kungsådra.

(Forts.)

Om utredning rörande förekomsten av kungsådra.

(Forts.)

förande anmärker, torde regeringen bliva nödsakad att tala om det för Riksdagen nästa år.

Jag har begärt ordet för att rätta ett misstag som — det är jag säker på — utskottets ordförande själv skulle vara ledsn över om det skulle stå kvar obeaktat. Han sade, att vattenfallsstyrelsen anmält, att beskrivningen över Dalälven skulle taga 8—10 år. Men är referatet i Andra kammarens tillfälliga utskotts utlåtande riktigt, så har vattenfallsstyrelsen yttrat, att beskrivningen över Dalälven *och de större norrländska älvarnes* flodområden skall draga 8—10 år. Det är dock en avsevärd skillnad, ty de älvarna äro de viktigaste i denna historia.

Detta misstag betyder dock ingenting för frågans avgörande, men jag tror, att vattenrättslagstiftningen främjas säkrast genom skrivelseförlagets antagande, därför att på det sättet regeringen kan få medel i sin hand att möjligen undanröja de farhågor, som nu äro så spridda i landet rörande kungsådreinstitutionens betydelse och rörande de stora värden, som genom dess avskaffande kunna gå förlorade för landet.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 9 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undersökning rörande reglering av Mälarens vattenstånd genom en kanal från Bällstaviken till Brunnsviken, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. fortsättande av civilkommissionens verksamhet.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 10 och 13 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsättande av civilkommissionens verksamhet tillsvidare till den 1 juli 1915.

Kungl. Maj:t hade i en den 27 mars 1913 avlåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition (nr 219), under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgiva, att kostnaderna för fortsättande av civilkommissionens verksamhet tillsvidare till den 1 juli 1915 finge på sätt hittills skett förskjutas av tillgängliga medel för att sedermera anmälas till ersättande.

I två likalydande motioner, väckta den ena (nr 67) i Första kammaren av herrar *A. Bellinder* och *T. af Ekenstam* samt den andra (nr 207) i Andra kammaren av herr *G. Odqvist* hade hemställts, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under omprövning, huruvida icke så snart lämpligen ske kunde civilkommissionen numera måtte kunna vare sig helt och hållet indragas eller till antal ledamöter högst väsentligt reduceras.

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

Utskottet, som ansett sig böra tillstyrka vad Kungl. Maj:t i ovan nämnda proposition föreslagit, hade sålunda icke funnit skäl föreligga att biträda motionärernas förslag och hemställde alltså i föreliggande utlåtande, att Riksdagen måtte, med avslag av herr Bellinders m. fl. motion nr 67 och herr Odqvists motion nr 207, medgiva, att kostnaderna för fortsättande av civilkommissionens verksamhet tillsvidare till den 1 juli 1915 finge på sätt hittills skett förskjutas av tillgängliga medel för att sedermera anmälas till ersättande.

Reservation hade avgivits av greve *F. Cl:son Wachtmeister*, herr *O. Jonsson*, friherrarna *J. T. Gripenstedt*, *H. C. Falkenberg* och *J. G. Beck-Friis* samt herrar *O. M. Strömberg*, *A. Åström*, *G. Odqvist* och *H. Lemke*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Då utskottet icke funnit skäl föreligga för att civilkommissionen skall fortsätta sin verksamhet efter det i december 1913 den för dess verksamhet bestämda tiden av högst fem år utgått, anser sig utskottet böra avstyrka Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Därest Kungl. Maj:ts proposition icke av Riksdagen bifalles, torde därmed även de väckta motionerna få anses besvarade. I sådant fall torde nämligen civilkommissionen, utan att någon skrivelse i ämnet avlätas av Riksdagen, komma att upphöra i december 1913.

Utskottet hemställer sålunda,

a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke må av Riksdagen bifallas; samt

b) att, vid bifall till mom. a), herr Bellinders m. fl. motion nr 67 och herr Odqvists motion nr 207 må anses besvarade.»

Friherre Gripenstedt: Utskottets majoritet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts framställning om att få förskjuta medel till civilkommissionens fortsatta verksamhet, men åtskilliga reservanter finnas mot detta utskottets beslut. Jag tillhör reservanterna och ber att få yttra några ord om denna institution, civilkommissionen.

Hade Kungl. Maj:t år 1909, då denna institution skulle börja sin verksamhet, tillfrågat Riksdagen, huruvida Riksdagen ville vara med om denna kommissions tillsättande, skulle jag obetingat redan då röstat mot den saken. Men Riksdagen blev icke tillfrågad, civilkommissionen kom till stånd, dock endast för en begränsad tidrymd av fem år. Denna tidrymd utlöper i december i år. Jag hade nu hoppats, att civilkommissionen då av sig själv skulle sluta. Hade jag, när civilkommissionen tillsattes, tvivel om dess lämplighet och behövlighet, så är jag numera fullt övertygad om att den är varken lämplig eller

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

behövlig. Jag vill därvidlag icke uttala något klander rörande civilkommissionens ledamöter eller tvivel om deras goda vilja att söka väl fullgöra sitt uppdrag. Jag kan till och med medgiva, att denna institution vid ett eller annat tillfälle har kunnat vara till godo, men när jag gjort detta medgivande, vill jag tillägga, att det finnes sällan ett ont, som icke har något gott med sig. Om jag väger skälen för och emot denna institution, anser jag, att skälen mot äro alldeles övervägande. När institutionen tillskapades, skedde det på grund av ett uttalande från sakkunniga, som yttrat bland annat, att det torde få anses som en angelägenhet av största vikt, att ingenting eftersattes, som kunde finnas ägnat att bidraga därtill, att försvarsverket måtte inom alla samhällslager kunna uppbäras av tillit och förtroende. Dessa vackra ord kunna alla vara med om, men om orsakerna till det missnöje eller misstroende, som möjligen finnes, och botemedlet däremot äro åsikterna betydligt delade. För min del tror jag, att icke så många missförhållanden och anledningar till missnöje, som man påstår, existera. Det är mera inblåst missnöje. Det är närmast antimilitaristisk agitation och spekulation i försvarsolust, om också den saken är något mindre modern nu än förut, som bära skulden. Dessa riktningar begagna alla medel för att framhålla, att missförhållanden finnas, antingen de verkligen finnas eller icke.

Nu skulle civilkommissionen motarbeta dessa missuppfattningar. Har civilkommissionen lyckats med detta? Möjligen till någon del, men långt ifrån så mycket som man skulle kunna önska. Sättet för civilkommissionens verksamhet reglerades genom en instruktion av den 11 december 1908, och denna instruktion är så vittsvävande och vidlyftig, att civilkommissionen har rätt att lägga sig i så gott som allting på det militära området, visserligen icke direkt i exercis och övningar, men det är också det enda, som är undantaget. Den har ock befattat sig med åtskilliga saker och därvidlag föranlett en hel massa skrivelser och undersökningar utan något egentligt gagn. Om man tar del av civilkommissionens årsberättelser, skall man få se, huru mycket civilkommissionen verkligen har varit och nosat på till följd av tidningsnotiser eller angivelser, öppna eller anonyma, men huru litet resultatet verkligen blivit, huru få anmälningar som verkligen kommit till stånd. Det är ju mycket glädjande, det visar utan tvivel, att det icke existerar så mycket missförhållanden, som man på vissa håll har påstått. Därom ha nog också civilkommissionens ledamöter blivit övertygade, ty i annat fall hade anmärkningarna blivit flera, men allmänheten har verkligen icke blivit tillräckligt upplyst om detta förhållande. Vid obefogade angrepp mot militären har, när undersökningar skett, och civilkommissionen beslutat att låta bero vid dem, intet vidare blivit gjort och de personer, som blivit utpekade, ha i regel icke fått någon upprättelse. Men om däremot civilkommissionen har haft anledning till anmärkning, har det blivit anmälan, och nog har det blivit offentliggjort. Det förefaller mig på det hela därför, som om det vore mindre fråga om att motarbeta det misstroende, som skulle finnas, än att nästan vilja demonstrera civilkommissionens egen behövlighet. Den har, skulle jag vilja säga, blivit ett slags självändamål — liksom det finnes en hel del

andra institutioner och kommittéer i vårt land, om vilka man kan säga detsamma.

Nu vill jag ej påstå, att ej civilkommissionen kan ha haft en och annan berättigad anmärkning. Det är mycket möjligt, ty det finnes väl ingen institution i vårt land, där ej felgrepp och misstag kunna begås. Det kan till och med civilkommissionen göra. Men jag vet verkligen ej, varför man skall ha en sådan beständig detektivkommission på armén och flottan, när man ej har det på andra områden. Man skulle ju kunna tillsätta övervakningskommissioner för andra ämbetsverk, till och med för enskilda personer, ej ens riksdagsmännen undantagna.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Men om jag därför anser, att civilkommissionen ej är behöfvlig eller berättigad, anser jag den till och med i visst avseende till skada. Ty på längden kommer den att förstöra den militära andan och undergräva disciplinen. För överordnade av olika kategorier ligger ovillkorligen en frestelse att söka ställa sig väl hos den inflytelserika civilkommissionen, och då kunna de militära synpunkterna lätt få maka åt sig. För alla underordnade, som ej få precis som de vilja, ligger det mycket nära till hands att klaga hos civilkommissionen. Nu är det min övertygelse, att disciplinen och förhållandet mellan befäl och trupp i allmänhet är gott och förtroendefullt, även om det får vara allvar i tjänsten och vissa element måste hållas kort. Men detta goda förhållande störes genom inflytelser utifrån och även genom åtgöranden från civilkommission. Disciplinen är dock nödvändig för krigsmakten. Skulle den försvinna, skulle nog ej klander utebli, men tyvärr fruktar jag, att klandret då mest skulle drabba dem, som ej kunna upprätthålla disciplinen, mindre dem, som varit orsaken till detta förhållande. För övrigt vill jag i detta sammanhang nämna, att disciplinsmål dock ej kunna behandlas på samma sätt som civilmål inför en häradsrätt.

De 50 eller 60 tusen kronor, som civilkommissionen årligen kostar, skulle ovillkorligen på bättre sätt kunna användas. Emellertid spelar kostnadsfrågan för mig ej någon avgörande roll. Jag vill därför säga, att det förslag, som alternativt framställt av motionärerna, att sätta ned antalet ledamöter i kommissionen tilltalar mig ej, därvidlag blir mycket litet vunnet, utan jag anser, att civilkommissionen bör helt och hållet försvinna. Emellertid tyckes även Kungl. Maj:t ha haft några funderingar på att minska antalet ledamöter, ty Kungl. Maj:t säger i sin motivering, att om ledighet uppstår, torde det ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida den sålunde uppkomna ledigheten bör fyllas. Jag vet ej vad Kungl. Maj:ts mening har varit, men jag förmodar, att uppstår ledighet, så blir ledigheten fylld.

Men Kungl. Maj:t har ett annat uttalande i sin motivering. Det säges, att Kungl. Maj:t borde säga full frihet att under tiden vidtaga de ändringar i instruktionen, som kunna befinnas erforderliga». — Det låter ju mycket naturligt. Kungl. Maj:t utfärdar instruktion utan Riksdagens hörande; då borde han också kunna göra ändringar utan Riksdagens hörande. Men när man vänder sig till Riksdagen sålunda, förefaller det mig, att det ligger under det hela, att Riksdagen skulle lämna fria händer i detta avseende, men likväl bliva delaktig i de ändringar, som göras i instruktionen. Nu vet jag ej vilka ändringar, som

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

åsyftas, eftersom instruktionen är så vidsträckt, att kommissionen kan lägga sig i allt, utom exercis och vapenövningar. Vore det meningen att inskränka kommissionens befogenhet, kan jag fatta detta och vara med om det, ifall civilkommissionen skall vara kvar. Men är det fråga om att ytterligare utsträcka kommissionens befogenhet, så att den till och med skall lägga sig i exercis och övningar, får jag säga, att detta är ett ytterligare skäl till de många jag anfört att yrka avslag, om ock skälen till avslag äro tillräckligt många ändå.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Lindblad, Anders: Med den principiella ställning, den siste ärade talaren intager i denna fråga, är det ganska naturligt, att för honom skälen mot civilkommissionens fortbestånd äro övervägande. Det är ock naturligt, att han anser denna civilkommission varken nyttig eller behöfvlig. Men när diskussionen fördes i statsutskottet om denna sak, framkom en hel del omständigheter, som föreföllo mig tydligen visa, att civilkommissionen har åtminstone hittills varit synnerligen välbehöfvlig, och för övrigt har detta framgått vid mer än ett tillfälle under civilkommissionens arbete. Det är väl otvivelaktigt, att det ändamål, för vilket civilkommissionen tillsattes, nämligen att skapa förtroende för armén och landets försvar, har i någon mån lyckats. Icke vill jag säga, att det varit civilkommissionen uteslutande, som åstadkommit ett ökat förtroende, men om herrarne se litet grand på förhållandena för närvarande i fråga om ställningen till försvaret från befolkningens sida, är det otvivelaktigt, att den är en liten smula förändrad till favör för försvaret. Jag tror, att bland de djupare folklagren, där misstroendet förut var starkt, har man börjat resignera och omfattar försvaret med något andra känslor än förut, och till detta har nog ändå civilkommissionen i viss mån bidragit. Den har uppdagat missförhållanden och undanröjt dem. Och jag tror ej, att vi ännu kommit så långt, att vi kunna avvara en institution, som har till ändamål att främja detta förtroende, ty om också åtskilligt gjorts hittills, som pekar i riktning av att det möjligen skall lyckas, återstår dock ännu mycket. Det skulle därför enligt min tanke vara oförsiktigt att nu helt och hållet avskaffa civilkommissionen. Det skulle gå, som det gick förut, att missförhållanden icke bleve beivrade, och folket skulle då sakna det organ, varigenom detta kunde ske. Ty civilkommissionen är ej något annat än ett organ för misstroendet mot försvaret, och innan vi nå fram till den punkten att en militieombudsman kan tillsättas — och om en sådan äro väl meningarna icke lika delade som om civilkommissionen — tror jag, att civilkommissionen kan åstadkomma åtskilligt för att undanröja det, som givit anledning till misstroendet. Jag tror, att om man hade velat från högersidan i statsutskottet gå den andra sidan något till mötes, hade det funnits en linje att träffas på, nämligen en minskning av antalet av civilkommissionens ledamöter. Men jag förstår ju, att när man har en rent principiell synpunkt på den andra sidan och gör bestämt motstånd mot allt vad civilkommission heter, är den linjen icke mera smaklig. Men för min del skulle jag gärna vara med om att gå den linjen, att civilkommissionen sålunda hade kommit att bestå av tre ledamöter,

och jag tror, att det hade varit en avknappning, som hade utgjort ett lämpligt steg fram mot en militieombudsman, som vi väl motse vid den tid, då civilkommissionens nya mandat skulle utgå, nämligen 1915. Till den tiden skola väl nämligen förhållandena vara så ordnade, att det blir möjligt att ersätta civilkommissionen med denna militieombudsman.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Jag kan som sagt ej tro, att det för försvarets egen skull vore lyckligt att nu avskaffa civilkommissionen. Det skulle tvärtom ute i landet väcka förvåning hos alla, som förut hyst starkt missnöje, men som nu i civilkommissionens sett ett organ för sina intressen. De skulle nämligen resonera sålunda: nu återvänder man till gamla missförhållanden, som vi känna till. Att sådana funnits, det äro vi ju alla fullt medvetna om. Det kan därför ej vara, som den föregående talaren sade, till skada för försvaret, att civilkommissionen består. Jag är övertygad om att det skulle vara till skada att *avskaffa* den i detta ögonblick, och jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! De anmärkningar, som den förste talaren här framfört, hade måhända varit mer på sin plats vid det tillfälle, då civilkommissionen tillsattes än nu. Visserligen blev Riksdagen då ej tillfrågad, men det fanns då möjlighet för dem, som ville göra anmärkningar liksom det vid varje riksdag finnes, att påtala åtgärder av Kungl. Maj:t, som icke fallit vederbörande i smaken. Det förefaller mig, som om den verksamhet, som av civilkommissionen har utövats under snart förflutna 5 år, dock i stort sett måste anses vara av den beskaffenhet, att man måste säga om civilkommissionen, att den förstått att på ett synnerligen bra sätt handhava det i många fall utan tvivel mycket grannliga uppdrag, som blivit densamma anförtrott. Jag tror också, att man kan säga, att civilkommissionen i många hänseenden gjort stora tjänster åt vårt försvarsväsen; det har enligt min mening hos många ökat förtroendet till detsamma, dels därigenom att genom dess ingripande förefintliga missförhållanden blivit undanröjda, dels ock därigenom, att den i många fall upptagit till prövning anmärkningar på olika områden inom vårt försvarsväsen, som vid närmare granskning visat sig vara ogrundade. Även ur denna senare synpunkt synes mig civilkommissionens rent negativa verksamhet i många hänseenden kunna anses vara av den beskaffenhet, att den varit till gagn för försvaret. Den tillsattes, som vi veta, den 11 december 1908 för en tid av högst 5 år och dess mandat utgår nu i december i år. Kungl. Maj:t har nu begärt att få disponera medel för dess fortsatta verksamhet intill den 1 juli 1915, och anledningen härtill är närmast den — utom det att Kungl. Maj:t funnit, att civilkommissionen ännu har en uppgift att fylla — att kommissionens verksamhet bör äga bestånd, tills Riksdagen satts i tillfälle att pröva förslaget om inrättandet av en militieombudsman, som ju Andra kamraren flera gånger uttalat sig för. Om nu detta Kungl. Maj:ts förslag kommer att gillas i den form, som det möjligen kan komma fram för Riksdagen, hinner detta ärende på grundlagsenligt sätt behandlas, och civilkommissionen skulle då kunna avlösas omkring den 1 juli 1915. Det är sålunda endast till ersättningen för civilkommissionens

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

verksamhet för en tidrymd av $1\frac{1}{2}$ år, som Riksdagen skulle medge Kungl. Maj:t att få disponera härför erforderliga medel.

Det synes mig även, om man ser denna fråga endast ur rent ekonomisk synpunkt, att man måste säga, att civilkommissionen som sådan icke varit en dålig affär för staten. Det är stora belopp det här rör sig om, över 80 millioner årligen till försvarsväsendet, som skola förvaltas och handhavas av våra militära myndigheter, och det är utan tvivel många tillfällen, där det kan finnas möjlighet att göra besparingar, förenklingar och förbättringar i administrationen. Och på många områden finnas det utan tvivel många frestelser för dem, som handha förvaltningen, frestelser, som icke skulle förefinnas, därest en väl ordnad kontroll funnes inrättad. Var och en, som närmare följt civilkommissionens verksamhet, skall ge mig rätt i, att genom civilkommissionens ingripande vid många tillfällen avsevärda summor blivit besparade åt statsverket. Jag har för det ändamålet hört mig för hos vederbörande och fått en redogörelse för en del av de frågor, som varit föremål för civilkommissionens handläggning. Jag skall givetvis ej trötta kammaren med att läsa upp allt, men jag skall dock relatera några fall, visserligen icke obekanta, men som måhända fallit ur herrarnes minne. Vi veta, att, innan civilkommissionen tillsattes, en hel del tilldragelser timade på den militära förvaltningens område, som voro av den beskaffenhet, att civilkommissionens tillsättande hälsades med mycket stor tillfredsställelse både av vänner och motståndare till försvaret, icke minst måhända av de verkliga försvarsvännerna. Jag förmodar, att den förste ärade talaren ger mig rätt i, att det är mycket önskvärt, att den militära förvaltningen åtnjuter det mest odelade förtroende hos landets befolkning, ty såsom den kommitté sade, som var föregångare till civilkommissionen, är detta en oundgänglig förutsättning för att vårt försvarsväsende skall bli ordnat på ett för landet betryggande och tillfredsställande sätt. Av den redogörelse jag erhållit av vederbörande framgår, att på åtskilliga områden har civilkommissionen ingripit till stort ekonomiskt gagn för staten.

Jag skall i det fallet relatera några få fall. Det torde ännu icke ha fallit alldeles ur minnet, hurusom civilkommissionen på sin tid ingrep i avseende å den s. k. rågleveransen i Karlskrona. Därmed förhöll det sig i korthet sålunda.

I en till justitieombudsmannen insänd klagoskrift påkallade handlanden T. F. Carlström i Karlskrona justitieombudsmannens ämbetsbiträde för att komma till sin rätt med avseende å en leverans av råg till flottans station i Karlskrona, varå anbud infordrats genom kungörelse den 9 juli 1908, men fann justitieombudsmannen genom beslut den 16 januari 1909 icke skäl vidtaga någon åtgärd med anledning av klagoskriften.

Vid civilkommissionens sammanträde den 26 januari 1909 granskade civilkommissionen den annons i leveranstidningen, varigenom anbud å rågleveransen infordrades. Redan den omständigheten, att priset i anbudet skulle angivas för hektoliter, d. v. s. efter mått och icke efter vikt, var ägnad att väcka uppmärksamhet. Och det visade sig sedermera genom de undersökningar civilkommissionen föranstaltade, att gällande författningar i åtskilliga stycken åsidosatts och statsverket på

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

denna enda leverans av 10,000 hl. råg åsamkats en så betydande förlust, att den person, som avgivit det lägsta anbudet, kunnat förnöjas med 6,000 kronor i kontanta penningar för att avstå från anbudet, och ändå kunde den trust, som för ändamålet bildats, skörda en icke föraktlig vinst på affären. Att märka är, att någon oredlighet icke kunde läggas någon tjänsteman till last. Att åter tjänsteförsummelse förelegat, är ju uppenbart, och vederbörande ha också därför blivit åtalade och dömda. Och på samma sätt hade år efter år rågleveranserna till kronan skötts i Karlskrona under samma trustbildnings auspicer utan någon inblandning. Kammarens lantmän vill jag lämna den upplysningen, att en av förutsättningarna för dessa rågaffärer var, att anbudet skulle avgivas mitt i rågbärgningen, innan ännu någon visste, hur skörden skulle utfalla. Då därtill kom, att man uppställde stora fordringar på kvalitéen och strängt tillämpade bestämmelserna, vågade givetvis icke någon rågproducent blanda sig i affären.

Nu är det emellertid slut med denna affär: och det är ett faktum, att av förvaltningsdirektionen efter denna tid utvecklats en affärsmässighet även på andra områden, som bättre överensstämmer med nutida metoder.

Mera allmänt bekant än rågleveransen är måhända ännu civilkommissionens undersökningar rörande flottans smörjolja. Genom sina undersökningar hade kommissionen förskaffat sig inblick i de affärsmetoder, varav Vacuum Oil Co betjänade sig, och särskilt hade det väckt kommissionens uppmärksamhet, att en utländsk redare för åtskilliga större ångbåtar i internationell passagerare- och godstrafik, vilken tillika handlade med smörjoljor, icke lyckats finna avsättning för sina smörjoljor å sina egna båtar i konkurrens med Vacuum Oil Co. Även vår flotta använde uteslutande denna firmas maskinoljor. Efter en tids undersökningar fastslog kommissionen, att problemet måste såväl för flottan som enskilda redare vara att bryta det motstånd, som förefanns hos maskinskötarepersonalen mot att använda andra maskinoljor än Vacuum Oil, om en sund konkurrens skulle kunna åvägabringas. Jag skall här förbigå detaljerna av den polisutredning, som genom justitiekanslerns försorg gjordes, även om det kunde ha sitt intresse att i minnet återkalla sådana episoder som »Niggerdansen» i Furusund och dylikt. Polisutredningen ledde icke till något åtal, men affärsmetoderna voro blottade.

Då det pris, cirka 42 öre pr kg., flottan betalade för Vacuum Oil Cn:s maskinolja föreföll kommissionen alltför högt, och de rapporter, som kommissionen infordrat angående försök att vid flottans station i Karlskrona själv tillverka en smörjolja utvisade, att tvååriga försök lagts i fullständigt felaktig riktning och måste misslyckas, tillkallade kommissionen sakkunnige för att utreda möjligheten för flottans station att själv tillverka sin maskinolja. Resultatet blev en på experimentell väg framställd oljeblandning likvärdig med Vacuum Oil Cn:s, vilken beräknades kunna tillverkas för mindre än halva det pris flottan betalade. Den av kommissionen verkställda utredningen öfverlämnades till stationen för praktiska försök och fabrikation. Sådan fabrikation har sedermera ingångsatts i principiell överensstämmelse med det recept, som genom kommissionens försorg tillhandahållits. Att varvet

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.*

(Forts.)

lyckats att praktiskt tillämpa från kommissionen överlämnade anvisningar angående oljans sammansättning på själva den fabriksmässiga tillverkningen vittnar om ett energiskt och målmedvetet arbete, vårt allt erkännande. Enligt skriftligt meddelande av varvschefen har kvalitén på den tillverkade oljan så småningom höjts därhän, att den numera måste anses överträffa förut inköpt färdig maskinolja. Fabrikationen kan fylla flottans hela behov och jämväl förse vissa andra allmänna inrättningar med maskinolja. Dessutom hava åtskilliga specialoljor utexperimenterats vid oljefabriken.

Maskinoljan åsättes ett försäljningspris av 27 öre pr kg., men tillverkningspriset är i själva verket omkring 21 öre för kg. eller hälften av vad flottan tidigare betalade för en kvalitativt underlägsen smörjolja. År 1912 tillverkades cirka 355,000 kg. Den besparing, fabrikationen tillfört statsverket, kan följaktligen beräknas till omkring 75,000 kronor årligen.

Under det att genom lagen angående civila tjänstinnehavares rätt till pension den 11 oktober 1907 pensioneringen av civila tjänstinnehavare helt övertagits av statsverket, utgår till militära tjänstinnehavare (officerare och underofficerare med vederlikar) fortfarande förutom fyllnadspension jämväl pension från särskilda kassor, nämligen till arméns personal från arméns pensionskassa och till marinens och lotsverkets personal från flottans pensionskassa.

Dessa kassor bestrida förvaltningen även av de anslag, som under riksstatens tionde huvudtitel årligen måste beviljas för pensioneringens upprätthållande och för fyllnadspension.

Efter verkställd undersökning fann kommissionen det vara tydligt, att förvaltningskostnaderna för dessa pensionskassor voro orimligt höga i jämförelse med kostnaderna för andra dylika institutioner. För åren 1899—1908 uppgingo dessa kostnader i medeltal till 68,196 kronor 26 öre för år vid arméns pensionskassa och 26,567 kronor 21 öre vid flottans pensionskassa. Och år 1910 översteg den sammanlagda förvaltningskostnaden för kassorna 110,000 kronor. Orsakerna till dessa dryga förvaltningskostnader fann kommissionen ligga särskilt i den till synes onödiga anordningen med två förvaltningsdirektioner med tillhörande personal och de vidlyftiga reglementsföreskrifterna angående bidrag av pensionsberättigade etc., vilkas tillämpning och efterlevnad tillika med övervakandet av bestämmelsernas efterlevnad måste kräva en betydande personal.

Kommissionen kunde helt naturligt icke själv utreda, i vad mån och på vad sätt förenkling borde komma till stånd, men så mycket fann kommissionen sig vara berättigad antaga, att dylika förenklingar till besparing av förvaltningskostnader i avsevärd omfattning med säkerhet kunde utan praktiska olägenheter åvägbringas. Kommissionen hemställde därför hos Kungl. Maj:t om åvägbringandet av sådan utredning och uttalade därvid som sin uppfattning, att samliga pensionsinrättningar för arméns och marinens med lotsverkets personal kunde utan någon framtida olägenhet sammanslås, därest de särskilda fonderna var för sig redovisades och gjordes till föremål för revision, som betryggade alla parter särskilda rätt.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Då den ifrågavarande pensioneringen för år 1908 bestreds med 2,803,206 kronor 12 öre av statsanslag och med allenast 684,865 kronor 98 öre av pensionskassorna själva, ifrågasatte kommissionen, att, då i allt fall det huvudsakliga besväret med utbetalning av pensionerna och uppbörd av pensionsavgifterna från kassornas delägare vilade å statsverkets tjänstemän, pensioneringen och därmed sammanhängande förvaltningsbestyr lämpligen borde avskiljas från pensionskassorna och jämväl utan synnerlig kostnadsökning kunna överlämnas till statskontoret, lotsstyrelsen samt armé- och marinförvaltningarna.

Därvid skulle emellertid återstå att reglera förvaltningen av de av arméns och flottans pensionskassor förvaltade änkekassornas fonder. Kommissionen ansåg icke otänkbart, att statsverket lämpligen kunde ifrågasätta, att såsom villkor för erforderligt förvaltningsbidrag uppställdes den fordran, att förvaltningen av dessa kassor sammansloges med exempelvis civilstatens änke- och pupillkassa på något för både statsverket och övriga parter betryggande sätt.

Den av kommissionen ifrågasatta utredningen har blivit av Kungl. Maj:t anbefalld, men ännu icke avslutats.

Civilstatens änke- och pupillkassa åtnjuter i förvaltningsbidrag av staten endast 35,000 kronor för en verksamhet betydligt större än de militära änke- och pupillkassornas. Staten för folkskollärarnas pensionsinrättning slutar på något över 50,000 kronor. Och dock har denna pensionsanstalt en betydligt större penningförvaltning än arméns och flottans samtliga pensionskassor tillsammans. Då för den militära pensioneringen, som ändå måste i betydlig utsträckning besörjas av statsverkets egna organ, statsverket nu faktiskt utbetalar förvaltningskostnader, som belöpa sig till omkring 110,000 kronor årligen, måste här föreligga ett fält för betydliga besparingar. Och det är att hoppas, att dessa besparingar också snarast möjligt måtte bliva effektiva.

I skrivelse den 15 december 1911 hemställde civilkommissionen efter verkställd utredning, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida de i avlöningsstaterna uppförda lönetillägg för egna tjänstehästar kunde i sammanhang därmed, att statsverket tillhandahölle tjänstehästar, utbytas mot erforderlig ökning av remonterings- och skonings- samt munderingsanslagen.

Enligt kommissionens utredning måste en sådan anordning vara till stor fördel såväl för den enskilde officeren som för kronan. För den enskilde officeren är det nämligen ofta förbundet med ekonomisk uppoffring att hålla sig med tjänstehäst mot åtnjutande av det lönetillägg om 400 kronor, som utgår för varje sådan häst. Däremot bör kronan, som ju redan nu tillhandahåller, förutom de beridna truppernas hästmateriel, även tjänstehästar åt artilleriofficerarna, äga möjlighet att för betydligt lägre kostnad tillhandahålla tjänstehästar åt alla officerare.

Det framgår av kommissionens utredning, att statsverkets årliga anskaffningskostnad för varje häst kan beräknas till 92 kronor 50 öre, hästutredning till högst 36 kronor 50 öre per år, årliga kostnadsökningen för skoning och veterinärvård, om staten övertager tillhandahållandet av hästarna, till 7 kronor 30 öre, och stallrum, som nu er-

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

sättes statsverket av hästägaren, till 43 kronor 80 öre, eller till sammanlagt högst 180 kronor 12 öre.

För högst 180 kronor 12 öre per häst och år bör alltså statsverket kunna tillhandahålla hästar åt arméns officerare. Då statsverket årligen utgifter 400 kronor för varje sådan häst, kan här göras en besparing av icke mindre än 219 kronor 88 öre för varje häst. Enligt 1912 års stater utgick lönetillägg för 1,042 tjänstehästar med 416,800 kronor. Med den av kommissionen föreslagna anordningens tillämpning skulle alltså kunna göras *en besparing av 229,114 kronor 96 öre årligen*.

Denna besparing kan ytterligare något ökas därigenom, att statsverket uppenbarligen icke behöver tillhandahålla reservhästar åt alla officerare, som nu skola vara beridna å två tjänstehästar.

Man ser bara av dessa exempel, där civilkommissionen ingripit, att den åstadkommit betydliga ekonomiska besparingar för statsverket och att dessa besparingar mångdubbelt överstiga den kostnad, som civilkommissionens verksamhet fört med sig.

Nu kan ju någon säga, att dessa besparingar och förenklingar i administrationen skulle hava kunnat åstadkommas även utan civilkommissionens ingripande. Men det är icke säkert, att detta hade blivit fallet. Om icke någon har sig särskilt ålagt att följa förvaltningen på ett särskilt område och se till, om icke förenklingar kunna äga rum, är det klart, att den slentrian, som så gärna smyger sig in på alla områden, även här skulle gjort sig bred och att sålunda säkerligen inga förenklingar eljest kunnat åstadkommas.

Det är därför jag anser, att det skulle vara mycket oriktigt att nu avbryta civilkommissionens verksamhet, innan Riksdagen blivit satt i tillfälle att pröva frågan om anordnandet av en militieombudsmansebefattning.

Jag tror därför, herr talman, att det vore synnerligen oklokt, därest Riksdagen nu genom att avslå Kungl. Maj:ts framställning gjorde ett sådant avbrott i den kontroll, som på detta likaväl som på alla statens områden är av behovet påkallat. Jag ber sålunda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericson, Hans: Jag är närmast uppkallad av ett yttrande från herr Kvarnzelius, vari han framlade vissa förhållanden rörande flottans olja. Då den saken i allmänhet tyckes vara ganska missuppfattad, har jag skaffat mig upplysningar från chefen för marinförvaltningen hur detta ärende ligger och jag skall be att med några ord få framlägga det.

Redan sommaren 1907 började ett bolag, Union i Malmö, höra sig för hos marinförvaltningen angående raffinering av olja för flottans fartyg, och det ledde till underhandling, vilken från marinförvaltningens sida föranledde beslut i november 1907 med framställning till detta bolag, att försöksraffinering skulle få äga rum på bolagets verkstäder i Malmö. Bolaget svarade i januari 1908, att bolaget var med härpå, och redan i februari 1908 kunde den mariningenjör, som var satt till kontrollant, inrapportera det första resultatet. Sommaren 1908 prövades den sålunda raffinerade oljan på två fartyg. Resultatet blev

gynnsamt och föranledde, att även under följande vintern 1908 och 1909 fortsatta raffineringförsök gjordes i Malmö, och sedan den olja, som då tillverkades, på våren 1909 blivit prövad och befunnen god, upptogs tanken på att inrätta ett raffinaderi i Karlskrona. Hösten 1909 i november gjorde civilkommissionen framställning om att få en mariningenjör till förfogande för att göra försök med tre olika slag av oljor; redan i december 1909 kom emellertid varvschefen i Karlskrona in med ett fullständigt förslag för anordnande av en oljefabrik vid varvet i Karlskrona. Ärendet behandlades skyndsamt. Den 21 december 1909 begärde marinförvaltningen hos Kungl. Maj:t ett anslag på 12,500 kronor, vilket Kungl. Maj:t beviljade genom ett kungl. brev den 23 december 1909.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Således tror jag, att ärendet beträffande flottans olja hade av marinen myndigheter fullständigt utklarats utan civilkommissionens medverkan. Jag har endast velat upplysa kammaren om detta förhållande, därför att det har ju ganska allmänt kommit in i medvetandet, att det är civilkommissionen, som har föranlett dessa stora besparingar, men så är icke förhållandet.

Beträffande frågan om civilkommissionens vara eller icke vara har jag icke något att yttra.

Greve Hamilton, Carl: Frågan gäller ju här, huruvida ett ämbetsverk, som provisoriskt inrättats att gälla en viss tid, skall utöver denna tid fortsätta sin verksamhet. Det gäller väl då att bedöma detta ämbetsverk på samma sätt och efter samma grunder som man bedömer andra ämbetsverk, till vilka Riksdagen beviljar medel, d. v. s. uteslutande sakligt med avseende på den nytta ämbetsverket gör och den kostnad det kräver. Det förefaller mig, som om Riksdagen i detta fall hade en alldeles särskild anledning att synnerligen samvetsgrant pröva nyttan av detta ämbetsverk därinnan, att de allra flesta tjänstemännen i detta ämbetsverk äro riksdagsmän, vilka åtnjuta en icke obetydlig erättning för sitt arbete, och Riksdagen bör, synes det mig, vara särdeles mån om sitt anseende och således se till att icke ens få skenet emot sig, att, då det gäller riksdagsmän, frångå den riktiga grundsatsen, att tjänstemännen äro till för tjänsternas skull och icke tvärtom.

Det synes mig därför, att innan man fattar beslut i frågan, bör man söka få svar på två frågor: för det första, kan man vänta sig, att civilkommissionen under sin fortsatta verksamhet skall göra övervägande gagn och, om man besvarar denna fråga jakande, är detta gagn av beskaffenhet att motsvara därmed förenade kostnader? Vid bedömandet av det gagn man kan vänta sig av civilkommissionen, torde vara nödvändigt att granska resultaten av dess hittillsvarande verksamhet.

Innan jag övergår till en sådan granskning, må det tillåtas mig att till förebyggande av alla missförstånd och alla misstyndingar uttala min personliga åsikt i två avseenden. Det ena är, att jag, då jag sökt tränga mig in i detta ämne, kommit till den bestämda uppfattningen, att, och det skulle knappt behöva sägas, civilkommissionen städse arbetat under ärlig strävan att fylla och motsvara sitt ändamål.

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

Har den icke alltid nått så storartade resultat, har det nog icke varit av brist på god vilja. Det andra är, att jag har den bestämda övertygelsen, att civilkommissionen gjort försvarsväsendet nytta *på så vis*, att civilkommissionens medlemmar under sin verksamhet blivit övertygade om, såsom jag tror — det finnes dock inga officiella handlingar som styrka detta — att inom vårt försvarsväsen råder ordning och tukt, och att befälet, med omsorg och välvilja vårdar sig om sina underlydande samt plikttroget arbetar på deras utbildning, ävensom att, som det yttrades inom statsutskottet, inom förvaltningen i det stora hela allt är ganska väl beställt. Denna åsikt beträffande försvarsväsendet tror jag ock, att civilkommissionens medlemmar genom enskilda samtal spritt bland meningsfränder. Härigenom har ock *ett* av ändamålen med kommissionens verksamhet, enligt min mening det viktigaste, blivit vunnet, det, som vid civilkommissionens tillsättande angavs vara »att bryta udden av det smygande förtälet» och att »hejda den sig allt mera utbredande antimilitära propagandan», då denna berott på okunnighet. Ty mot *den* antimilitära propaganda, som nu senast tagit sig uttryck i det avskryvda flygblad, som häromdagen spreds vid Ling-festen å Stadion, hjälper ingen civilkommission.

Innan jag nu övergår till granskningen av civilkommissionens verksamhet, vill jag vidare säga, att jag såvitt möjligt stöder mig *uteslutande* på officiella handlingar och inga blotta hörsägnar, och mitt *stöd* anser jag vara mera pålitligt än av herr Kvarnzelius åberopat »behörigt håll», ty jag antar, att när herr Kvarnzelius talade om från behörigt håll lämnade underrättelser, menade han civilkommissionen, men då det gäller bedömande av civilkommissionens verksamhet, får väl kommissionen i viss mån anses såsom part.

Som utgångspunkt för granskningen erbjuda sig osökt kommissionens underdåniga årsrapporter, i synnerhet som man kan taga för alldeles givet, att civilkommissionen i dessa rapporter upptagit, vad den själv åtminstone ansett vara det viktigaste. Så synnerligen vidlyftiga äro icke dessa rapporter. De två första upptaga knappast ett helark vardera, de två sista ett ark tillsammans, men detta i och för sig behöver ju icke betyda så mycket.

Man finner emellertid av rapporterna, att kommissionen årligen, såsom det heter, handlagt »åtskilliga klagomål och anmälningar från enskilda personer», varjämte »i pressen synliga meddelanden angående påstådda missförhållanden inom försvarsverket hava blivit föremål för kommissionens undersökning». Som bekant, har kommissionen även i ett par fall, i realiteten åtminstone, upptagit till behandling anonyma skrivelser.

Det skulle naturligtvis hava varit synnerligen intressant, därest kommissionen hade lämnat någon uppgift i rapporterna över, huru många klagomål, som vid undersökning visat sig berättigade och således föranlett till åtgärd, och huru många å andra sidan de klagomål varit, som icke varit berättigade och således icke föranlett någon åtgärd. Någon sådan uppgift föreligger tyvärr icke. Men jag har försökt taga reda på detta genom att låta genomgå kommissionens protokoll, diaries, registratur o. s. v. Någon fullständig statistik har tiden icke medgivit att upprätta, men några timmars arbete har dock

förskaffat mig visshet om, att de allra flesta anmälningar icke föranlett någon kommissionens slutliga åtgärd, och att av det försvinnande fåtal anmälningar, som civilkommissionen ansett sig böra föra vidare, *minst* hälften av högre myndigheter eller vederbörande domstol prövats ogrundade eller icke föranledande någon åtgärd.

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

Anmärkningsvärt är ock, att endast ett fåtal anmälningar gjorts av enskilda personer. Det alldeles öfverväldigande antalet av mål, om jag så må kalla dem, har föranletts av tidningsartiklar, till största antalet framburna av Socialdemokraten, men även av Arbetet och icke så sällan av Västerbottenskuriren. Den vanliga gången vid behandlingen av dessa mål har varit, att de för yttrandes avgivande remitterats till vederbörande arméfördelningschef och av denne vidare till vederbörande regementschef, som därefter anställt förhör om saker, som ofta legat flera år tillbaka i tiden. Sedan hava luntorna gått samma väg tillbaka för att i de flesta fallen hamna i kommissionens papperskorg, så att säga. Det är tydligt, att detta varit förenat med rätt mycket onödigt arbete, men måhända har detta varit nödvändigt. Men är det nödvändigt att så fortfara? Och om så anses, kan icke ändamålet vinnas genom en bra mycket enklare och billigare apparat än civilkommissionen? Uppenbart är dock, att detta system alldeles särskilt inbjuder till trakasseri. Huru lätt är det icke att få in en tidningsartikel? Strax är civilkommissionen där, artikeln remitteras, och det blir förhör och rannsakan. Förutom obehaget för den, som blir anklagad, kvarstannar lätt en fläck på honom, i synnerhet som mången väl uppmärksammat anklagelsen, men aldrig fått del av upprättelsen, och någon rekonsvultationstalan kan väl knappast komma i fråga. Det är långt ifrån uteslutet, att mindre karaktärsfasta personer av fruktan för sådana trakasserier kanske i viss mån svika sin plikt.

Det har ofta framhållits som en stor fördel med civilkommissionen, att den beredde möjlighet till framförande av sådana klagomål från de underlydandes sida, vilka icke hos vederbörande befäl vunnit gehör. Det är ju då ganska beaktansvärt, att under dessa fyra år, som kommissionens verksamhet omfattar, icke förekommit något fall, efter hvad jag kunnat finna, av berättigat sådant klagomål.

Jag ber nu att få återgå till kommissionens årsrapporter. Av desamma framgår vidare, att kommissionen i sin helhet eller avdelningsvis besökt ett 70-tal militära anstalter, såsom regementen, kaserner, skolor, förråd, sjukhus, fabriker etc. Det är väl vid dessa resor, som kommissionen huvudsakligen samlat stoff för sin mera tidsödande verksamhet, vilkens resultat anges i rapporterna.

Första årets rapport upptager *tre* ärenden, som kommissionen anser sig särskilt böra omnämna. Det första rör *rågupphandlingen* i Karlskrona, om vilket herr Kvarnzelius talade, och det råder nog icke tvivel om, att kommissionen därvid har gjort nytta. Angående det andra ärendet, »*flottans olja*», är det fullt tydligt, att åtminstone meningarna äro delade om, huruvida detta kan räknas som civilkommissionens förtjänst. Det tredje ärendet gällde *förvaltningskostnaderna* för pensioneringen av arméns och flottans personal, vilket ock herr Kvarnzelius omnämnde. Det är emellertid beträffande detta ärende att märka, att vad civilkommissionen förde fram redan framhållits av

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

1908 års statsutskott, och man kan väl taga för givet, att denna angelägenhet blivit föremål för statsmakternas omsorg, civilkommissionens bön förutan. Något resultat har ännu icke vunnits av den utredning, som utanför civilkommissionen igångsatts.

Det var första årets ärenden.

Andra årets rapport är något mera givande. Däri omförmäles, att femton skrivelser avlåtits till Kungl. Maj:t och att fyra anmälningar gjorts till justitiekanslern. Av dessa ärenden är det emellertid endast fem, som ansetts vara av den betydelse att böra särskilt omnämnas.

Det första ärendet gäller ett av en förvaltningsdirektion ensidigt brutet kontrakt angående leverans av mössband. Justitiekanslerns ingripande påkallades, och förvaltningsdirektionen fälldes till ansvar. Det är emellertid alldeles tydligt, att hade den förfördelade parten här väckt åtal, hade precis samma resultat ernåtts.

Det andra ärendet är en hemställan till Kungl. Maj:t om utfärdande av föreskrifter för förvaltningen av manskaps- och marketenterikassorna vid marinen. Denna hemställan har föranlett sådana föreskrifters utfärdande.

Det tredje ärendet var en anmälan till Kungl. Maj:t om behov att omarbeta medicinalstyrelsens kungörelse rörande beskaffenheten av vissa proviantartiklar, avsedda att levereras till krigsmakten. Detta ärende var emellertid redan under förberedande behandling i medicinalstyrelsen, men det är ju möjligt, att civilkommissionens anmälan påskyndat arbetet.

Det fjärde ärendet var en hemställan till Kungl. Maj:t, att inkomsterna av gräsväxten å fästningsvallarna å diverse platser hädanefter skulle redovisas inför arméförvaltningens civila departement och tillgodoföras arrende-, jordskylds- och tomtöresmedlen. Förslaget har avstyrkts och ej lett till någon åtgärd.

Slutligen gällde det femte ärendet kontrollmetoderna inom försvarsverket, i vilka brister under året skulle bekräftats av åtskilliga tilldragelser, och förslag till de huvudsakliga åtgärder, som ansågos vara av nöden för en effektiv kontroll av användningen av reservationsanslaget till arméns munderingsutrustning. Detta förslag har knappast ansetts möjligt att genomföra och i alla händelser förorsakande betydligt stegrade kostnader utan att likväl medföra avsedd kontroll av munderingshushållningen. Det har icke heller lett till något resultat.

I nästa årsrapport, den 3:dje, ha åter de remarkabla ärendenas antal sjunkit till tre, av vilka dock det första, som nära sammanhänger med nyssnämnda, möjligen kan räknas såsom tre. Det gällde nämligen till Kungl. Maj:t framlagda önskemål i fråga om förslagsanslagen till »arméns mathållning» och till »furagering av arméns hästar» samt reservationsanslaget »remontering m. m.» Jag kommer här att beröra det fjärde ärendet, som herr Kvarnzeliuss uppgav såsom så förtjänstfullt för civilkommissionen. Kommissionens förslag rörande mathållning och furagering hava i huvudsak icke befunnits lämpliga. Kungl. Maj:ts beslut föreligger dock icke. Kommissionens förslag rörande remonteringen — det av herr Kvarnzeliuss så rosade — har av alla militära myndigheter på det allra bestämdaste avstyrkts såsom ledande till

ökade kostnader och verkande i rakt motsatt riktning mot vad kommissionen tänkt sig, såsom innebärande en fara för övningarnas fältmässiga bedrivande och truppförbandens bibehållande i fältdugligt skick. Intet resultat föreligger.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.*

(Forts.)

Årets andra ärende rör sinnessjukvården inom armén, som syns kommissionen icke vara fullt tillfredsställande tillgodosedd. Kommissionen har därför anlitat en specialist på området, en läkare. Denne har gjort en vidlyftig utredning, som, antager jag, icke saknar sina stora förtjänster i vetenskapligt avseende. I densamma föreslås en hel del i och för sig önskvärda åtgärder. Men dessa förslag äro i praktiken och av kostnadshänsyn fullkomligt utförbara. Herrarna kunna få ett begrepp härom, då jag nämner, att denna läkare föreslår, att inom varje etablissement skall finnas ett särskilt rum iordningsställt, för den händelse en militär plötsligt skulle gripas av sinnessjukdom, och sådana fall förekomma dock icke dagligdags. Under min 30-åriga tjänstetid har jag *aldrig* varit med om något sådant och icke heller två äldre militärläkare, som jag tillfrågat. Men icke nog med sjukrummet; utanför detta rum skulle finnas ett särskilt rum för den eventuella vaktaren. Jag har frågat överfältläkaren om det resultat, som han trodde skulle vinnas och kunna dragas ur den digra luntan. Enligt hans uppfattning torde den förebragta utredningen icke föranleda någon annan åtgärd, än att i fråga om sjukdomsstatistiken hädanefter under rubriken sinnessjuka komma att upptagas två underrubriker, den ena för verkligt sinnessjuka och den andra för sådana, som äro psykiskt defekta, d. v. s. idioter, och det är ju alltid något resultat, men — magert!

Det tredje ärendet under året gäller handhavandet av marketenterirörelsen inom armén. Kommissionen hemställer om åtgärder för ökad kontroll samt att truppförbanden måtte beredas tillfälle att i större utsträckning än hittills själva övertaga denna rörelse. Ja, detta är ett önskemål, som funnits och framburits inom armén, långt innan civilkommissionen fanns till. Men det låter sig icke överallt realiseras på grund av lokala och andra förhållanden. Hemställan kan möjligen leda till sådana bestämmelser för lägerkassorna, att framdeles ur dem rörelsekapital för marketenterirörelsen beredes truppförband.

I den sista årsberättelsen anmäler kommissionen, att den tid efter annan gjort åtskilliga underdåniga framställningar. Endast *en* sådan anser sig kommissionen emellertid särskilt böra omnämna, och denna rör förordningen om statens upphandlings- och entreprenadväsende. Enligt vad jag från sakkunnigt håll har inhämtat, är emellertid detta förslag hållet i så ytterst allmänna ordalag, att även om de däri framställda önskemålen skulle vara berättigade, varom meningarna lära vara delade, så lämnar detta förslag ytterst liten ledning för huru svårigheterna vid realiserandet skola övervinnas.

Facit av de fyra årens verksamhet, vad de tolv remarkabla ärendena angår, blir, om man ser till de resultat som verkligen vunnits och som böra räknas civilkommissionen till förtjänst, icke så synnerligen mycket. Rågmålet, en påskyndad förordning från medicinalstyrelsen angående proviantartiklar och föreskrifter rörande förvaltningen av manskaps- och marketenterikassor.

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

Om alla de andra förslagen tror jag med fullt fog kan sägas, att de visserligen innehålla både nytt och gott, men det nya de innehålla är icke gott, och det goda är icke nytt.

Nu har det emellertid, såsom också framgår av vad jag förut sagt, från civilkommissionen dessutom insänts en hel del skrivelser till Kungl. Maj:t och en del anmälningar till justitiekanslern. Och rättvisligen bör erkännas, att i en del fall mindre missförhållanden har rättats till följd av civilkommissionens anmälningar. Men det ha också varit en hel del oberättigade klagomål, som av civilkommissionen förts fram.

Men vilket arbete på en mängd håll har väl icke civilkommissionen förorsakat genom de förfrågningar den gjort, genom de anmälningar och förslag, som den, emellanåt åtminstone, tämligen lösligt har framkastat? Inom ett av arméförvaltningens departement har under dessa fyra år arbetsbördan ökats med inemot ett femtiotal ärenden på grund av civilkommissionens verksamhet; och många av dessa ärenden hava krävt mycket vidlyftiga utredningar, som ofta i sin ordning föranlett yttranden och utredningar från alla eller en del av arméns truppförband.

Det förspörjes inom detta departement en allmän klagan över att härigenom dess arbete förtryckes. Viktiga göromål få sättas tillbaka för mindre viktiga, och reformer, som detta ämbetsverk själv tänkt igångsätta, förhindras och försinkas. Det planmässiga arbetet störes med ett ord, och det är på den grund man kan våga påstå, att civilkommissionen inom denna gren av sin verksamhet icke blott gör gagn, utan även skada.

Må det tillåtas mig, eftersom herr Kvarnzelius framdrog några exempel, även genom ett ganska belysande exempel visa detta. Under ett besök av civilkommissionen vid Norrbottens regemente framlade en där uppe tjänstgörande förvaltare ett projekt till ändrat redovisningssystem vid truppförbanden. Civilkommissionen genomdrev, att detta system blev prövat vid, enligt vad jag tror, tre regementen: Svea livgarde, Svea artilleriregemente och Norrbottens regemente. Försöken pågingo ett helt år och förorsakade vederbörande personal ett ganska betungande arbete. Arméförvaltningens intendentsdepartement hade sedan att yttra sig angående förslaget, och detta sker i följande ordalag: »Då det av civilkommissionen föreslagna bokföringssystemet enligt samstämmiga omdömen vore särdeles invecklat och svårfattligt samt kräver en avsevärd ökning av personal och lokaler vid truppförbanden samt ej, i jämförelse med nu använt system, ansåges medföra skärpt kontroll, så hemställde departementet, att förslaget ej måtte föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd».

Hur pass vidlyftigt detta bokföringssystem i själva verket var, kunna herrarna få ett begrepp om, när det berättas, att, då intendentsdepartementets remiss skulle sändas in till Kungl. Maj:t och remissen skulle åtföljas av räkenskapsböckerna för ett år för ifrågavarande tre regementen, det erfordrades för räkenskapsböckernas förslande från arméförvaltningen till Kungl. Maj:ts kansli icke mindre än — åtta man.

Slutligen må det tillåtas mig framdraga ännu ett exempel, som visar, hur civilkommissionen inom ett annat område av sin verksamhet påtagligen varit till skada. Vid jultiden förra året inkom till civil-

kommissionen från en värnpliktig en vederbörligen undertecknad anmälan, i vilken ganska grava anmärkningar framställdes emot regementsläkaren, därför att han vid utövandet av sin tjänst icke skulle hava iakttagit tillräcklig snygghet. Här förelåg således ett av dessa för övrigt sällsynta fall, då en värnpliktig direkt påkallade civilkommissionens ingripande och detta i en angelägenhet, som civilkommissionen alldeles särskilt är satt att främja, nämligen omvårdnaden om de värnpliktiga. Nu framgår det icke ur protokollen, vilka åtgärder civilkommissionen har vidtagit, men i protokollet av den 15 mars — således 2½ månad efter det att anmälan gjorts — inhämtas, att denna anmälan icke föranlett till någon kommissionens åtgärd.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Således var väl denna anmälan obefogad? Nej, visst icke. På en annan väg, oberoende av den värnpliktige, kom detta mål att dragas inför krigsrätt, och av krigsrättsprotokollens vittnesberättelser framgår alldeles oförtydligt, att den värnpliktiges anmälan hade fullt fog för sig.

Det förefaller, som om dessa missförhållanden, vilka således verkligen ägt rum, hade fått pågå långt in på detta år. Hade nu ingen civilkommission funnits, så hade väl säkerligen eller med all sannolikhet den värnpliktige vänt sig till sin regementschef. Och hade så skett, då hade med visshet följden blivit *omedelbar* rättelse av missförhållandet.

Sälunda har här civilkommissionen genom sin tillvaro faktiskt fördröjt avhjälpande av missförhållanden. Och detta kan ju vara någonting att tänka på för de herrar, som i civilkommissionen se en absolut garanti för de värnpliktigas goda behandling.

På grund av vad jag här har anfört och de forskningar jag i övrigt har gjort beträffande civilkommissionens verksamhet, har jag för min del kommit till den bestämda uppfattningen,

att kommissionen väl i vissa fall gjort den nytta, som vid dess tillsättande avsågs, men att den även, i andra fall, verkat till skada i stället för till gagn, samt att ju längre dess verksamhet har fortgått, dess färre hava de goda och dess flera de dåliga frukterna av dess verksamhet blivit;

att kommissionen efter de fem år, som utstakats för dess verksamhet, bör hava kunnat förvissa sig om, huruvida försvarsverket förtjänar att uppbäras av folkets förtroende eller icke;

att den under denna tid även bör hava medhunnit att göra de iakttagelser och erinringar beträffande förvaltning, organisation och utrustning, som kunna vara av värde för försvaret och göra sina, om jag så får säga, »civila kunskaper» gällande; samt slutligen

att civilkommissionens bibehållande utöver dessa fem år därför icke kan väntas medföra sådana fördelar för försvaret, som rimligen motsvara den kostnad på inemot 100,000 kronor, som i allt kan beräknas därav uppkomma.

Då jag har kommit till *den* bestämda övertygelsen, tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr Magnusson, Gerhard: Det var med anledning av ett meddelande, som lämnats från marinförvaltningen angående flottans olja,

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.*

(Forts.)

som jag begärde ordet. Jag tror icke, att den framställningen är fullkomligt riktig, även om den naturligtvis icke är medvetet oriktig. Jag tror, att den är partisk, och jag kan därför meddela, att också jag har från sakkunnigt håll fått upplysningar om flottans ifrågavarande olja och det sätt, varpå man slutfört hela det ärendet.

I början av år 1909 bestämde sig civilkommissionen för att verkställa en utredning angående flottans upphandling av olja ävensom leveranserna av densamma, och då hade ännu icke försöken inom flottan att åstadkomma egen olja kommit så långt. Visserligen hade man börjat litet smått och genom att skaffa olja, två sorters olja — som för övrigt levererades från en dansk firma — sökt lära sig blanda i riktiga proportioner. Men man hade icke gjort detta på ett sätt, som kunde leda till resultat, eftersom i alla fall leverantören av dessa två sorters olja tog precis vad han ville för dem i pris. Efter det att civilkommissionen börjat arbeta med denna sak — och den började därmed på försommaren 1909 — samt på grund av detta civilkommissionens arbete, gavs det sedermera tillfälle för flottans experimenterande mariningenjör att pröva och göra studier just beträffande åstadkommande av en god olja för flottan. Det var under detta civilkommissionens utredningsarbete, som man också lyckades åstadkomma ett samarbete mellan flottans experimenterande ingenjör samt statens järnvägars laboratorium, och på det sättet lyckades man verkligen så småningom komma till resultat.

Vad civilkommissionens undersökning i det avseendet betydde, kan man förstå därav, att, om statens järnvägar med sin sju gånger större förbrukning handlat på samma sätt som flottan, det skulle hava blivit ett ganska stort belopp, som staten hade förlorat, vilket man bäst finner, när man tänker på att just minskning av pris och ändring av leveransfirma till flottan betydde, redan då, icke mindre än 30,000 kronor om året. Sedan har det också visat sig, att den undersökning, som civilkommissionen gjorde, antagligen givit en vinst av 70,000—75,000 kronor om året.

Det är beträffande oljan, som jag tror, att man nog får litet se till, att icke flottans officerare taga äran av att hava börjat med denna utredning och börjat med dessa försök för att komma till resultat tidigare. Jag tror icke, att flottans ingenjör över huvud taget hade kommit till resultat, därför att det var ett annat stort hinder för att vid flottan införa en ny och billigare olja, och det var den omständigheten att det från maskinisthåll försäkrades: få vi icke vacuum oil, kunna vi icke ansvara för maskinerna. Och på den bestämda förklaringen svarade fartygens chefer, att de kunde icke införa annan olja. Vad tjänar det då till att experimentera med en ny olja, då man icke vågar för maskinisternas skull införa den? Civilkommissionen hade genom sin utredning kommit in i förhållandena och funnit, att här förhöll det sig i själva verket så, att det var något alldeles särskilt. Det förhöll sig så — visserligen icke alltid, men i vissa fall, det känner man till — att det gällde icke så mycket den olja, varmed man smorde maskinerna, som snarare den olja, varmed man smorde maskinisten!

I fråga om rågleveransen, som det här talades om, vill jag bestämt säga, att nog har vid den undersökningen, vilken jag i egenskap av tidningsman på den tiden hade tillfälle att följa litet närmare, visat sig, att den militära myndighet, som bestämde över leveranserna, icke hade ett tecken till förutsättning att förstå vare sig sådan handel över huvud taget eller varans pris eller kvalitet i det särskilda fallet. Och nog visade samma undersökning, att den myndigheten, som övertog leveransen genom huvudlösa och dyrbara leveransanordningar, helt enkelt fördyrade varan för staten, samt att kontrollen i alla fall var så bristfällig, att man egentligen litade på oansvariga. Nå, det anställdes åtal och det blev böter, fastän icke mycket böter, så att det motsvarade försumligheten. Men så är det i dylika fall, såsom t. ex. när Östermalmsteatern brunnit och några, som rökt där, blivit dömda till 5 kronors böter. Det är naturligtvis så, att de stora verkningar, som bliva en följd av själva missförhållandena, icke kunna få någon motsvarighet i det straff, som kommer ovanpå. Men även om det blir små resultat av åtal och sådant, nog har staten ganska stor fördel av ett ingripande på dessa vidlyftiga områden, där det i alla fall gäller stora förmögenheter och stora värden för staten.

Nu säger greve Hamilton här, att civilkommissionen egentligen icke har någon uppgift, därför att det visat sig, att det i grund och botten icke blivit mycket kvar av en rad anmärkningar, den haft under behandling, och att det därför, menar han, är en stor, dyrbar apparat utan egentligt värde. Man kan tvista om huruvida apparaten är för stor eller huruvida den är för dyr — det kan jag hålla med om. Men jag anser icke, att man kan tvista om, huruvida civilkommissionen är nyttig eller icke, ty det måste vi hålla före att den är, i och med det-samma, att den finns till.

När man säger, att anmärkningarna mot officerarna icke egentligen hava varit några och att kommissionen i så fall icke varit till den hjälp för manskpet, som man ansett, att den skulle bliva, när manskpet ansett sig förorättat, så är väl detta en styrka hos officerskåren och borde väl göra den benägen att behålla en så värdefull institution, som varje år genom rapporter intygar att allt varit så väl beställt.

Om denna institution är stor eller liten, hör icke hit, den är dock genom sin tillvaro en landets så att säga militieombudsman. Även om man tycker, att resultatet icke är stort eller att straffpåföljderna icke bliva så många eller stora, undrar jag därför, om man icke kan anse, att institutionen haft sitt berättigande, samma berättigande som justitieombudsmannainstitutionen — och jag skulle vilja se den i Första kammaren, som verkligen på allvar ville stå upp och tala för avskaffande av justitieombudsmannainstitutionen.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Knut: Civilkommissionen, som otvivelaktigt infördes för att undersöka de missförhållanden och oegentligheter, som man trodde finnas inom den militära förvaltningen och inom armén för övrigt, har utan tvivel haft ett stort gagn därigenom att den efter 5 års verksamhet i stort sett funnit att sådana missförhållanden inom armén ej existerar och därigenom lugnat allmänhetens farhågor

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

i berörda avseende. Jag tror även, att civilkommissionen i många avseenden vidkommande den militära förvaltningen åstadkommit mycket gott, men det är frågan om den numera är behövlig.

Om man talar om förbrukningen av olja vid flottan eller om upphandling av råg för att användas vid armén, är det, såsom ett par talare här hava framhållit, helt naturligt, att varje officer ingalunda kan vara en sakkunnig expert på dessa områden. Om vi jämföra detta med det civila arbetet och tänka på en fabrik, där man också använder olja för många tusentals kronor om året, så vet man ju, att där går hela ens traktan ut på att nedsätta kostnaden för använd olja per tillverkad vara, och man använder därför sakkunniga experter på detta område för att göra driften i detta avseende så ekonomisk som möjligt.

Varför skulle icke flottan också kunna få sakkunniga experter, som övervakade en sådan sak. Jag tror icke, att därför behövdes en kommission. Vad angår frågan om upphandling av råg, så är det nästan hårt, kan man säga, att man skall sätta en officer eller vederlike att göra upp den saken. Därför att han är officer eller intendent, är det väl icke sagt, att han skall kunna detta. Det vore bättre, att det funnes en sakkunnig, som gjorde upp sådana affärer för armén. Men icke behövs det därför heller en kommission.

Det var en talare, som yttrade något om det förtroende civilkommissionen har ingivit hos folk i landet. Ja, det tror även jag, att den har gjort på sätt och vis. Men jag tror också, att den har uppmatt mycket självsvåld inom armén. Det är en sak, som jag härvid fäster mig vid, och det är disciplinen. Det har hänt att en värnpliktig, så fort han under en träningsmarsch känner sig något trött och övergiven vid hemkomsten, kastar in en anonym anklagelse mot den officer, som sin plikt likmätigt söker träna sin pluton. Det är ett hårt yrke det är fråga om, och där få icke sådana småsaker som att en eller annan värnpliktig kanske — tråkigt nog — blir överansträngd, utsätta den officer för att överallt i tidningspressen bliva stämplad såsom en tyrann. Och det visar sig oftast, att dessa klagomål äro ganska obefogade.

Men, mina herrar, disciplinen för mannen i ledet är jag icke så rädd för, jag är mera rädd för disciplinen inom de högre graderna. Om en officer begår ett disciplinbrott, så är det dess farligare för armén, ju högre på rangskalan han står. Om det finnes en sådan institution, där man kan kasta in en anonym skrivelse, uppstår det lätt misstroende bland kamraterna, och det finns alltid naturer, som icke dra sig för att skriva anonyma brev. I avseende å den verksamhet däremot, där kommissionen riktar sig mot upphandling av förnödenheter, mot kaserner och alla sådana ekonomiska frågor, där tror jag kommissionen utfört ett i många avseenden gott arbete.

Herr talman, på grund av vad jag ovan anfört vidkommande den kommissionens verksamhet, som berör disciplinen inom armén, ber jag få biträda reservationen.

Herr statsrådet Larsson: Herr talman, mina herrar! Här tycks pågå någon liten tvist om vilkendera som har rätt i fråga om flottans

oljeleveranser och oljetillverkningar. Mig förefaller det, som om båda parterna så till vida hava rätt, som det verkligen förhåller sig så, att marinförvaltningen på sin tid haft ögonen riktade på oljeleveranserna till flottan och även, såsom kommandörkapten Ericson uppgav, trätt i förbindelse med en firma i Malmö för att söka framställa olja för flottans behov.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Det som gav civilkommissionen, av vilken jag då var medlem, anledning att befatta sig med saken, var icke frågan om egen oljetillverkning för flottan. Det var helt andra saker, som påkallade civilkommissionens uppmärksamhet, saker av den beskaffenhet att kräva justitiekanslerns medverkan för vinnande av utredning.

Men det var under detta arbete, som man inom civilkommissionen kom att tänka på, huruvida det icke vore fördelaktigast, att staten ställdes fullständigt oberoende av alla enskilda oljeleverantörer till flottan. Under det förberedande arbetet med denna fråga begärde civilkommissionen att få en mariningenjör till sitt förfogande. Av denne ingenjör erhöles upplysning, att han på uppdrag av marinförvaltningen tidigare sysselsatt sig med frågan om framställande av olja för flottan. Civilkommissionen fick också kännedom om de metoder, som använts, och de resultat, som vunnits. Då det fanns åtskilliga anledningar att antaga, att den metod, som då experimentvis tillämpades, icke skulle leda till något verkligt gott resultat, anordnade civilkommissionen ett samarbete mellan denne mariningenjör och en annan sakkunnig, och ur detta samarbete framgick det oljerecept, om jag så får kalla det, som lades till grund för den fabrikation, som anordnades vid flottans station i Karlskrona. Båda herrarne ha så tillvida rätt, att marinförvaltningen och civilkommissionen, oberoende av och utan att veta om varandra, arbetat på samma frågas lösning och att sedan genom det samarbete mellan en mariningenjör och en annan ingenjör, som civilkommissionen anordnade, man kommit fram till ett synnerligen tillfredsställande resultat. Jag säger icke detta för att tillvälla civilkommissionen större anpart av äran än civilkommissionen tillkommer eller för att beröva marinförvaltningen den anpart av äran, som den tillkommer.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Herr Karlsson: Jag har begärt ordet av intresse för en fråga, som alltid ansetts ligga denna kammare om hjärtat, nämligen försvarsfrågan. Min mening är nämligen, att kammaren skulle i hög grad skada den saken, om man går med på vad reservanterna föreslagit, nämligen att avskaffa civilkommissionen. Såframt jag kan förstå, har här knappast framförts något vidare bärande skäl för en sådan åtgärd. Här bar en talare, för övrigt även han representant för Göteborgs stad, i någon mån kritiserat civilkommissionens åtgörande, men jag är glad att kunna tacka honom för, vad jag skulle vilja säga, den oväld, som han lät komma till synes i sitt omdöme om civilkommissionens åtgörande. Han strök själv under, icke en utan två gånger, att denna kommission verkligen hade gjort nytta. Han yttrade i sitt anförande

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.*

(Forts.)

bland annat, att kommissionen otvivelaktigt motarbetat en del vad han kallade mindre missförhållanden, men han frågade: även om kommissionen kan ha varit nödvändig hittills, är den nödvändig i fortsättningen? Nu gäller det att erinra sig, att vad som här föreslagits är icke en ny femsårsperiod för denna kommission, utan det är endast ifrågasatt, att den skulle ytterligare två år få finnas till.

Herr talman! Jag vågar icke ingå i några detaljer. Jag har icke satt mig in i civilkommissionens verksamhet i detalj, men jag vill fråga herrarna, huru man ute i landet skulle upptaga en sådan åtgärd, som den reservanterna här föreslagit. Man väntar, att snart ett förslag, som berör såväl armén som flottan, skall framkomma. Man har från vänsterhåll velat lägga det arbetet så, att man skall väcka förtroende hos folkets breda lager för försvarets ordnande. Men samtidigt önskar denna kammare, åtminstone reservanterna, som representera högern, att man skall vidtaga en åtgärd, som alldeles otvivelaktigt inom landet och inom folkets breda lager skall kännas såsom ett slag i ansiktet gent emot de åsikter, som där göra sig gällande. Jag ber kammaren beakta, att det är dock dessa breda lager, som utgöra arméns och flottans stora flertal. Man bör icke uppträda övermodigt mot dem, utan akta sig för att vidtaga sådana åtgärder, som alldeles avgjort äro riktade mot den åsikt, som där är förhärskande.

Såvitt jag kunde förstå, var det skäl för ett bifall till reservanternas förslag, som greve Hamilton framhöll, endast det, att de undersökningar, som kommissionen föranstaltat, hade försakat officerare och militära myndigheter ett visst besvär. Han nämnde ett par åtgärder från kommissionens sida, som hade åstadkommit ett sådant besvär för dessa militära myndigheter. Mina herrar! Jag vill be er att lägga i vägskaLEN å ena sidan betydelsen av att hos folkets breda lager det finnes förtroende för vårt försvarsväsende och dess ledning och å andra sidan det ökade besvär, som försakas officerare och militära myndigheter genom kommissionens åtgörande. Mig förefaller det verkligen, att den, som har minsta intresse för försvaret, skulle anse, att det där besväret borde väga fjäderlätt gent emot det förtroende, som man är på väg att ytterligare undergräva, om man antager vad reservanterna här föreslagit.

Herr talman! Av intresse för försvaret och uteslutande av intresse därför ber jag att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr af Ekenstam: Såsom motionär tillåter jag mig att säga några ord, och de skola icke bli många.

Jag vill emellertid börja med att säga, att vad som hos mig väckte tanken på att motionera i ämnet var en fråga, som ställdes till mig för någon tid sedan. Det var någon, som undrade, vad egentligen civilkommissionen var. Var den ett ämbetsverk eller en kommitté eller vad kunde den vara? Jag hemställer själv till herrarne, om Ni kunde svara på den frågan. Min tillfrågare ansåg det vara ytterst märkvärdigt, att jag, som var riksdagsman och därtill jurist, icke kunde giva klart svar på frågan, men det är dock icke så lätt. Kommissionen är alldeles tydligt icke något ämbetsverk. Det kunna herrarne själva förstå av de förhållanden, varunder den existerar, och det

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.*

(Forts.)

sätt, varpå ledamöterna tillsätts etc. etc. Den är ingen kommitté, ty då skulle den hava ett bestämt mål att slutföra, varefter den skulle upphöra av sig själv. Den skulle möjligen kunna vara ett slags sakkunniga, men i ty fall är det ovanligt självständiga sakkunniga, ty här är absolut icke fråga om att stå till något statsråds tjänst, utan det är helt enkelt kommissionen själv som har att handla. Jag tror icke, att man kan inränga denna kommission någonstades i den svenska förvaltningen, utan den utgör en typ för sig. Det är icke mycket mera att tala därom, men just därför, att den är en nyhet inom den svenska förvaltningen, är det ytterst intressant att se vilken uppgift, den särskilt har, och vad nytta, den gör. Uppgiften skulle egentligen stå i den instruktion, som Kungl. Maj:t för kommittén utfärdade den 11 december 1908. Därvidlag ha vi hört, att den äger att undersöka, huruvida upphandlings-, entreprenad-, kontroll- och besiktningsmetoderna inom försvaret äro byggda på moderna principer för affärsmässighet och i övrigt ändamålsenliga, huruvida truppens, särskilt de värnpliktiges, behandling och omvårdnad giva anledning till erinringar, huruvida erforderligt samarbete för tillgodoseende av försvarets behov är organiserat med alla de krafter, som stå eller utan alltför stora olägenheter kunna ställas till statens förfogande, huruvida försvarsmedlen i fråga om utrustning och dylikt äro i ett sådant skick, att de kunna fungera på ett tillfredsställande sätt, samt huruvida författningar och föreskrifter rörande försvaret äro genomgående led i samma system och verka ändamålsenligt. Där står vidare talat om, att kommissionen äger att hos Kungl. Maj:t göra de erinringar och de framställningar att vidtaga åtgärder, som undersökningen anses påkalla, och att till justitiekanslern överlämna sådana ärenden, som anses föranleda allmänna åklagarens ingripande. Så finnes det också stadgat, att varje välfrejdad svensk medborgare har rätt att påkalla kommissionens uppmärksamhet å förhållanden, som utgöra föremål för dess undersökning. Då man sålunda ser, huru vidtomfattande kommissionens uppgift är, kan det ju också vara ganska intressant att i någon mån se, vad den gjort. Nu har redan en föregående talare i det fallet gjort ett referat, som jag icke på något sätt skall vilja upprepa eller fullständiga, men jag vill upptaga frågan från rent juridisk synpunkt och omförmäla vilka anmälningar, som framkommit från civilkommissionen till justitiekanslersämbetet. Vi finna då, att under år 1908 gjordes ingen anmälan. Under år 1909 var det ingen anmälan. Under år 1910 var det tre, under 1911 var det två och under år 1912 var det två anmälningar. Under år 1913 tills dato har det varit en anmälan. Detta är det juridiska resultatet af kommissionens arbeten.

Nu är det sagt och påpekat, att kommissionen skulle särskilt i ekonomiskt afseende spela en ofantligt stor roll. I den saken vill jag icke vidare ingå, ty det är en sida af saken, som jag för min del icke inträngt djupare i. För övrigt har en del herrar gjort en kritik däröver. För mig har det emellertid ställt sig rätt egendomligt, att en kommission, som ärligen har kostat ungefär 58,000 kronor, sista året 58,032 kronor 53 öre, dock har kommit med ett så jämförelsevis mager resultat. De andra institutionerna för kontroll och revision, som

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

vi ha, hava nog lämnat ett litet större resultat, utan att kosta fullt så mycket. Justitieombudsmannen hade på sin stat förra året 34,750 kronor 56 öre, justitiekanslern 28,400 kronor och statsrevisionen 41,197 kronor. Sålunda synes det, att civilkommissionen är den institution, som går till det allra högsta beloppet och dock lämnat det efter min uppfattning minsta resultatet.

Dessa förhållanden och fakta hava gjort, att åtminstone jag fått den klara uppfattningen, att den valuta, som man erhållit för de nämnda penningarna, icke motsvarade vad man kunde hava anspråk att få, och att det utan tvivel därför vore anledning att draga detta ärende under Riksdagens prövning, så att Riksdagen själv måtte få avgöra, huruvida den ansåge, att dessa penningar voro så väl använda, att de borde fortfarande utgå. Då härtill kommer, att den verksamhet, som kommissionen under senare åren haft, visserligen kan sägas hava varit icke onyttig, men dock till följd av upptagande av anonyma skrivelser på många håll väckt en synnerligen obehaglig uppmärksamhet, har det åtminstone för motionärerna tett sig vida önskvärdare, att den institution, som kallas civilkommissionen, antingen upphörde eller också ombildades. Såsom vi i vår motion framhållit, ha vi icke i princip haft något att invända emot, att kommissionen skulle ersättas med en militieombudsman. Då emellertid den frågan icke nu föreligger, har jag icke anledning att härom vidare yttra mig, men jag vill, då jag anser, att målet bäst gagnas genom att saken ställes på sin spets, anhålla att få tillstyrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har ända i det sista trott, att det icke var majoritetens i denna kammare mening att på en så knapphändig och så inbördes stridig argumentering som den, som föreligger dels i motionen, dels i reservanternas utlåtande, verkligen vilja gå till ett avskaffande av civilkommissionen.

Jag ber först att få erinra därom, att det är fråga om att avskaffa en nu bestående institution, som vid dess införande mycket positivt försvarades och förklarades vara nödvändig av den dåvarande högerregeringens militäre försvarsminister. Han förklarade, med hänvisning till de ökade anspråk, som ställdes på individerna genom den år 1901 genomförda härordningen, att det var av största vikt, att ingenting eftersattes, som kunde finnas vara ägnat att bidraga därtill, att försvarsverket inom alla samhällslager kunde uppbäras av tillit och förtroende. Han sade, att »enda vägen att bryta udden av det smygande förtal och det missnöje, som avskräcker ungdomen från den militära tjänstgöringen och hotar alltmera vidga klyftan mellan befäl och manskap, samt att därigenom undergräva krigstukten och försvåra befälets arbete», var att erhålla »en opartisk undersökning av aktade civila personer av olika samhällsklasser och politiska åskådningar». När civilkommissionen på denna motivering blivit införd, vilka skäl anföras då av reservanterna för borttagandet av denna institution? Reservanternas hela argumentering återfinnes å första raden i deras yttrande och lyder: »då utskottet icke funnit skäl föreligga för att civilkommissionen skall fortsätta sin verksamhet». Det är det enda, som skriftligen anföres och som skall motivera den förändrade ståndpunkten

beträffande civilkommissionen. Det gäller då att efterse de motiv, som här under diskussionen blivit framförda och som skulle förklara och ytterligare utveckla den nu framförda tankegången.

Den förste talaren sade, att det spekulerades i försvarsolust, och han frågade, om civilkommissionen lyckats bortarbета den. Ja, i någon mån, svarade han själv, men han ansåg, att det icke hade skett i tillräcklig omfattning för att motivera kommissionens bibehållande. Mot det kan anföras just vad den försvarsminister, som förordade civilkommissionens införande, framhöll, nämligen att ingenting bör efter sättas, som på det området *bidrager* till ett bättre resultat. Och greve Hamilton yttrade i sitt anförande, att han — gång på gång återkom han därtill — ville medgiva, att civilkommissionen utträttat åtskillig nytta. Han sade, att den har särskilt gjort nytta därför, att den kommit till insikt om och ytterligare spritt den uppfattningen, att befälet, med ett ord den militära ledningen i stort sett, är god och erkännansvärd. Men skall icke konklusionen därav bli ett bibehållande av civilkommissionen, icke ett avskaffande av densamma?

Så har man ytterligare försökt göra gällande, att om denna kommission i visst avseende medfört nytta, så har den i andra avseenden vallat skada. Och när greve Hamilton skulle exemplifiera detta, så omtalade han, att civilkommissionen gjort åtskilliga framställningar, som icke lett till något resultat. Vilket ämbetsverk med förslagsrätt har icke gjort framställningar, som vid närmare prövning icke blivit godkända? Han yttrade även, att det bokföringssystem, som civilkommissionen föreslagit, i visst fall visat sig olämpligt. Jag vill återföra i herrarnas minne striden vid 1911 års riksdag om bokföringssystemet i marinförvaltningen, huru de sakkunniga stredo och hur den ene förklarade, att vad han föreslog skulle medföra nytta, under det att den andre ansåg detsamma synnerligen olämpligt. Icke kan den omständigheten, att olika meningar gjorts gällande angående av kommissionen föreslagen bokföring utgöra skäl för, att civilkommissionen skulle indragas.

Samme talare framhöll också, att i några fall rättelser i vissa missförhållanden skulle kunna fördröjas genom civilkommissionens tillvaro. Ja, men nog är det en småsak. Med hänsyn till det betydelsefulla faktum, som ligger däri, att hundraden och tusenden verkligen på grund av civilkommissionens tillvaro äro övertygade om, att ingenting orättmätigt lämnas obeivrat i detta avseende, och att de anspråk, som ställas på manskaper, äro befogade och motiverade, så lär väl den omständigheten, att civilkommissionens tillvaro skapar en sådan känsla hos många tusen, vara vida betydelsefullare, än om i visst fall ett fördröjande av ett särskilt ärende verkligen skulle ha skett.

Dessutom är det ju så, att man på en del håll sagt och erkänt, att något bör göras för utövande av kontroll, och inom statsutskottet har man erkänt, att en militieombudsman vore av behovet påkallad. Men är det då skäl, att när till och med åtskilliga av reservanterna stå på den ståndpunkten och innan man skapat en sådan institution, taga bort den, som för närvarande har att utöva kontroll?

Så sade friherre Gripenstedt, att han undrade, varför just armén skulle ha, om jag uppfattade honom rätt, denna »detektivkommission».

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

Jag tror att han använde det uttrycket. Jag vill då för det första säga, att uttrycket icke är riktigt lämpligt. Men jag vill också säga, att varför armén i visst fall här utgör ett undantag är därför, att det icke finnes någon motsvarighet på andra områden, eller att en mängd medborgare bliva ställda under andra medborgare i en så given och odisputabel lydnadsplikt, som här är fallet. Det är då helt naturligt, att på detta område vidtagas särskilda åtgärder. Det gives emellertid andra områden, där yrkande på liknande anordningar framkommit. Just i dagarna är uppmärksamheten fäst på läkarnas stora makt över individerna, och i går afton läste jag i en konservativ tidning krav på, att denna läkarnas rätt skulle underkastas en viss kontroll av en överordnad kommission. Sålunda, på ett område, där en viss grupp av människor har ett direkt värde över andras tillvaro, har man funnit en liknande kontroll nödvändig och följaktligen framkastat krav på en sådan.

Det förefaller mig som om, när man genomgår dessa skäl, intet har varit av beskaffenhet att motivera reservanternas framställning. Dessutom, kan man tänka sig ett mera olämpligt tillfälle för civilkommissionens indragande än just nu, när man på högerhåll har så starka förhoppningar, att försvarsväsendet skall utvecklas, och när man vill att ett starkt försvarsväsende skall framkomma? Att man då, på framställning från militärt håll, vill ta bort civilkommissionen, som uppvisats hava dels i administrativt avseende mer än väl betalat sig själv, dels skapat en känsla av tilltro och tillit, såsom den uppenbarligen gjort i vida kretsar, och särskilt att man vill göra det nu, det måste vara synnerligen olämpligt och olyckligt. Jag hoppas, att kammaren skall låta det stanna vid den demonstration, som ligger i reservanternas framställning, och att kammaren bifaller utskottets förslag, vartill jag yrkar bifall.

Herr Östberg, Johan: Jag begärde ordet, då herr Karlsson frågade, hur det skulle ta sig ut i landet, om man avskaffade en sådan institution som den nuvarande civilkommissionen, vilken för många hundraden eller tusenden dock, enligt hans uppfattning, varit ett medel att få sina klagomål framförda. Det är ju svårt för den enskilde att kunna angiva opinionen i landet, men den opinion, jag känner, går ut därpå, att denna apparat är alldeles för dyrbar och för litet givande för att bibehållas. Det är ju, säger man, riksdagsmän själva, som bliva avlönade på ett i många fall ganska hederligt sätt, och resultatet av deras arbete är ej större än, att det mycket väl, denna kommission förutan, kunnat vinnas.

Det är så mycket mindre nödvändigt nu, menar man å åtskilliga håll, som vi fått *civila* försvarsministrar, som ju stå folket nära, och dessa utgöra för närvarande till och med två, under det att departementalreformen går ut på, att deras arbete skall sammanföras hos en person. Till dessa två civila försvarsministrar måtte man väl med förtroende kunna framföra alla möjliga klagomål, och man kan väl då vara övertygad, att de kunna råda bot på det *utan* denna storartade kommission, som kostar omkring 60,000 kronor om året. Dessa penningar kunna, menar man, för försvaret användas på ett nyttigare sätt.

Denna åskådning har, synes mig, så mycket mera grund för sig, som man ju dessutom har tillfälle att till andra statens organ, både till justitieombudsmannen och till justitiekanslern framföra sina klagomål.

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.*

(Forts.)

Här säges vid alla möjliga tillfällen, att försvaret skall lida men. Om det gäller en lagstiftning på ett visst område och förslaget icke skulle bifallas, så säger man, att försvaret skall lida därav, och nu menar man, att försvaret skulle lida på, om icke denna parlamentariska apparat, denna civilkommission, skulle bibehållas. Men skulle vi icke för en gång kunna komma från sken till verklighet? Skulle vi icke kunna se på, vad som är det reella? Finnes det någon, som kan påstå, att missbruk i fråga om rågleveranser och flottans olja icke lika väl kunnat beivras med samma resultat, vare sig denna stora apparat funnits eller icke? Om vi fortfarande skola offra åt skenet, vad blir då över för det reella?

Jag tror, att det finnes mycket berättigat i den opinion, som menar, att den apparat som nu användes icke är behövlig, att de penningar som densamma kostar äro mindre väl använda penningar, samt att denna apparat icke stärker försvaret och ur denna synpunkt mycket väl kan avskaffas, då tiden för dess mandat nu är tilländalupen. Vill man sedan sätta något annat i stället, må man göra det, men icke påskyndar man något nytt genom att bibehålla denna månghövudade kommission. Naturligtvis komma sedan samma argument att framföras, när det gäller att gå till enklare förhållanden, ty då civilkommissionen fungerat så länge och då det finnes så många, som i densamma se ett palladium för försvaret, varför skulle man då taga bort den?

Då jag i civilkommissionen icke kan se något palladium för försvaret, utan tror, att den är för dyrbar, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tamm: Redan för 10 år sedan, herr talman, hade jag tillfälle att såsom representant i medkammaren tala för införande av det då föreslagna militieombudsmannaämbetet. Jag stödde mig då på samma skäl, som här anförts för bibehållande av civilkommissionen, nämligen skapandet av förtroende för försvaret ute i landet och skapande av säkerhet för de militära myndigheterna att opartiskt och oväldigt bliva bedömda gent emot ovederhäftig kritik. Men sedermera fann förslaget om militieombudsmannen icke det stöd man hoppats, och den dåvarande regeringen införde i stället den nuvarande civilkommissionen. Jag vet icke, om det möjligen var därför, att huvudförsvaren för militieombudsmannen var den nuvarande statsministern, som det ansågs lämpligt att gå en annan väg, men civilkommissionen, sådan som den då blev, var ju tillsatt av högerregeringen. Jag vågar således säga, att den i viss mån kan sägas vara ett barn av denna kammare, sådan den då var sammansatt, och jag förstår därför icke det starka motstånd, som den numera är utsatt för.

Om jag hade att i denna stund välja mellan bibehållande av civilkommissionen och införande af militieombudsmannaämbetet, skulle jag — då jag fortfarande står på precis samma ståndpunkt som för 10 år sedan — givetvis föredraga det senare. Ty det kan icke nekas, att en så månghövudad kommission som denna lätt är utsatt för

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

att känna sig hågad att dela med sig av ansvaret, den är utsatt för det av en mycket framstående ledamot av denna kammare skapade ordet divisionsansvarskänsla, och jag tror därför fortfarande, att det är bättre att lägga ansvaret på *en* och en vederhäftig person. Om reservanterna velat räcka ett enda finger åt den tanken, att när civilkommissionens fem år äro till ända, men fortfarande önskade någon kontroll genom upprättande av detta ämbete, skulle jag förstätt och även gått med på den tanken. Men att nu taga bort all kontroll utifrån, sedan den enligt mitt förmenande verkat väl under fem år, tror jag vara olyckligt. Den siste talaren framhöll, att det vid upprepade tillfällen från vårt håll blivit sagt, att de beslut, som varit å bane i kammaren, skulle vara olyckliga för försvaret. Jag lämnar därhän en del av dessa fall, men i detta speciella fall hava så många talare framfört huru olyckligt det skulle vara, att jag icke behöver upptaga denna sak. Jag fäste mig härvid särskilt vid den förste talarens yttrande, då han konstaterade — och det var en ledamot av ett parti, som icke förut velat göra detta — att känslan av att vårt försvaret behöver stärkas växer sig starkare i landet för varje dag. När man konstaterar det — och jag är glad, att även jag för min del kan göra det — vågar jag påstå, att det ligger fara i, när man försöker kväva den plantan, som håller på att växa upp, ty den är i närvarande stund beklagligt nog icke annat än en svag brodd. Den tål icke vid en sådan frostnatt, som säkerligen skulle sänka sig över den, om vi i dag beslutade att taga bort all den kontroll, som man dock ute i bygderna litar på. Den tål framför allt icke vid det ogräs, som lätt växer upp kring den brodden i form av en försvarsfientlig agitation, som säkerligen skulle finna ett gott stöd av ett avslag i närvarande stund.

Ehuru jag sålunda, herr talman, hellre skulle se, att man redan nu kunnat peka på, att under år 1914 ett militieombudsmannaämbete komme att införas, måste jag dock, då jag anser ifrågavarande kontroll absolut nödvändig både för vår armés egen skull och ur folkpsykologisk synpunkt, tillstyrka, att kammaren biträder statsutskottets förslag.

Friherre Gripenstedt: Herr talman! En talare på göteborgsbanken yttrade: när högerregeringen satt till denna kommission, varför vill man nu i denna kammare avskaffa densamma? Han nämnde dessutom vilka motiv statsrådet Malm haft för inrättandet, men han glömde därvid att säga, att statsrådet Malm föreslog att sätta till kommissionen på en tid av högst fem år. Det står för övrigt i den kungl. propositionen i år, att kommissionens arbete skulle fortgå under högst fem år från den 11 december 1908, och därefter står det i ett annat stycke: »den för civilkommissionens verksamhet föreskrivna tiden av högst fem år utgår under nästkommande december.» Då är det väl icke behöfligt att avskaffa civilkommissionen. Det är endast att låta tiden utlöpa och låta den försvinna; att besluta att låta den fortgå är att i stället ånyo tillskapa den.

Samme talare nämnde även, att det i statsutskottets motivering icke finnes några skäl anförda för att låta civilkommissionen försvinna. Ja, det är sant, men nog tycker jag, att det här i kammaren under

debatten anförts skäl, som visserligen äro av olika art, men som, om man lägger tillsammans dem, torde vara tillräckligt vägande. Detta är min uppfattning.

En talare från Göteborg sade, att det i försvarets intresse vore nödvändigt att bibehålla civilkommissionen, att den gjort så ofantligt stor nytta genom att borttaga misstroendet till de militära förhållandena och försvarsverket. Ja, det kan ju vara, men icke är det väl annat, än att civilkommissionen härvid haft en negativ förtjänst i så måtto, att det icke blivit några egentliga anmälningar att tala om. Allt, som civilkommissionen tittat på och undersökt, har icke blivit offentliggjort. Om ett klagomål varit obefogat, har detta icke blivit omtalat, men om det gällt något befogat, har det blivit offentliggjort.

Diskussionen här har egentligen mest rört sig om den nytta, som civilkommissionen gjort på förvaltningsområdet. Ja, det kan ju hända, att den en eller annan gång gjort någon nytta på *detta* område; det vill jag icke bestrida, men jag tror, att denna nytta betydligt överdrivits. Skall det emellertid vara på något område, som civilkommissionen kan göra nytta, så är det på förvaltningsområdet, ty där äro dess medlemmar mera hemmastadda, vilket de däremot icke äro på det rent militära området.

Nu sade herr Tamm: huru skall det gå, om vi taga bort *all* kontroll? Skall man då verkligen kunna säga, att om civilkommissionen försvinner, därmed *all* kontroll är borttagen? Jag skall icke besvara denna fråga, utan lämna den till besvarande åt herr Tamm själv.

Enligt instruktionen för civilkommissionen har densamma icke blott att lägga sig uti förvaltningsärenden och undersöka, huruvida upphandlings-, entreprenad-, kontroll- och besiktningsmetoderna inom försvaret äro byggda på moderna principer för affärsmässighet och i övrigt ändamålsenliga, utan även huruvida truppens, särskilt de värnpliktigas behandling och omvårdnad giva anledning till erinran, huruvida erforderligt samarbete för tillgodoseende av försvarets behov är organiserat med alla de krafter, som stå eller utan alltför stora olägenheter kunna ställas till statens förfogande, huruvida försvarsmedlen i fråga om utrustning och dylikt äro i ett sådant skick, att de vid fredsbrott kunna fungera på ett tillfredsställande sätt, samt huruvida författningar och föreskrifter rörande försvaret äro genomgående led i samma system och verka ändamålsenligt. Det är en del av dessa uppgifter, som civilkommissionen måhända förstår sig på, men en annan del som den alls icke kan förstå, och det är just inblandningen i dessa senare, framför allt de disciplinära förhållandena, som jag anser vara betänklig.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Bellinder: Herr talman, mina herrar! Friherre Gripenstedt och greve Hamilton hava på ett uttömmande och klart sätt redogjort för den fråga, som avhandlas i min och min medmotionärs framställning till Riksdagen, och det återstår därför för mig endast att tillägga ett par ord. Ett par talare hava här sagt, att vi genom vår motion skulle göra en demonstration och ett attentat på en bestående institution. Detta kan icke vara fallet, ty, såsom redan förut påpekats,

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.*

(Forts.)

tillsattes den nuvarande civilkommissionen på fem år, och då dessa fem år nu snart äro till ända, kan det sålunda icke vara något attentat på en bestående institution. Om man nämligen ser på ändamålet med civilkommissionens tillsättande, finner man, att det icke var meningen, att den skulle bli ständigt. Ändamålet var, att den skulle anställa en grundlig undersökning i avsikt att undanröja befintliga missförhållanden och misstron hos folket till den militära förvaltningen. Om det stått i denna kommissions förmåga att undanröja denna misstro, borde det kunnat ske på fem år. Har kommissionen icke kunnat vinna målet på dessa fem år, tror jag icke, att den gör det, om dess tillvaro förlänges på ett eller annat år.

Såsom av motionen framgår, åsyftade jag och min medmotionär egentligen blott en skrivelse till Kungl. Maj:t, men frågan har kommit i ett annat läge genom den kungl. propositionen rörande civilkommissionen, och under sådana ändrade förhållanden förfaller naturligtvis vår önskan om skrivelse. Vi kunna helt ansluta oss till den reservation, som inom statsutskottet avgivits av greve Wachtmeister m. fl.

Här har av herr Kvarnzelius upplästs en del anföranden — jag vet icke, om de förskriva sig från civilkommissionen eller från annat håll — som skulle visa civilkommissionens nytta och nödvändighet. Jag har emellertid också i min hand skrivelser från militärchefer av motsatt innehåll, men jag skall icke trötta kammaren med att citera mer än ett par rader. I en av dessa skrivelser står: »Ett av skälen för nämnda antagligen enastående institutions inrättande var befastande eller stärkande av förtroendet mellan befälet och den värnpliktiga truppen. Detta har emellertid så långt ifrån lyckats, att förtroendet är på väg att försvinna, och orsaken härtill är det hemliga angivelse-system, varaf kommissionen stundom betjänar sig.»

Då här påpekats civilkommissionens förtjänster, vill jag icke alldeles förneka dem och ej heller påstå, att kommissionen icke arbetat med bästa avsikt att gagna. Jag tror, att detta gagn möjligen visat sig på förvaltningens område, men däremot kan jag icke värja mig för den tanken, att dess verksamhet varit skadlig för disciplinen, och denna är på alla områden av stor betydelse och särskilt inom försvaret. Rubbas denna hörnsten för försvaret, förlorar det sin kraft och betydelse. Och det är väl icke möjligt annat än att disciplinen lider av att underordnade veta sig kunna, när helst de bliva förargade på en förman, icke öppet framlägga sina klagomål, utan till tidningarna skicka anonyma skrivelser, vilka upptagas av civilkommissionen. Detta måste rubba förtroendet mellan över- och underordnade, och jag tror, att civilkommissionen, utan att på minsta sätt avse att försvaga disciplinen, dock gör det genom sin verksamhet, då den anser med sin ställning förenligt att upptaga anonyma skrivelser, vare sig de införts i tidningsartiklar eller direkt insänts till kommissionen. Jag vill icke påstå, att civilkommissionen i regel upptager sådana skrivelser, men redan det att detta någon gång hänt, anser jag vara betänkligt.

Här har nämnts, att man icke bör avskaffa den kontroll, som finnes. Men vill jag härpå svara, våra militära myndigheter hava redan under den tid, som föregick civilkommissionens verksamhet, varit

underkastade kontroll, och denna synes ha verkat så, att inga egentliga misshälligheter yppat sig under dessa fem år med ny kontroll, och att icke heller några större missförhållanden kunnat påvisas i våra militära institutioner. Men då nu regeringen, när försvarsberedningarna, såsom vi hoppas, snart bliva färdiga med sitt arbete, kommer att framlägga sitt förslag till försvarets stärkande och ordnande, är det helt naturligt att — om man anser att från civil sida någon kontroll över militärväsendet bör åstadkommas — regeringen, om denna civilkommission slutar sitt arbete vid detta års utgång, även föreslår dess ersättande i andra former. Och den har då så mycket friare händer att uttänka det sätt, på vilket kontrollen skall utövas, som den icke längre har att taga hänsyn till en bestående institutions, vare sig omorganisation eller reformering, utan kan utgå från de synpunkter, som kunna anses lämpligast.

Herr talman! Jag ber få yrka bifall till den av greve Wachtmeister m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet Bergström: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren, tillika motionär i detta ämne, betecknade civilkommissionen såsom en antagligen enastående institution, som hade blivit inrättad i Sverige. Jag har här i min hand ett meddelande från vederbörande svensk myndighet uti en av Europas stormaktsstater, enligt vilket den 23 sistlidne månad därvarande riksdag behandlade ett av budgetkommissionen framställt förslag om inrättande av en kommission, som skulle ha att granska leveranser till det landets armé och flotta och som skulle bestå av riksdagsmän och sakkunniga, utsedda av Riksdagen själv, och vilken kommission skulle sammankallas av rikskanslern. Det skulle, enligt mitt förmenande, vara högst egendomligt, om vi, samtidigt med att man uti denna stat funnit anledning att inrätta eller besluta inrättande av en sådan kommission, skulle stryka ett streck över den nu befintliga civilkommissionen, utan att de, som framställt detta yrkande, på något sätt, såvitt jag kunnat finna, sagt ifrån vad de vilja sätta i stället. Jag tror, att envar, som tagit del av de grundtankar, som lågo bakom beslutet om inrättande av civilkommissionen och vilka av min företrädare uti det ämbete, jag nu bekläder, framlades efter det att utredning uti hithörande ämne verkstälts — jag tror, säger jag, att envar, som tager del av dessa grundtankar, måste erkänna, att i denna tid och, jag vill säga, uti all tid härefter det är av stor betydelse för vårt försvarsväsende, för dess utveckling och för förtroendet till ledningen av det samma, att en kontroll, behörigen ordnad och inrättad, äger rum av särskild art. Hurudan denna art bör för framtiden vara, äro vi icke nu färdiga att uttala oss om. Det som det i denna stund gäller att klargöra är, huruvida det är lämpligt att vi nu ett år, innan vi möjligen skola gå att pröva ett nytt förslag i detta ämne, uttala oss för avklippande av den hittills föranstaltade kontrollen och sålunda för upphörande av all kontroll, intill dess den nya kontrollinstitutionen möjligen kan komma till stånd.

Jag har suttit och avlyssnat debatten särskilt för att höra, huruvida ibland de erkännanden, som kommit fram från flera håll, erkän-

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)

nanden om att denna civilkommission dock uti ekonomiskt avseende utträttat ett, som en talare — en motståndare till civilkommissionen — uttryckte sig, mycket gott arbete, huruvida bland dessa uttalanden eller jämte dem det skulle framkomma någonting, som verkligen bevisade vad av åtskilliga talare framhållits, nämligen att civilkommissionen skulle varit till skada. Den ärade förste talaren sade, ifall jag uppfattade honom rätt, att civilkommissionen skulle varit till skada — jag vet icke, om jag citerar honom ordagrant — därigenom att den vore ägnad att undergräva den militära ordningen — jag tror att det var detta uttryck han använde — och förstöra disciplinen. Den ärade talaren förebragte inga bevis i detta avseende. Jag skall be att få erinra honom om, att den regering, som inrättade civilkommissionen och för vilken han säkerligen hade mycket stort förtroende, uti denna kommission insatte två kanske tre, numera förutvarande, ledamöter av denna kammare — två sitta fortfarande uti kommissionen — och dessutom insattes den till och med i fjol eller åtminstone under fjolåret varande ledaren av högerpartiet uti Andra kammaren ävensom en del andra väl betrodde män. Icke kan väl den ärade talaren tro, att dessa personer avsiktligt skulle åstadkommit någonting, som vore ägnat att undergräva den militära ordningen och förstöra disciplinen. Då man kommer med ett sådant påstående, kräves det väl, att man förebringar några bevis. Detta säger jag ännu en gång, då även andra motståndare mot bibehållande av civilkommissionen varit inne på detta kapitel.

I detta sammanhang torde jag få beröra, vad en annan motionär, herr av Ekenstam, yttrade om att civilkommissionen upptagit en del anonyma skrivelser. Ett yttrande av en annan talare antydde, att detta verkat synnerligen skadligt, då det gäller disciplinen. Ja, såvitt jag vet uppgår hela antalet av de utav civilkommissionen upptagna anonyma skrivelser, som föranlett ingripande från kommissionens sida, till 4 stycken. Och att civilkommissionen på grund av det uppdrag, som blivit densamma givet av Kungl. Maj:t, äger att befatta sig med sådana skrivelser har bland annat blivit fullt utklarerat genom Riksdagens justitieombudsman, då denne under år 1911 på grund av gjord anmälan, en klagoskrift av en officer, avgav det yttrandet, att uppenbarligen finnes intet lagligt hinder för ledamot av civilkommissionen att på eget ansvar såsom sin upptaga till civilkommissionen inkommen anonym angivelseskrift, vilket i så fall lämpligen bör ske antingen på det sätt, att han förser den med påteckning därom, eller och därigenom, att han i särskild med sitt namn undertecknad skrivelse helt eller delvis återgiver den anonyma skriftens innehåll. Justitieombudsmannen uttalade i detta sammanhang som sin mening, att civilkommissionen tydligen icke av den omständigheten, att uppgift om missförhållande inom det område civilkommissionen har att övervaka lämnats i en till civilkommissionen inkommen anonym skrift, vore betagen rätt att genom inspektion eller på annat lämpligt sätt närmare undersöka den sak, som i den anonyma skriften berörs. Såvitt jag kunnat finna — jag har också sökt att taga kännedom om civilkommissionens verksamhet — har civilkommissionen med avseende å den nu ifrågakvarande befattning, som kommissionen tagit med anonyma skrifter, hållit sig inom de gränser, som justitieombudsmannen här betecknat som de riktiga.

Om jag nu ser på de anmärkningar, som i övrigt framkommit mot civilkommissionen, är det en, som företrädesvis här gjort sig hörd. Men det borde enligt mitt förmenande för de ärade talarna vara en mycket glädjande erinran, som de själva gjort, nämligen att de allra flesta anmälningar till kommissionen icke lett till något resultat. Det är väl alldeles samma förhållande med civilkommissionen i detta avseende som med exempelvis justitieombudsmannen och justitiekanslern, att det bör för oss, som sitta här, och för hela den svenska allmänheten lända till stor tillfredsställelse, att de anmärkningar och de anmälningar, som där gjorts, till en väsentlig del visat sig vara ogrundade. Att, såsom en av de ärade motionärerna, herr af Ekenstam, nästan klaga över, att justitiekanslern fått så få ärenden till sig hänvisade från civilkommissionen, tycker jag har föga fog för sig.

Nu är det ju klart, och det erkänner jag också, att civilkommissionen kostar jämförelsevis mycket pengar. Den kostar, om jag räknat rätt, visserligen icke mer än ungefär $\frac{1}{16}$ % av hela militärbudgeten pr år, men det är ändå en ganska avsevärd summa. Denna summa är dock, mina herrar, icke större än att — jag skall endast på denna punkt gå tillbaka till ett av de fall, där civilkommissionen har ingripit, och som har berörts här i debatten — den är dock icke större, än att den för den tid av $1\frac{1}{2}$ år, som här är i fråga, täckes av den inkomst, som den svenska staten på den grund, att genom civilkommissionens initiativ den svenska flottan får sin olja billigare, gör under ett år. Så långt jag känner handlingarna, är nämligen uppgiften härom fullt riktigt.

Jag är skyldig att med anledning av vad den förste ärade talaren här yttrade i avseende på frågan om ändringar i civilkommissionens instruktion under den tid, som den fortfarande kan vara i verksamhet, upplysa, att det alls icke har varit min eller regeringens tanke, att dessa ändringar skulle gå i den riktningen, att civilkommissionen skulle, som den ärade talaren uttryckte sig, komma att lägga sig i exercis och övningar. I det fallet gillar jag fullständigt min företrädares mening, att den uppgift, som tillkommer civilkommissionen, icke bör omfatta det rent fackmässiga militära arbetet utan begränsas till andra områden. Då jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet har nämnt något om ändringar i instruktionen, har jag avsett att om möjligt och särskilt med hänsyn till det arbete, som nu föreligger för Kungl. Maj:t med avseende på en eventuell framtida kontroll, leda in civilkommissionens arbete på i vissa hänseenden något ändrade vägar, så att civilkommissionen kan komma fram mindre med uppslag och anvisningar på en mängd områden och mera med utarbetade förslag på vissa områden. Det är detta, som jag har avsett att möjligen få till stånd genom en ändring i instruktionen för de två år, som civilkommissionen skall fortsätta sitt arbete.

Ja, mina herrar, jag tror — och däri delar jag fullständigt den mening, som här uttalats av några av kammarens ledamöter — att det vore ett beslut, fattat i en mycket olycklig stund, i fall kammaren nu på de skäl, som här förebragts, skulle besluta sig för att utan vidare slopa den kontroll, som för närvarande äger rum genom civilkommissionen. Jag tror, att detta skulle göra ett mycket betänkligt

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Förts.)

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

intryck utöver vår armé och i vår flotta, och jag tror, att detta icke skulle inskränka sig till de djupa leden inom armén och flottan, utan även verka i hög grad menligt ganska högt upp. Och då jag icke kan tänka mig, att kammaren skulle vilja följa den ärade ledamot på stockholmsbänken, som hänvisade till att försvarsministrarna skulle till sina icke obetydliga göromål redan nu för framtiden äfven få lägga det att emottaga och pröva en hel del anmälningar och anmärkningar i olika avseenden beträffande förhållandena inom armén och flottan, så tillåter jag mig att hemställa till kammaren att under den tid, som nu är i fråga, de två år, som gå till den 1 juli 1915, låta det kontrollsystem, som för närvarande finnes, stå kvar för att sedermera söka bana väg för ett kontrollväsen, som kan uti sin verkan vara om möjligt bättre och till sina resultat om möjligt — det säger jag uppriktigt — mera givande.

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Det är i detta fall som i så många andra: ytterligheterna beröra varandra. Precis samma opposition emot denna civilkommission är att finna på den yttersta högra flygeln och på den allra yttersta vänstra, på den förra, därför att man anser, att denna civilkommission verkar till skada, emedan den har ingripit i de disciplinära förhållandena, och på den senare, därför att man anser, att civilkommissionen verkar till skada, emedan den undanröjer en hel del missförhållanden, som annars skulle bidraga till att göra militarismen ännu mera impopulär. Man rosenerar alltså från olika utgångspunkter, men kommer likväl till samma slut: civilkommissionen är icke nyttig utan är till skada för de intressen, man på de olika sidorna vill förfäkta.

Oinskränkt makt är under alla förhållanden farlig, farlig för den, som utövar den, och farlig även för dem, som utsätts för denna makt. Det är ett faktum, att tyranner icke födas utan skapas genom andra individers underdånighet. Det finnes intet område, där tyranner ha större möjligheter att växa fram än på det militära, och detta av rent naturliga orsaker. Under krig, det äro vi alla ense om, måste man kräva obrottslig lydnad, obrottslig disciplin, för att nå det mål, man äsyftar, men samma tendens, samma grundregel, inpräntas också under fredstid, och då inträffar det mycket, mycket lätt, att det just på det området skapas övergrepp från de överordnades sida gent emot de underordnade. Det ligger alltid en frestelse att gå för långt.

Jag fäste mig vid vad den förste talaren, friherre Gripenstedt, sade, när han förklarade, att det vore nödvändigt att hålla manskapet i strama tyglar. Detta är nu hans uppfattning. Det faktiska uttryck, som föll, var att det vore nödvändigt att hålla »vissa individer i strama tyglar». Men det är likvisst officerarna själva som avgöra vilka dessa individer äro, som skola hållas i strama tyglar. Nu vill jag också erinra om, att på arbetarhåll anses det även nödvändigt, att vissa militärbefäl borde hållas i strama tyglar. Frågan är då, vem som skall hålla dem i tyglarna. Där det icke finnes någon åklagare, där fälles heller icke någon dom. Då man säger, att bevis för oriktigheten av vad vi förmoda i detta avseende ligger i den omständigheten, att civilkommissionen icke haft så många fall att beivra, kan det

svaras: är det så absolut säkert, att det icke skulle ha varit mycket flera fall, om det icke hade funnits en civilkommission att beivra de fall, som nu förelegat. Jag är alldeles övertygad om att civilkommissionen har haft det inflytandet, att den just på grund av sin tillvaro avhållit mången, som annars kanske icke hade varit så nogräknad, från att gå fram på det sätt, han annars skulle ha gjort. Man skrattar ofta åt skämttidningarnas sätt att skildra beväringsovningar o. s. v. och de vackra och stiliga tilltalsord, som då användas. Det är sant, att sådant förekommer, då det icke finnes någon kontroll över personer, som ha benägenhet för dylikt. När man då från högerhåll är så ofantligt angelägen om att få bort denna civilkommission, så tror jag att man begår en dårskap, just därför att dessa obeivrade missförhållanden, som då kanske skulle flörera i större grad än förut, ha ännu större möjlighet att åstadkomma misstro till militärväsendet, och det är just på grund av detta, som jag har sagt, att man på yttersta vänsterhåll är angelägen om att denna civilkommission icke skall finnas, så att dessa missförhållanden skola framträda så mycket bjärtare, och att man därigenom så mycket lättare skall få bukt med militarismen.

Jag betraktar alltså denna civilkommission som ett skydd mot övergrepp, men å andra sidan är jag också fullständigt ense med majoritetspartiet däri, att den skulle kunna förenklas. Jag anser också, att den är alldeles för dyr. Då den kostar 58,000 kronor per år, så tycker jag, att den skulle kunna göras billigare men likväl åstadkomma samma resultat som nu. Det är nämligen icke antalet medlemmar i civilkommissionen, som borgar för det arbete, den kan uträtta, utan det är fast mera i civilkommissionens blotta tillvaro, att en civilkommission finnes, som är kapabel att upptaga och beivra de missförhållanden, som kunna framvisas.

I sistnämnda avseende vill jag också säga, att jag icke heller tycker, att det är så förskräckligt, om civilkommissionen tager befattning med anonyma skrivelser. Alla tidningsartiklar angående militära missförhållanden äro ju i allmänhet anonyma. Man vet icke, huruvida det är redaktionen, som har skrivit dem, eller om det är någon enskild person. Emellertid behöver en hel del av dessa i tidningarna påpekade missförhållanden också granskas. Jag har sett och hört många sådana fall, där militärt slarv eller militär vårdslöshet åstadkommit stora skador för staten. Alla dessa skäl göra, att det måste finnas något sådant organ, som skall kunna utöva någon kontroll över militärväsendet, och jag säger, att även om det kostar 58,000 kronor per år, så är ju detta i alla fall en liten bråkdel, då man jämför det med en så stor försvarsbudget som den vi ha, 86 miljoner kronor. 58,000 kronor per år jämfört med 86 miljoner kronor, det visar ju ändå hän på att den utgiften skulle, ehuru den är så pass stor, som den är, kunna förvaras.

Ja, herr talman, jag har i frågans nuvarande läge intet annat yrkande att göra än bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Herr talman! Greve Hamilton nämnde, att de flesta klagomålen hos civilkommissionen icke inkommit från de värnpliktiga

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

själva utan från tidningar. Då greve Hamilton icke tyckes förstå anledningen till detta, ber jag att få upplysa honom om, att underordnade militärer i allmänhet frukta för att vända sig direkt till civilkommissionen, enär de befara att bli utsatta för trakasserier ifrån befälets sida. Därför gå de i stället till en tidningsredaktion, som befordrar saken vidare. Detta är förklaringen till, att de flesta klagomålen kommit in till civilkommissionen denna väg.

Då greve Hamilton även nämnde några tidningar såsom särskilt produktiva, när det gäller sådana anmärkningar, så skall jag be att få komplettera denna upplysning därmed, att dessa klagomål mycket ofta föranlett, att regementschefer och andra ålagts några dygns vistelse på egna rum. Det kan givetvis icke under sådana förhållanden betecknas som trakasserier, att det har gått därhän, utan de, mot vilka anmärkningarna riktats, måste säkerligen, då domarna i de flesta fall äro avkunnade av högsta domstolen, ha gjort sig skyldiga till något, som icke varit fullt lagligt. Det förvånar mig naturligtvis icke, att överstelöjtnant Hamilton finner detta obehagligt. Jag kan emellertid försäkra honom och även övriga, som anse, att civilkommissionen är till skada, att bland de underordnade militärerna är man synnerligen tillfredsställd med civilkommissionens verksamhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bellinder: Herr statsrådet och chefen för lantförvarsdepartementet yttrade, att han hade fäst sig vid ett uttryck av mig, i vilket det förklarades, att civilkommissionen antagligen vore en enastående institution. Jag vill i förbigående fästa uppmärksamheten på att detta yttrande icke var mitt, utan citerades ur en skrivelse, från vilken jag anförde några ord. Som vederläggning av det påståendet, att denna institution är enastående, anförde emellertid herr statsrådet att man är på väg att i en annan stat införa en liknande kommission. Därvidlag vill jag emellertid anmärka, att denna kommission enligt herr statsrådets anförande blott skulle få att sysselsätta sig med leveranser till armén och flottan, och det är någonting helt annat än vad som är fallet med vår civilkommission. Jag skulle icke ha något emot att en sådan kommission som herr statsrådet omnämnde komme till stånd, och jag tror icke heller att min medmotionär skulle ha något emot det.

Vad jag särskilt har fäst mig vid är, att civilkommissionen, som den nu är beskaffad, genom sin verksamhet icke är gagnelig för disciplinen. Herr statsrådet frågade efter bevis för att någon skada i avseende på disciplinen hade ägt rum. Jag anser mig icke behöva anförda några direkta sådana utan skall blott för att visa, att mitt påstående icke svävar i luften, meddela, att en regementschef skriver följande:

»Någon inverkan till disciplinens höjande har ej försports genom civilkommissionens inrättande och verksamhet». Därefter fortsätter han: »Dock kan det ej verka annat än menligt i disciplinärt avseende, att manskaper genom anonyma och ovederhäftiga tidningsartiklar uttrycker sin klagan över förhållandena vid regementet och att en sådan klagan genom civilkommissionens ingripande bliver officiell. Ett sådant fall anser jag hava förekommit vid» — så nämner han regementet — »då

manskapet i en tidningsartikel, benämnd »Värnpliktiges ledighet från kaserne», kritiserade och klagade över permissionsförhållandena vid ett av regementets batterier, vilken artikel föranledde civilkommissionens ingripande och en skrivelse från mig till densamma. Rätt att i tjänsteväg framföra anmälan finnes ju, och därför synes mig detta civilkommissionens upptagande av anonyma anmälningar kunna menligt inverka på disciplinen». En annan chef skriver följande: »I anslutning härtill får jag uttala som ett önskemål, att kommissionens befogenhet måtte preciseras därhän, att när kommissionen vid prövande av föreliggande ärenden finner sig stå inför frågor, som beröra det disciplinära, sådana ärenden måtte av kommissionen *överbämnas* åt vederbörande arméfördelningschefer (eller J. O., resp. J. K.)».

*Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.
(Forts.)*

Friherre Gripenstedt: Herr talman! Endast några ord för att besvara herr statsrådets sista yttrande. Herr statsrådet sade, att han förvånade sig över, att jag ville opponera mig mot denna civilkommission, då den blivit tillsatt av en regering, för vilken jag troligen hade mycket stort förtroende. Ja, herr statsråd, jag hade stort förtroende för den regeringen, men det hindrar icke, att jag i åtskilliga stycken var av olika åsikt med densamma, och jag yttrade första gången, jag hade ordet i denna fråga i dag, att om frågan förelagts 1909 års Riksdag, skulle jag även då ha röstat emot inrättandet av civilkommissionen. Men Riksdagen blev, som sagt, aldrig tillfrågad härom.

Sedermera citerade statsrådet mina ord — jag tror, att han då sade, att han icke fullständigt kom ihåg dem, och det är ju naturligt att man kan glömma ett uttryck — men jag skulle ha sagt, att den militära ordningen komme att störas. Emellertid yttrade jag, att jag trodde att den militära andan komme att skadas och disciplinen att undergrävas, om civilkommissionen skulle fortsätta att lägga sig i en del disciplinära förhållanden och göra sitt inflytande gällande mellan över- och underordnade. Alla orden minns jag verkligen inte själv. Nu begärde statsrådet, att jag skulle framlägga bevis för denna min åsikt. Jag tror dock, att jag angav ganska goda skäl för, att det skulle komma att bli på det sättet, när jag förut yttrade mig. Att framdraga fakta, som skulle bevisa och styrka detta, tror jag icke är lämpligt, och jag vet icke ens, om jag skulle hava rätt att göra det. Men vi få i alla fall se, hur det kommer att gå i framtiden, om civilkommissionen fortsätter på samma sätt som hittills och kanske därtill utvidgar sitt verksamhetsområde! Jag har åtminstone då det medvetandet att jag varnat för följderna.

Mot slutet av sitt yttrande lämnade statsrådet en förklaring över, vad han åsyftat med ändringarna i instruktionen, och den förklaringen var ju ganska tillfredsställande, det måste jag erkänna — för den händelse civilkommissionen nu skall bli kvar — att det icke är fråga om att utvidga civilkommissionens befogenhet, så att den skall lägga sig i exercis och övningar eller dylikt. Även ifrågasättes en inskränkning därutinnan att civilkommissionen icke skulle så mycket som hittills få sysselsätta andra myndigheter i det projektmakeri, som den har för sig utan själv få utarbeta sina förslag.

Ang.
fortsättande
av civilkom-
missionens
verksamhet.

(Forts.)

Ja, detta är ju tillfredsställande, därest kommissionen skall fort-
fara. Jag vidhåller dock såsom min åsikt, att den bör försvinna.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i
avseende på förevarande utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hem-
ställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets
hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtan-
det avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och
förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med
öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskot-
tets den 10 och 13 i denna månad bordlagda utlåtande nr 108, i an-
ledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvud-
titeln gjorda framställning i fråga om anslag till det frivilliga skytte-
väsendets befrämjande samt i ämnet väckta motioner.

Punkten a).

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. under-
stöd för
skjutbanors
ordnande.

Punkten b).

I tvenne likalydande till statsutskottet hänvisade motioner, väckta
den ena (nr 24) i Första kammaren av herr *C. F. Holmquist* m. fl.
och den andra (nr 123) i Andra kammaren av herr *K. Starbäck* m. fl.
hade föreslagits, att Riksdagen utöver det anslag, som på grund av vad
i statsverkspropositionen äskades komme att för år 1914 beviljas till
det frivilliga skytteväsendets befrämjande, måtte å extra stat för år
1914 anvisa ett anslag av 150,000 kronor att utgå såsom understöd för
skjutbanors ordnande med rätt för Kungl. Maj:t att år 1913 av till-
gängliga medel för ändamålet förskjuta ett belopp av 100,000 kronor.

Utskottet hade i förevarande punkt på åberopade skäl hemställt,
att Riksdagen måtte i anledning av herr Holmquists m. fl. motion nr
24 samt herr Starbäcks m. fl. motion nr 123 å extra stat för år 1914
anvisa ett anslag av 115,000 kronor att utgå såsom understöd för skjut-
banors ordnande med rätt för Kungl. Maj:t att år 1913 av tillgäng-
liga medel för ändamålet förskjuta ett belopp av 75,000 kronor.

Vid föreliggande punkt hade reservation avgivits av, utom andra,
herrar *C. G. Ekman*, *J. Berglund* och *E. A. Nilson*, vilka likväl ej
däri framlagt sin mening.

Herr Holmquist: I föreliggande betänkande har, såsom kammaren
behagade finna, utskottet så tillvida tillmötesgått de i ämnet väckta
motionerna, att utskottet föreslagit anvisande av ett belopp om 115,000
kronor för att täcka bristerna i anslaget för skjutbanors ordnande, under

det att motionärerna i sådant syfte begärt 150,000 kronor. Det är ju alltid betänkligt, då förslag framläggas inför Riksdagen om att få brister täckta uti av Riksdagen anvisade anslag, men då man tager hänsyn till orsaken, varför denna brist uppkommit, tror jag, att man måste säga, att betänkligheterna väsentligen försvagas. Det är nämligen så, som av detta utskottsutlåtande framgår, att anslaget till skjutbanors ordnande ingår såsom ett underled i det stora anslaget till skytteväsendets befrämjande. Med anledning af den starka utvecklingen av vårt svenska skytteväsende och särskilt med hänsyn till det stora antalet nytillkomna skyttar under de senare åren — dessa hava ju reglementsenligt rätt att erhålla två kronor såsom årsunderstöd samt tre kronor 50 öre såsom ammunitionsbidrag, — har anslaget, som särskilt var avsett att användas till skjutbanors ordnande, för andra syften förbrukats. Nu är det fråga om täckande av den brist, som uppstått. Motionärerna hava då tänkt sig, att bristen under 1912 och 1913 likom även den uppenbarligen och tydligen förekommande bristen under den närmaste tiden därefter skulle kunna täckas med 150,000 kronor. Utskottet vill vara med om att täcka den brist, som har uppstått eller kan komma att uppstå under åren 1912 och 1913 med 115,000 kronor. För min del kan jag såsom motionär icke ett ögonblick ifrågasätta annat än att med tacksamhet acceptera, vad utskottet i detta avseende föreslår och jag framför alldeles särskilt min egen och mina medmotionärers varma tacksamhet för det sätt, varpå utskottet behandlat våra i ämnet väckta motioner.

I själva verket skulle jag således icke hafva mycket mer att tillägga, men jag vill något litet uppehålla mig vid en del av utskottets motivering. Sedan utskottet förklarat sig behjärta, att det i motionerna väckta anslagskravet för bristens ersättande tillgodoses, yttrar utskottet följande: »Utskottet vill emellertid i samband härmed uttala nödvändigheten av att varsamhet iakttages i fråga om förskjutande av sådana kostnader för skjutbaneanläggningar, som äro avsedda att bestridas med statsmedel, då det icke torde kunna påräknas att Riksdagen, på sätt nu tillstyrkes, skall befinnas villig att i varje fall träda hjälpande emellan». Jag ber för min del att få säga, att jag i det avseendet helt och hållet delar utskottets åskådning och ber tillika att få förklara, att de män, som nu leda det svenska skytteväsendet, likaledes omfatta den av mig sålunda uttalade uppfattningen. Det är deras bestämda mening att iakttaga all varsamhet och all begränsning, då det gäller användande av de anvisade medlen till skjutbanors framtida ordnande och min övertygelse är, att Riksdagen icke skall behöva ifrågasätta, att krav av den anledning, som nu föreligger, ytterligare en gång skola framställas från skyttehåll.

Sedan jag nu fått framhålla detta, behöver jag icke mera än lägga kammaren på hjärtat, att det är för det svenska skytteväsendets bästa som kammaren här skulle votera detta anslag. Jag behöver icke framhålla, vad som ligger i det svenska skytteväsendet i dess nationella betydelse och i dess betydelse ur ren försvarssynpunkt. I dessa avseenden är nog denna kammares uppfattning fullt klar. Men då Riksdagen såsom jag hoppas nu står i begrepp att räcka en hjälpande hand åt det svenska skytteväsendet, och särskilt när man betänker, att vi

Ang. understöd för skjutbanors ordnande.

(Forts.)

Ang. understöd för skjutbanors ordnande.
(Forts.)

leva i en tid, då den enskilda offervilligheten visat sig mäktig betydande uppförfingar för att tillmötesgå statens behov av försvarsmedel och försvarskrafter, torde det tillåtas mig, att, medan jag ännu har ordet, meddela ett par uppgifter ur en skrift, som för några dagar sedan kom mig tillhanda, och som avhandlar det frivilliga skytteväsendet i Sverige under år 1912. Jag tror, att om man vill taga någon hänsyn till innehållet i den skriften, skall man finna, att de svenska skyttarna av egna medel kontribuera så betydligt, att det lärer dem till största heder och till en heder, som gör dem i viss mån berättigade att få åtnjuta Riksdagens alldeles särskilda välvilja och bevägenhet. Det heter i denna skrift: »Ammunitionsbidraget utgick under år 1912 med 418,000 kronor och lossades under året 20 miljoner skott. Efter en låg beräkning av 6 öre per skott gör detta en utgift av 1,200,000 kronor, varutav alltså skyttarne själva betalt nära 800,000 kronor.» Det heter vidare: »Ett eget gevär utgör det hägrande önskemålet för varje intresserad skytt, och för närvarande torde av föreningar och enskilda hava från statens förråd inköpts bortåt 50,000 mausegevär, alltså en utgift av 2 miljoner kronor.» Slutligen säges det: »För några år sedan verkställda utredningar gävo vid handen, att *skytteföreningarnas* årliga utgifter för skytteverksamheten *överstego statsanslaget med omkring 2 miljoner kronor. De enskilda skyttarnes utgifter* hava ej kunnat taxeras men de äro för visso ej mindre». Jag tror, att kammaren med dessa siffror för ögonen skall finna, att de svenska skyttarnes uppförfingar äro värda det erkännande, som skulle ligga i ett bifall till utskottets utlåtande. Mera behöver jag icke säga än att detta är ett anslag, som är avsett att värna om svenskt hem och svensk härd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag har vid föreliggande punkt antecknat mig som reservant och ber med anledning därav att få säga några ord.

Jag vill då först framhålla, att då jag reserverat mig mot föreliggande förslag är det ingalunda därför, att jag underskattar skytte-rörelsens betydelse. Jag tror tvärt om, att de medel, som anslagits till denna rörelse, varit väl använda, ja synnerligen väl ägnade att förskaffa oss en försvarseffektivitet och en värnkraft, vilken stått i god proportion till de anslaga medlens storlek. Det är sålunda icke därför, att jag underkänner betydelsen av denna rörelse, som jag ansett mig böra i denna punkt reservera mig, utan därför, att det förefallit mig som om man — även om man godkänner rörelsen och finner, att den har en mycket stor uppgift — måste på denna rörelse ställa samma anspråk, då det gäller rörelsens sätt att handhava anslag och medel, som man ställer på de övriga institutioner, vilka erhålla anslag av staten. Ett krav som man då måste göra gällande är väl, att anslagna medel också skola bliva använda till det ändamål, för vilket de varit avsedda. Orsaken, varför nu här föreligger en brist i fråga om anslaget för ordnande av skjutbanor, är ju den, att man använt det för denna uppgift anslagna beloppet till direkta skyttebidrag, till årsunderstöd och ammunitionsbidrag åt skyttarne. Nu kan man ju

Ang. understöd för skjutbanors ordnande.
(Forts.)

säga, att det är i och för sig en glädjande företeelse att skyttarnes antal vuxit på det sättet, men det borde icke hava uteslutit, att man vidtagit en nedsättning i fråga om beloppet per skytt — en nedsättning, som blivit nödvändig, därför att statsanslaget icke räckt till i sitt ursprungliga belopp. Man kan tänka sig en sådan situation, att skyttarnes antal vuxit till den grad, att det till årsunderstöd och ammunition anslagna beloppet plus det till skjutbanors ordnande anslagna icke räckt till för det avsedda statsbidraget per man. Då hade man givetvis varit nödgad att i varje fall vidtaga en dylik minskning. Under sådana förhållanden borde enligt mitt förmenande en nedsättning av statsbidraget per man hava gjorts, jämväl när man kommit till ett fullständigt utnyttjande av det för årsunderstöd och ammunitionsbidrag avsedda beloppet, och det för skjutbanors ordnande avsedda anslaget hade då verkligen blivit för sitt ändamål använt, när nu behov av banor såsom synes i sådan utsträckning förekommit. Nu vill jag emellertid säga, att det var icke möjligt att med den arbetsbörda, som förelåg i fråga om andra ärenden, redan i utskottet vid reservationen angiva, vad man kunde finna skäligt i detta avseende. Jag vill emellertid säga, att jag trott att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse. Sedan utskottet på sidan 9 vitsordat att för åren 1912 och 13 uppkommit eller beräknats skola uppkomma en brist i de för skjutbanors ordnande avsedda anslagsposterna om respektive 55,519 kronor och 59,000 kronor eller tillhopa 114,519 kronor, anser jag, att utskottet bort fortsätta sålunda: »Motionärernas förslag går alltså ut på att täcka icke blott den brist, som uppstått från 1912 utan jämväl en för innevarande och nästkommande år beräknad brist, föranledd av ett fortsatt enahanda förfarande som det, vilket hittills framkallat bristen i fråga.

Då ett bifall till motionerna måste anses i viss mån innebära ett godkännande av, att medel, avsedda till anordnande av skjutbanor, disponeras för annat ändamål, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka desamma. Utskottet finner det synnerligen angeläget att betona, att på ifrågavarande område som eljest anslagna medel endast, eller i varje fall i första hand, utnyttjas för de ändamål, vartill de äro avsedda. Då emellertid den för år 1912 uppkomna bristen skulle, därest den icke av statsverket ersattes, komma att drabba enskilda personer, vilka förskjutit beloppet, därför att de haft anledning förutsätta, att de inom den närmaste tiden skulle få desamma ersatta från skjutbaneanslaget och ett sådant förhållande torde komma att skada och hämmande inverka på skytterörelsen i sin helhet, anser sig utskottet böra förorda ett extra anslag, motsvarande 1912 års här ovan angivna brist. För år 1913 kan, enligt utskottets förmenande, rättelse i ovan omtalade förfarande hinna att av skytteförbundet självt vidtagas». Det är uppenbarligen så, att för innevarande år bör det icke vara så givet, att det till skjutbanors ordnande anslagna belopp skall utnyttjas till årsunderstöd och ammunitionsbidrag, att man utan vidare behöver förutsätta, att man jämväl under innevarande år måste avvika från Riksdagens anvisning. Därest man godkänt en sådan motivering, borde klämman enligt mitt förmenande innehålla: »Under be-

Ang. understöd för skjutbanors ordnande.

(Forts.)

tonande av, att anslag av liknande anledning icke synas böra vidare ifrågakomma, får utskottet hemställa:

att Riksdagen må i anledning av herr Holmquists m. fl. motion nr 24 samt herr Starbücks m. fl. motion nr 123 å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 55,519 kronor att utgå såsom understöd för skjutbanors ordnande med rätt för Kungl. Maj:t att år 1913 av tillgängliga medel förskjuta sagda belopp».

Jag vill för övrigt säga, att jag tror, att utskottet och Riksdagen genom att på det sättet behandla föreliggande fråga ställt sig i god överensstämmelse med den uppfattning, som Riksdagen själv tidigare hävdad. I den skrivelse, som Riksdagen avlät under fjärde huvudtiteln vid 1910 års riksdag, yttrade Riksdagen: »Det belopp, vartill anslagssumman därigenom skulle stiga, från 850,000 till 870,000 kronor, synes emellertid Riksdagen så avsevärt, att den största varsamhet torde böra för framtiden iakttagas vid bedömandet av framställningar om ytterligare ökning i detta anslag, så mycket mer som arméförvaltningens artilleridepartement så nyligen som år 1909 sänkt priset å ammunitionseffekter som från kronans förråd försäljas till skytteföreningarna och deras medlemmar». Genom beslut i föregående punkt har nu en sådan väsentlig prisnedsättning ytterligare skett, vilken ger skytteföreningarna 1,800,000 patroner mera än Kungl. Maj:ts proposition förutsätter. Då ju dessutom ett bifall till motionerna innebär, att anslaget för innevarande år skulle ökas dels med 50,000 och dels med 115,000 kronor, synes det mig, att man kan på allvar ifrågasätta, huruvida en sådan anslagsökning är i överensstämmelse med de riktlinjer, Riksdagen nyligen givit på detta område.

Då jag icke vet, om jag är ensam om min mening, att frågan på det sättet bort lösas, och jag icke, utan att jag får kännedom om, att flera anse, att ett beslut, sådant som jag trott mig här böra föreslå, bör fattas för hävdande av en riktig princip, skall jag för ögonblicket icke göra något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 10 och 13 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 109, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sammanslagning av fängvårdsanstalterna i Karlskrona,

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkten 20 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning om förstärkning av de till arvoden åt tillfälliga biträden m. m. hos statistiska centralbyrån anslagna medel, och

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnad för Sveriges officiella deltagande i den internationella utställningen i San Francisco år 1915,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 10 och 13 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t i en den 7 mars 1913 till Riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 115, under återopande av bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit, hade utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte, under förbehåll att de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 7 mars 1913 förutsatta villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. iakttagas,

1:o) besluta anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda för en beräknad kostnad av 1,495,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att närmare förordna om de orter, järnvägen borde genomgå, samt för påbörjande av nämnda anläggning för år 1914 anvisa ett anslag av 600,000 kronor; samt

2:o) besluta anläggning av utfartsvägar till landsvägen Boden—Lappträsk från stationer och mötesplatser å statsbanan Boden—Lappträsk för en kostnad av 172,600 kronor.

Vid mom. 1 av förevarande utlåtande hade reservation avgivits av greve *F. Olsson Wachtmeister*, friherrarna *J. F. Gripenstedt* och *J. G. Beck-Friis* samt herrar *H. H. K. Ericson* och *H. Lemke*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet i denna del bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda icke måtte av Riksdagen bifallas.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga angående Tornedalens förenande med det svenska statsbanenätet förelåg inför Riksdagen förra gången — det är nu nästan på dagen två år sedan — tog jag mig friheten att då, liksom jag kommer att göra nu, yrka avslag på Kungl. Maj:ts framställning.

Orsaken, varför jag gjorde det då, och orsaken varför jag gör det nu, är enahanda. Jag anser nämligen, att Kungl. Maj:t tagit alltför liten hänsyn till de militära kraven i fråga om denna banas sträckning. Detta mitt skäl bemöttes förra gången med den invändningen, att de militära kraven så ofta förändrats, att dem kan man icke följa. Jag tror emellertid, att det påståendet är oriktigt, ty man skall finna, att de militära kraven hava haft sin fullkomligt logiska utveckling. Sedan det väl i början på 1890-talet blev klart, att man icke skulle kunna stanna med det svenska järnbanenätet någonstans i närheten av Boden, utan att man måste utsträcka det emot Tornedalen, uttalade sig redan då de militära myndigheterna för, att om en järnväg skulle gå fram till Tornedalen, borde den sträckas mot Karungi. Läser man skälen till ett sådant uttalande, tror jag, att man skall finna, att de både voro ur militär synpunkt väl grundade, men även, att Karungi ansågs vara en lämplig plats för den järnvägsstation, som man tänkte sig förlagd till Tornedalen, ty den bleve ganska centralt belägen i dalen.

Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda
m. m.
(Forts.)

Under år 1897 då man beslöt att draga fram järnvägen till Morjärv, och år 1904, då Riksdagen beslöt att draga fram järnvägen till Lappträsk samt ännu så långt fram som år 1910, då Riksdagen fattade beslut om dess framdragande till Veittijärvi, voro tankarna tämligen enhälligt riktade endast mot Karungi såsom Tornedalens enda järnvägsstation. Men aptiten kommer medan man åter, och fordringarna på en järnbana i själva Tornedalen växte allt kraftigare och kraftigare samt växte sig slutligen så starka, att när regeringen 1911 skulle behandla frågan om järnvägens framdragande från Veittijärvi till Karungi, tog den också upp frågan om byggandet av en järnväg upp till Matarengi, och när den kungl. propositionen i ärendet framkom till Riksdagen, väcktes en motion, att järnväg skulle byggas även ned till Haparanda. Där se vi således: vi hade redan 1911 att bedöma, huruvida en bana skulle byggas utefter hela Tornedalen till stambanan från Boden. Det var när denna tanke på att draga en bana efter hela Tornedalen trängde sig fram, som de militära myndigheterna måste ändra ståndpunkt och ansågo det nödvändigt att icke tänka sig en bana rakt fram till Karungi, utan man borde låta huvudbanan i stället gå söder ut, träffa havet vid någon hamnplats — det sades Karl Johans stad — och därefter Haparanda samt eventuellt låta en annan enklare statsbana gå norr ut från t. ex. Veittijärvi. Detta för att undvika en järnväg längs Tornedalen. Då jag förra gången, år 1911, yrkade avslag på den kungl. propositionen, försvarade dåvarande statsministern det kungl. förslaget därmed, att nu var det icke fråga om att bygga någon järnväg söderut från Karungi till Haparanda, utan det var endast fråga om en järnväg fram till Karungi och norr ut till Matarengi. Då den banan en gång bleve färdig, kunde det vara tid att överväga, hur sträckningen skulle bli söderut. Att en sådan tanke icke skulle komma att dröja många år, kände man på sig redan då och vi se faktiskt, huru det blev: redan två år därefter föreligger ett fullständigt förslag därom. Jag vill icke framdraga de många olägenheter, som jag anser vara förknippade med en bana Karungi—Haparanda utefter Tornedalen. Jag försökte under 1911 års debatt att göra mig förstädd beträffande frågan angående sammanbindningspunkterna med det ryska järnvägsnätet, men eburu jag tyckte, att jag var mycket försiktig, fick jag av dåvarande statsministern en admonition att icke vara fullt så frispråkig i den saken. Nu i dag skall jag därför icke beröra den. Jag vill blott säga, att det synes mig icke vara någon sådan brådska med detta järnvägsbygge, därför att avstånden äro icke så stora. Från Haparanda till Karungi är det icke mer än $2\frac{1}{2}$ mil, och det är ju enligt norrlandsförhållanden så gott som granngårdsväg.

Enligt den kungl. propositionen har statsrådet uttalat på sid. 60 följande: »Beträffande sträckningen av bandelen Karungi—Haparanda samt stationsplatsen i Haparanda att desamma torde få närmare bestämmas av Kungl. Maj:t.» Statsrådet säger: »Dock anser jag mig böra uttala den mening, att banan visserligen bör framdragas nära själva dalgången men dock så västligt, att den faller utanför den egentliga odlade marken, och att vissa militära hänsyn varda tillgodosedda. Stationen i Haparanda bör förläggas söder om staden. En

framtida anknytning med det finska nätet kan enligt min mening icke ifrågasättas annat än söder om Haparanda i närheten av Neder Torneå kyrka på finska sidan.» Där se vi, att oaktat linjens huvudriktning bestämmes genom kungl. proposition, anhåller dock Kungl. Maj:t om fria händer att framdeles få bestämma huru själva linjen skall stakas. Statsrådet lovar visserligen att härvidlag försöka tillgodose de mera militära kraven, men jag måste säga, att så pass liten hänsyn som Kungl. Maj:t — både den nuvarande och den föregående regeringen — enligt min åsikt tagit till de militära kraven, sådana de framträtt, sedan det blev klart att en gränsbana skulle arbeta sig fram, är jag rädd för, att även de militära kraven hädanefter komma att få stå tillbaka. Statsrådet har tydligen lagt mera vikt vid både vad järnvägsstyrelsen och vad Konungens befallningshavande i Norrbottens län framhållit än vad generalstabschefen yttrat. Jag tror nu, att Riksdagen kommer att i dag antaga den kungl. propositionen och då ber jag, att om så blir fallet, statsrådet måtte taga så stor hänsyn som möjligt till de militära kraven. Om nu denna kungl. proposition blir antagen, är det dock fastslaget att man kommer att gå med järnvägen från Karungi till Haparanda. Jag tror att om man tagit sig ännu ett övervägande i denna fråga, skulle den kunnat lösas på ett lyckligare sätt genom hela järnvägens dragande mera västerut. I den kungl. propositionen har jag icke kunnat finna, att något egentligt samarbete i denna sak föranstaltats mellan militära och civila myndigheter i ärendet, utan skrivelserna hava varit på remiss hos dem och föranlett utlåtanden och de hava kritiserat varandra i det oändliga. Men jag undrar om genom ett ordentligt, gemensamt samarbete man icke skulle hava kunnat träffa en lyckligare lösning. Vidare säger statsrådet i den kungl. propositionen, att statsrådet nu icke har tillfälle att framlägga något förslag till hamnplats utan att även detta skulle komma att bero på framtida undersökningar. Detta visar, att oaktat Kungl. Maj:t nu begär Riksdagens medgivande och bifall till en järnväg Karungi—Haparanda, begär Kungl. Maj:t dock rätt att framdeles få bestämma själva linjens sträckning, och vidare, att Kungl. Maj:t skall få taga hamnplatsförhållandena under övervägande. När frågan icke är fullt löst — och jag tror, att den skulle kunna lösas på ett betydligt bättre och ur militär synpunkt lämpligare sätt än det nu föreliggande förslaget anger — vågar jag, herr talman, yrka avslag på den kungl. propositionen och hemställer om bifall till den vid statsutskottets utlåtandet av greve Wachtmeister m. fl. fogade reservationen.

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet Schotte: Herr talman, mina herrar! Ehuru den föregående ärade talaren redan ingått på den föreliggande frågans historik, skall jag dock be att här få ytterligare något beröra vad som förut i detta ärende förekommit för att möjligen underlätta den kommande överläggningen och på det att kammaren måtte ha i friskt minne, huru detta synnerligen invecklade och svårösta spörsmål tett sig under olika skeden av sin utveckling.

Hela detta spörsmål har varit så mycket svårare att lösa, som man från början icke inriktat sig på en enhetlig och duglig plan för

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

järnvägens framförande till gränsen. Ehuru man alltjämt fasthöll vid att järnvägen borde föras till gränsen och väl också hade tankarna fästade vid att så småningom en sammanbindning med det finska järnvägsnätet skulle följa, så tog man banan bit för bit utan att man klart fattade det mål, som man ville nå med avseende på dess avslutande och de synpunkter, som härvid borde beaktas. Som även den föregående ärade talaren erkände, hade dock alla förfoganden pekat hän på det resultat, vartill Kungl. Maj:t nu kommit med avseende på den sista länken i vårt järnvägsbyggande i denna trakt av Norrland.

Det har redan erinrats om att frågan om statsbanans fortsättande österut från Boden först uppkom år 1897. Jag skall söka vara så kortfattad som möjligt, men måste i alla fall erinra om några av de då gjorda uttalandena, särskilt för att visa, med vilka svårigheter banans beslutande var förknippat och huru växlande meningarna åtminstone från vissa synpunkter varit i detta fall. Anledningen till frågans upptagande 1897 var en framställning från Norrbottens läns landsting. Det blev närmast generalstabschefen, som tillfrågades rörande de sträckningar, som i förevarande avseende kunde komma ifråga, och han förklarade, att huvudsakligen tre linjer kunde tänkas. Den första linjen gick i nästan rak nordlig riktning från Boden över Överstbyn och Överkalix, samt slutade vid en plats vid Torne älf, ungefär 10 km. söder om Övertorneå kyrkby. Denna nordliga linje gick sålunda fram till en punkt, ungefär 10 mil söder om slutpunkten för den av Riksdagen beslutade linjen Karungi—Matarengi. Vidare var under överbägande en sydlig linje, som från Boden följde kusten tämmligen nära hela vägen, över Nederkalix och som med sin östliga del sammanföll ungefär med den sträckning, som generalstabschefen nu förordat för banans framdragande till finska gränsen. Den mellersta linjen hade ungefär samma sträckning som den bana, som för närvarande bygges till Karungi; den gick endast några kilometer nordligare än denna senare. Det var nu berörda mellersta linje, som chefen för generalstaben då förordade, på samma gång han förklarade, att den sydliga linjen vore alldeles oantaglig. Han sammanfattade sitt yrkande i avseende å ett framdragande överhuvud taget av järnväg från Boden till Torne älf bland annat så, »att norra stambanans framdragande från Boden intill riksgränsen ingalunda vore önskligt ur militär synpunkt, utan tvärtom innebure en påtaglig försämring av vårt lands nuvarande strategiska läge; att, då norra stambanans fullbordande ur alla övriga synpunkter måste betraktas såsom särdeles maktpåliggande, de militära motskälen finge stå tillbaka; att, för att något så när uppväga de militära vådorna av banans framdragaade intill riksgränsen, en befästningsanläggning borde komma till stånd i Norrbotten, samt att denna anläggning borde påbörjas snarast möjligt och senast samtidigt med att banan fördes från Kalix älv vidare öster ut; att banan, med utgångspunkt från Bodens station eller en punkt å Boden—Gällivarebanan, belägen högst 6 kilometer norr om denna station, borde anläggas i buvudriktning över Niemifors, Avafors (norr om denna ort), Ytter Morjärv till Korpikylä (Hannunajo), samt att en terrängundersökning i denna riktning snarast möjligt borde ske.»

Den berörda befästningsanläggningen har, såsom herrarna väl veta, sedermera tillkommit med fästningen vid Boden. Vidare påyrkades anläggning av åtskilliga militärvägar och de i den kungl. propositionen även nu föreslagna utfartsvägarna. Järnvägsstyrelsen, som likaledes yttrade sig över landstingets förberörda framställning, delade generalstabschefens mening, att den sydligare linjen icke borde ifrågakomma, därför att denna linje i mindre grad än mittellinjen skulle bliva till omedelbar nytta för länets befolkning i sin helhet och att den i strategiskt hänseende vore oantaglig, samt förklarade sig ävenledes förorda den mellersta linjen. När sedermera frågan förekom hos Kungl. Maj:t i statsrådet, anförde vederbörande departementschef, att han fann det vara klart, att man borde bereda förenämnda till följd av sin aflägsenhet synnerligen ogynnsamt ställda, men med rika utvecklingsmöjligheter utrustade trakter, förmånen av den mäktiga hävstång för framåtskridande, som en järnväg alltid innebär. Samma skäl talade kraftigt för järnvägens fortsättning genom de delar av Norrbotten, som ännu icke kommit i åtnjutande därav, till riksgränsen; och framhöll departementschefen tillika järnvägens förmåga att i dessa trakter, där ett främmande folkelement vore det förhärskande, gagna svenskt språk och svensk kultur. Han yttrar vidare, vad järnvägens sträckning beträffade, att densamma för det dåvarande icke syntes behöva bestämmas för hela sträckan fram till riksgränsen. Järnvägsstyrelsen hade uppgjort detaljerad plan för järnvägens framdragande till Forsbyn, men ansett, att järnvägen då ej borde utsträckas längre än till Ytter Morjärv på västra sidan av Kalix älv. Med omförmålan härom uttalade departementschefen särskilt, »att anställda undersökningar givit vid handen, att hinder ej torde förefinnas att järnvägens slutpunkt bliver vid eller i närheten av Haparanda».

Sedermera kom frågan före vid 1904 års riksdag, såsom det likaledes här i dag erinrats. Då var närmast fråga om att vinna en definitiv sträckning för järnvägens fortsättning från Morjärv; och hade då även av de militära myndigheterna verkställt utredning, som gav vid handen, att den riktiga sträckningen gick i nästan rak östlig riktning till Karungi och därifrån i sydlig riktning till en punkt 10 kilometer söder därom, Jyhälskoskifors, där älven borde övergå och sammanknytning ske med det finska järnvägsnätet. I detta avseende hade järnvägsstyrelsen dock en olika mening. Den hävdade, att ur trafiksynpunkt det vore lämpligast om järnvägen, med bibehållande av den huvudsakliga då utstakade riktningen Morjärv—Lappträsk, från sistnämnda punkt erhöles en sträckning någorlunda direkt på Haparanda. När järnvägsstyrelsen då framställde detta förslag, vann det ej understöd från militärt håll; de militära myndigheterna höllo på Karungi såsom slutpunkt. I propositionen till 1904 års Riksdag biträdde Kungl. Maj:t de militära myndigheternas förslag i huvudsak, men framhöll att det icke nu borde fastslås, varest en övergång borde anordnas över Torne älv, men att man i alla fall kunde tänka sig såsom möjlig övergångsort Jyhälskoski — platsen ligger som bekant ungefär mitt emellan Karungi och Haparanda, något närmare den förra orten. Man hade således då tänkt sig även i militära kretsar, att järnvägen i allt fall borde dragas en bit söder om Karungi. Kungl. Maj:ts förslag till 1904

Ang. anläggning af statsbanan från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda
m. m.
(Forts.)

års Riksdag, som gick ut på att besluta hela linjen på en gång från Morjärv till Karungi, blev icke av Riksdagen bifallet till följd av åtskilliga då framkomna erinringar, utan anslog Riksdagen endast medel till sträckan Morjärv—Lapträsk. Man ville ha öppen möjlighet att sedermera från Lapträsk välja den linje, som kunde befinnas mest gagnande och varom de militära myndigheterna och järnvägsstyrelsen haft olika meningar.

Härefter kom frågan åter före åren 1910 och 1911. 1910 var det närmast frågan om fortsättningen österut från Lapträsk; då förekommo också divergenser mellan järnvägsmyndigheterna och de militära myndigheterna; de senare ville då icke att man skulle gå fullt fram till Veittijärvi, utan stanna vid Keräsjokki, något väster om Veittijärvi. Kungl. Maj:t föreslog emellertid Riksdagen att besluta järnvägs framdragande från Lapträsk till Veittijärvi; och detta förslag bifölls av Riksdagen med några ändringar i avseende å de tekniska bestämmelserna.

Sedan kom 1911 års Riksdags beslut. Då hade en mycket omfattande utredning skett. Icke mindre än tolv olika förslag till banbyggnaders avslutande förelägo. Frågan hade utretts från alla möjliga synpunkter, och de särskilda linjer, som då framkommo, äro utmärkta på den karta, jag låtit uppsätta i kammaren. De visa vilken synnerlig genomgående utredning ärendet undergått, så att man har alldeles bestämt fog att påstå, att hela detta järnvägsproblem är fullständigt genomarbetat. Järnvägsstyrelsens förslag avsåg nu, att järnvägen skulle framdragas till Karungi och sedermera söderut i Tornedalen till Haparanda. De övriga förslag, som äro på kartan angivna, hade därförut av åtskilliga myndigheter, och framför allt av de lokala myndigheterna, nedkritiserats, och det framhölls därvid särskilt, att alla sträckningar, som ligga mellan linjen Lapträsk—Karungi—Haparanda i öster och den nu av militära myndigheter förordade, linjen Lapträsk—Säviits—Haparanda i väster, icke på något sätt giva vad man önskar. De voro alla halvmesyryr, som icke tillräckligt främjade bygdens utveckling, och de gingo genom fullständiga obygd, som i det hela ägde ganska små utvecklingsmöjligheter. I detta sammanhang uppkom från chefens för generalstaben sida det förslag, som nu anses vara den rätta lösningen och som förmåles i den kungl. propositionen. Generalstabschefen kritiserade järnvägsstyrelsens förslag att lägga banan i en trakt, som själfv hade stora utvecklingsmöjligheter och förordade i stället banans dragande från denna trakt. Generalstabschefen ingick därvid även i kritik av de kulturella och ekonomiska förhållandena där uppe och kom så till det resultat och förslag linjen Lapträsk—Haparanda, som järnvägsstyrelsen framlagt tio år tidigare, men som då ansågs olämpligt av de militära myndigheterna och därför av Kungl. Maj:t förkastades. Såsom alla veta och såsom föregående talare påminde väcktes 1911 av ledamöter i denna kammare motion i syfte att framdraga järnvägen från Lapträsk till Haparanda såsom huvudbana samt att bygga en smalspårig bana från Haparanda till Matarengi. För min del far jag säga, att jag var ganska tilltalad av detta förslag och såsom ledamot av Andra kammaren närmast anhängare av detsamma. Riksdagens beslut gick emellertid, såsom bekant, icke i denna riktning. Man kan således

nu med fog säga, att denna utväg numera är stängd. Det kan icke komma i fråga att nu ändra beslutet om en bana, som redan är påbörjad genom byggandet av den snart färdiga linjen Karungi—Matarengi.

Såsom det torde framgå av denna redogörelse, har förevarande traktors förseende med järnväg mött åtskilliga svårigheter; man har vacklat mellan kulturella och ekonomiska synpunkter å ena samt militära synpunkter å andra sidan. Vad den kulturella synpunkten beträffar, den som närmast hänför sig till gränstraktens ekonomiska utveckling och sammanknytande med det övriga Sverige, måste det, såsom nyss påpekats, framför allt uppmärksammas, att folket i dessa trakter till en stor del är finskt eller talar det finska språket allena eller så gott som uteslutande. I trakten öster om den av generalstabschefen förordade linjen är ungefär 70 procent av folket finstalande. Det har länge haft förbindelse österut med Finland, där sedan åtskilliga år järnvägen är framdragen till Torneå, traktens huvudort å finska sidan och en ort med ganska betydande och uppblomstrande handel. Haparanda, huvudorten på svenska sidan, har därigenom allt mer och mer blivit tillbakasatt; och det är att befara, att, om järnvägen skulle dragas i sådan riktning, som av generalstabschefen föreslås, denna stad blir än mer isolerad. En järnväg på svenska sidan är ur denna synpunkt nödvändig, en järnväg, som icke smyger sig i utkanterna av den finska bygden, utan går rakt in i denna bygd. En dylik järnväg har, såsom det framhålles i den kungl. propositionen, en förunderlig förmåga att inom jämförelsevis kort tid omskapa språkförhållandena och befolkningens intressen. Den blir snart den svenska kulturens bästa bärare och värn mot finskt inflytande. Att folket känner sig helt svenskt, äger goda kommunikationer med det övriga Sverige, samt att den nya generationen fostras till att omfatta svensk kultur och svenska tänkesätt är också en *försvarsåtgärd* av stor betydelse. I nu berört hänseende tror jag bestämt, att man bör ge företräde åt linjen Karungi—Haparanda framför den av chefen för generalstaben senast förordade linjen Lappträsk—Haparanda. Jag har svårt att dela hans mening, då han säger, att en järnväg med den av honom förordade sträckningen bäst skulle bevaras för växande inflytande från finska sidan och att man just genom att draga de för handelns och samfärdselns vägar avgörande punkterna från gränsen, skulle förebygga tyngdpunktens i denna trakt förflyttande från Haparanda till Torneå. Jag måste i denna del helt ansluta mig till vad järnvägsstyrelsen och Konungens befallningshavande i Norrbottens län anfört. Det är just en bana i Tornedalen, som är nödvändig, för att Haparanda icke skall överflyglas till Torneå, det behövs ett samhälle på svenska sidan, som är konkurrenskraftigt och därigenom utgör ett hinder mot att den allmänna rörelsens tyngdpunkt i den svenska gränstrakten flyttas alltför mycket över till finska sidan. Järnvägsstyrelsen yttrar också, såsom det anfördes i propositionen, att »skulle det av chefen för generalstaben förordade bansystemet komma till utförande, bleve Haparanda praktiskt taget avskuret från sitt »uppland» i de övre delarna av Torneådalen, och stadens affärsmän komme otvivelaktigt att lida ett avbräck, som bleve ödesdigert för de flesta av dem. Staden kommer att icke endast hämmas i sin utveckling, utan att gå tillbaka och

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda
m. m.
(Forts.)

sälunda bliva ännu mindre skickad att upptaga konkurrensen med grannstaden än vad nu är fallet». Och järnvägsstyrelsen tillägger, att »med den kännedom man har om den långsamhet, varmed nyodling utvecklar sig i det nordligare Sverige, då den ej har kraftigt stöd av redan befintlig odling, måste man befara, att det skulle dröja mycket länge, innan nya affärscentra kunde uppstå, som hade förmåga att draga till sig den handel, för hvilken Haparanda hittills varit centrum». Styrelsen anser den av chefen för generalstaben förordade sträckningen även vara olämplig, emedan, »om en bana byggdes på finska sidan från Torneå längs Torneåälven upp mot Alkkulla, beläget något söder om Matarengi, det vore antagligt, att befolkningen på svenska sidan i övre Torneådalen skulle föredraga att över älven uppsöka den finska banan, som satte den i förbindelse med det redan befintliga och bärkraftiga handelscentrum i Torneå på vida kortare och bekvämare väg, än om den på den avsevärt längre och i följd av tågombyte besvärligare vägen över Lappträsk skulle uppsöka något nytt handelscentrum vid Säivitsviken eller vid Karl Johans stad. Med det av chefen för generalstaben förordade bansystemet komme således, enligt styrelsens förmenande, Haparanda och därvarande svenska kultur att hastigt förkvävas, icke minst genom det missnöje, som givetvis komme att utbreda sig bland befolkningen på Tornedalens svenska sida, om den såge sig avskuren från sitt gamla, välkända handelscentrum, under det att samtidigt Torneå stad växte lika hastigt i inflytande och det därigenom bleve allt större svårighet för ett eller flera nya handelscentra på svensk sida att uppstå och utveckla sig.»

Konungens befallningshavande i Norrbottens län har lämnat en ingående redogörelse för odlings- och andra förhållanden i dessa trakter, meddelad i den kungl. propositionen, av vilken redogörelse kammararens ledamöter torde hava tagit del, och som oförtydligt visar, att ur kulturell och ekonomisk synpunkt en bana i Tornedalen är av synnerligt stor betydelse. Även har verkställt en undersökning, varom också noggranna uppgifter lämnats i den kungl. propositionen, i syfte att utreda, var den ur jordbrukssynpunkt utvecklingskraftigaste bygden är att finna. På grund av dess mycket klara uppgifter och siffror måste man komma till den bestämda uppfattningen, att den utvecklingskraftiga bygden just ligger i Tornedalen, och att den omordade järnvägssträckan Karungi—Haparanda med hänseende till Tornedalens förseende med kommunikationer fyller alla kulturens och odlings krav, något som däremot icke är fallet med en järnväg Lappträsk—Haparanda enligt chefens för generalstaben förslag.

I själva verket synes det knappt råda tvekan eller olika meningar om, att den av Kungl. Maj:t nu föreslagna linjen bäst tillgodoser gränstraktens kulturella och ekonomiska utveckling. Detta är också av reservanterna i statsutskottet medgivet i deras utlåtande, där de säga, att den sträckning, som av Kungl. Maj:t föreslagits, »innebär beaktansvärda fördelar ur synpunkten av odlings och den svenska kulturens befrämjande i denna landsända». Men hur är det då med de militära skälen och invändningarna? Det är givetvis mycket svårt för mig att yttra mig därom, då jag därvidlag icke har någon som helst sakkunskap. Det är även så, att frågan härom icke kan under-

kastas fri diskussion och icke heller lämpligen kan bliva föremål för en detaljerad utläggning. Jag vill emellertid erinra om, att järnvägsstyrelsen, på sätt jag förut sagt, med avseende å de olika förslagen till stambanans anslutning till det finska järnvägsnätet samt Kungl. Maj:ts befallningshavande ären 1903 och 1906 förordat banans dragning från Lappträsk direkt till Haparanda, men att detta emellertid icke av Kungl. Maj:t eller Riksdagen upptagits och bifallits, enär generalstabschefen då ansett de strategiska skälen fordra, att linjen framdroges till Karungi. Dessa äro nu i denna del tillgodosedda genom statsmakternas beslut av 1911. Då nu generalstabschefen tillstyrker banans framdragande till Haparanda i den av honom föreslagna riktningen, innebär detta i själva verket att åt en från Lappträsk utgående bana skaffa en ny slutpunkt vid gränsen utom den vid Karungi. Järnvägsstyrelsens förslag kan betraktas såsom ett bibehållande av ändpunkten vid Karungi, på samma gång man giver Tornedalen en tertiärbana för fyllande av dess lokala trafikbehov. En dylik tertiär bana bygges ganska enkelt, har icke så stor trafikförmåga och kan ganska lätt göras obrukbar. Den skulle få en längd av två och en halv mil allena. Alla dessa förhållanden kunna måhända göra, att man icke behöver hysa alltför stora betänkligheter även ur militär synpunkt mot sträckningen Karungi—Haparanda.

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.

(Forts.)

Reservanterna yttra i sin reservation vidare, att »visserligen hyser, enligt vad statsrådsprotokollet giver vid handen, departementschefen den mening, att banan, vars sträckning skulle få närmare bestämmas av Kungl. Maj:t, bör framdragas något västligare än man från början tänkt sig, detta på det att vissa militära hänsyn må varda tillgodosedda, men i sådant avseende föreligger ej någon utredning». I detta avseende torde reservanterna en smula hava missförstått mitt yttrande. Den västliga linje, jag talat om, avser i allt fall en linje i Tornedalen; och jag har därmed icke avsett att den skulle dragas så långt från älven som t. ex. uppe i Käräsjoeki-dalgången, där man förut utstakat linjer, vilka ur kulturell och ekonomisk synpunkt befunnits alldeles omöjliga. Utan jag har tänkt mig möjligheten att kunna draga banan allenast en smula västligare än kartan till propositionen visar, vilket dock varit svårt att åskådliggöra på en karta i denna lilla skala. Detta är vad jag menar med den västligare linje, som är påtänkt.

I sammanhang härmed kan jag säga, att det varit föremål för åtskilligt samarbete mellan Kungl. Maj:t och generalstaben, huru man skulle lägga denna linje, men det har mött svårigheter att komma till ett tillfredsställande resultat. Det är väl tydligt, att varje järnvägslinje i denna trakt kan hava vissa militära betänkligheter mot sig, men man får naturligtvis icke överdriva dessa i förhållande till järnvägens betydelse ur kulturell synpunkt. Värdesättandet av dessa olika synpunkter har framhållits av chefen för generalstaben redan 1897, då han, såsom här nyss erinrats, ansåg de kulturella synpunkterna böra ges ett visst företräde. Särskilt har man med den västligare sträckningen närmast Haparanda avsett att få lämpligare anknytningspunkt söder om Haparanda. Jag tror man kan kan säga, att alla de linjer, som ligga mellan linjen Karungi—Haparanda och den av generalstabschefen förordade, äro onyttiga — de äro redan förut undersökt och

Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda
m. m.
(Forts.)

befunna icke hava möjlighet att fylla sitt ändamål. Man kan därför påstå, att valet nu står mellan å ena sidan linjen Karungi—Haparanda, den må nu gå några hundra meter mera västligt eller östligt, och å den andra sidan den av generalstabschefen senast förordade linjen Lappträsk—Haparanda — den må dragas över Björkfors—Sangis eller över Långträsk—Sangisjärvi. Båda dessa alternativa linjer äro inprickade å den propositionen bilagda kartan. Möjligen kan man säga, att det finns en tredje utväg: att bygga *både* linjen Karungi—Haparanda och linjen Lappträsk—Haparanda. Men då är uppenbart, att den redan byggda sträckan Lappträsk—Karungi blir ganska överflödigt och icke skulle löna sig att trafikera under normala förhållanden. Likaså skulle fortsättningen Karungi—Matarengi därigenom få mycket minskad betydelse.

I fråga om en möjlig sammanknytning med det finska järnvägsnätet har jag i anförandet till statsrådsprotokollet uttalat, att en sådan anslutning bör ske söder om Haparanda, och detta torde även avses med generalstabschefens linje, när han förordar en dylik från Lappträsk, som i alla fall går fram till Haparanda. Emellertid möter intet hinder att även med den nu av Kungl. Maj:t föreslagna linjen vinna den anslutning vid Jyhäbkoski, som förut talats om och av militära myndigheter förordats, fast man på sista åren icke avhört den så mycket. Sammanslutningsfrågan är emellertid något, som knappast lämpligen kan upptagas förrän vi vunnit klarhet om, huru vi på svensk sida vilja ordna våra järnvägar. Det är för övrigt icke någon nödvändighet att över huvud göra anslutning alls med det finska nätet, även om givetvis en sådan främjar den svenska järnvägens ekonomi. En svårighet ligger alltid uti den olika spårvidden hos svenska och finska järnvägsnäten. Det är våra gränstrakters bindande samman med det övriga Sverige, som måste i första hand fordras, och det blir fallet med den nu av Kungl. Maj:t föreslagna och de under anläggning varande banorna i denna trakt. En genomgående trafik är en rent sekundär sak, som kan komma *om, när och huru* den passar oss.

Jag skall slutligen be att få säga ett par ord om hamnfrågan. Vid det studium, jag ägnat denna fråga under de senaste åren, har det allt klarare framstått, att en god exporthamn i dessa trakter är synnerligt svår att få. Karl Johans stad, som uppgivits såsom sådan, är icke fullt god och skulle bliva ganska dyrbar att anlägga, icke heller är det fördelaktigt att förlägga hamnen till Säivits; samma olägenheter finnas där. Å andra sidan är den hamn, Salmis, dit Haparandabåtarna för närvarande gå upp, föremål för stark uppgründning, och därtill kommer även den naturliga höjningen av landet, som härvidlag är att beakta. Enligt vad man meddelat mig från lotsstyrelsen, finnes i själfva verket icke någon fullt duglig hamn förrän man kommer till Vänafjärden eller Batskärsnäs; så långt västerut måste man gå för att få en riktigt god hamn, som fyller alla anspråk på en exporthamn. Det är därför möjligt, att man måste nöja sig med provisoriska anordningar i avseende på hamnförhållandena. Och även om Haparanda en tid skulle få nöja sig med en uthamn vid Salmis, kan denna göras användbar genom uppuddringar; jag tror icke, att så stora betänkligheter skulle ligga i en sådan provisorisk anord-

ning. Så som hamnfrågan emellertid nu tycks ligga, kan jag icke giva förhoppning om, att den kan föreläggas nästa års Riksdag. Jag tror, att det kan behövas ytterligare något års utredning, om man skall komma till slutgiltigt ordnade hamnförhållanden. Vill man åter nöja sig med uppmuddring i Salmisbukten, är det en sak, som kan gå åtskilligt fortare. Jag ber i detta sammanhang få säga, att när reservanternas här förordas, att kammaren skulle gå med på andra momentet i statsutskottets förslag, som rör anläggning av utfartsvägar, så kan man ju vidhålla det momentet, men förhoppningen är icke stor att, om Riksdagen avslår moment 1:o av utskottets förslag, själva järnvägsbyggnaden, Norrbottens läns landsting påtager sig de kostnader samt gör de uppostringar i avseende å upplåtelse av mark, som utgöra villkor för att dessa utfartsvägar skola komma till stånd med de medel, som här till föreslås anvisade.

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Det gäller enligt min mening i denna mycket omdebatterade och sorgfälligt utredda järnvägsfråga, att kammaren nu fattar ståndpunkt. Jag kan icke se, att ett uppskov, såsom förut blivit antytt, skulle vara till något som helst gagn. Jag tror, att denna järnvägsfråga är så genomarbetad, som den överhuvud kan bli. De olika linjer, som på den upphängda kartan äro uppdragna, torde visa, att man icke lämnat någon möda ospard för att få fram de olika synpunkter, som härvid äro att beakta. Enligt min mening gäller det således, om övervägande militära skäl tala mot tillkomsten av lokalbanan Karungi—Haparanda, eller om icke de kulturella och ekonomiska intressena äro så stora, att de i fråga om denna bana böra överväga de militära farhågorna. Detta är en sak, som kammaren vid sitt beslut har att själv beakta och afgöra.

Med det nu av Kungl. Maj:t föreslagna järnvägsföretaget avses att lägga den sista stenen till eller spika sista skenan på norra stambanan; den bildar, denna bana Karungi—Haparanda, avslutning på de storartade, sedan årtionden tillbaka pågående strävandena att skapa en förbindelse från vår yttersta gräns i söder till vår yttersta gräns i öster, att binda övre Norrland samman med hela det övriga Sverige. Jag vågar tro, att, om denna gränsbygd sammanknytes med det övriga Sverige genom Karungi—Haparanda-banan, den svenska odlingen skall hålla sitt intåg i den finsktalande Tornedalen och knyta dessa trakter fast vid Sveriges land i övrigt, samt att denna bana skall bli en mäktig bärare av svensk odling och svensk kultur i trakter, som nu hava sina mesta förbindelser i öster, och slutligen att den skall draga dessa traktors förbindelser väster ut över svenskt land till svenska järnvägar och svenska hamnar.

Herr Roos: Herr talman, mina herrar! När frågan om järnvägsförbindelserna i dessa trakter år 1911 var på tal, yttrade dåvarande statsministern, att det var en fråga, som vore bland de mest svårlösta han haft under sin omprövning, då det var två intressen, som starkt stodo mot varandra, nämligen ett riksintresse och ett ortsintresse. Den gamla taktiken att »lägga landet öde» för att beröva en fiende varje möjlighet att utveckla sig där, den taktiken är på goda skäl för länge sedan övergiven, och idealet vore ju nu att på så sätt tillgodose

Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda
m. m.

(Forts.)

dessas trakters behov av järnvägsförbindelse, att man därigenom icke skapade förbindelseleder ägnade att användas annat än i, så att säga, lojalt syfte. Det är en gränsprovins, som skall tillgodoses med kommunikationer för utveckling och stärkande bland annat av svensk kultur och den svenska nationalitetsidén, hvilka, såsom av den föregående ärade talaren blivit påpekat, ur försvarssynpunkt äro faktorer väl värda att räkna med. Detta ideal, som man nu vid denna orts förseende med kommunikationer så gärna såge förverkligat, skiljer sig dock i väsentlig mån från det förslag, som av Kungl. Maj:t blivit framlagt. Vi hava i den svenska normalspåriga järnvägen en spårvidd, som endast med ett fåtal centimeter skiljer sig från grannlandets, och förefinnes möjlighet att lätt nog tillgodogöra sig vårt stambanespårnät även med den främmande materielen.

Jag tillät mig år 1911 att påpeka önskvärdheten av att icke genomföra det av flera reservanter i statsutskottet förordade byggandet av stambana i dessa trakter med en spårvidd af 600 mm., men framhöll däremot, att vi i landet hade en annan smalspårig typ järnvägar med 891 mm:s spårvidd, varav inom landet fanns sammanlagt 2—3,000 km. 1911 års beslut om banbyggnaden fattades först den 23 maj, och var det ju självklart att hvarje tanke på att genom återremiss till utskottet få förslaget omarbetat då var utesluten.

Det var detta smalspåriga system, som under 1911 års riksdag av en gammal järnvägsman och ledamot av denna kammare framhölls såsom lämpligt även vid förseende av dessa trakter med järnväg. Nu har Riksdagen beslutat anläggandet af en järnväg från Lappträsk till Karungi, 21 km., och därifrån norr ut till Matarengi, 45 km. Enligt vad statsrådet påpekar i den kungl. propositionen har han inhämtat att under år 1913 komma de flesta terrasseringsarbetena å bandelen Veittijärvi—Karungi—Matarengi att avslutas. Veittijärvi ligger ungefär mitt mellan Lappträsk och Karungi. Skulle man besluta sig för att anlägga ett smalspårigt system å denna sträcka, äro ju en del terrasseringsarbeten gjorda i en omfattning, som är onödig för den smalspåriga järnvägen, men detta torde vara en mindre olägenhet i jämförelse med de ekonomiska och andra olägenheter som bliva en följd av att man bygger en normalspårig järnväg, där trafikbehovet bleve väl tillgodosett med en järnväg om 891 mm. spårvidd.

Det har här fällts uttryck, som kunna tillskrivas språkets makt över tanken. Den föreslagna normalspåriga banan skulle endast bli en »tertiärbana», och har en ledamot av denna kammare uttalat den uppfattningen att en tertiärbana icke torde kunna bliva farlig, enär man ju å en sådan icke kan framföra materiell, som användes på vanliga järnvägar. Detta är ju dock ett misstag. Tertiärbanetypen skiljer sig från den vanliga bantypen icke på annat sätt, än att stigningarna därå äro starkare och radierna mindre samt rälarna lättare. Dessa tre faktorer verka därhän, att man icke kan framföra tåg med samma snabbhet som å våra vanliga stambanor, men i övrigt är det absolut ingen skillnad.

Herr statsrådet förmodade, att denna tertiärbanetyp skulle vara av den art, att man med stor trygghet kunde vara med om en sådan anläggning. Det är, vågar jag påstå, en villfarelse, och vill såsom ett

bevis på »intimiteten» av den samtrafik, som skulle äga rum mellan de svenska och de finska bansystemen anförä vad kungl. järnvägsstyrelsen därom säger, nämligen: »beträffande spårförbindelserna mellan de båda stränderna anser styrelsen att en station bör ordnas på var sin sida av älven och så nära intill densamma som möjligt, samt att vartdera landets järnvägsspår drages över bron till stationen å motsatta stranden. De svenska tågen skulle således framgå till den finska stationen och de finska tågen till den svenska stationen, och detta oavsett om den svenska banan vore av normal spårvidd eller smalspårig».

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Det kungl. förslaget förutsätter, att banan mellan Karungi och Haparanda skulle vara normalspårig och vidare att dess läge bleve närmare gränsen än vad klokheten medgiver. Slutligen må mot detsamma anmärkas att det icke löser en annan fråga, nämligen hamnfrågan. Om jag vill åt svenska hamnar bevara den svenska industri, som söker sig väg ut till havet, är det absolut nödvändigt, att hamnen och järnvägen till densamma anläggas samtidigt och bliva färdiga på samma gång som den trafikled, som förbinder Haparanda med det öriga järnvägsnätet; ty får handeln tillfälle och tid att inrikta sig å vägar, där man önskar att den icke skall gå, så möter det sedermera betydliga svårigheter att enligt sin önskan ändra handelsvägarna.

På grund av dessa skäl får jag, herr talman, yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Bergqvist: Det är ju en ganska kort järnvägssträcka, som vi nu diskutera om, och det anslag, som fordras för byggande av densamma, är litet. Vore det fråga endast om anslaget, skulle det säkert icke väcka några betänkligheter från Riksdagens sida att bifalla den kungl. propositionen. Men trots detta är frågan om denna järnväg mycket segsliten och det ligger givetvis en särskild vikt på det beslut Riksdagen nu fattar i denna fråga.

Den sista ärade talaren ställde problemet så, att svårigheterna med denna bana bestode däri, att ortsintresset komme i kollision med riksintresset. Jag för min del kan icke ställa problemet på det sättet, utan snarare vill jag säga, att svårigheterna ligga däri, att det är ett visst riksintresse, som eventuellt kommer i kollision med andra riksintressen. Alla intressen peka därpå, att banan bör byggas utefter Torne älv från Karungi till Haparanda, och det är endast ett intresse, som kan anföras såsom skäl mot denna sträckning, nämligen det militära. Om detta kunna ju vi lekmän icke döma, men om andra intressen kunna vi bilda oss en föreställning, och dessa tala ett samfällt språk för den sträckning, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Det har redan i sådant avseende framhållits en hel del synpunkter såsom ekonomiska och kulturella o. s. v. Men det är en synpunkt, som kanske har väl litet betonats, nämligen den rent nationella. Vi hava vid riksgränsen dess bättre en befolkning, som är tillgiven sitt svenska fosterland, en befolkning, som visserligen talar ett främmande språk, men som tänker svenska tankar och känner svenska känslor. Det är en lojal befolkning, som känner sig fästad vid det svenska moderlandet. Det är för oss, som bo där i trakterna, en glädje att kunna betyga att så är. Denna fosterländska känsla har ytterligare stärkts genom det beslut Riksdagen 1911 fattade att bygga en järnväg upp till Matarengi. Men jag

*Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda
m. m.*

(Forts.)

kan icke neka till att ett beslut i överensstämmelse med de krav, som framstälts från militärt håll, skulle komma att sätta den fosterländska känslan i nedre Tornedalen på ett mycket starkt prov. Befolkningen därstädes har länge gått och väntat på att få järnväg, och den har hoppats, att den skulle få den. Men skulle frågan nu falla, skulle det säkert komma att vålla en stark misstämning bland denna befolkning, och jag ber att få säga, att det finnes krafter, som nog komme att söka draga nytta av en sådan stämning bland gränsbefolkningen. Jag behöver blott påpeka de periodiskt återkommande agitatoriska artiklarna i finska tidningar, och jag vill nämna för herrarna, att jag under denna riksdag mottagit en serie artiklar, införda i en tidning i Kemi, där man gjort allt för att uppagitera stämningen i Tornedalen mot Sverige. Jag är viss att, om en sådan agitation skulle få någon anknytningspunkt i misstro hos befolkningen, att dess intressen åsidosattes av de svenska statsmakterna, man icke skulle försumma att tillvarata den jordmån, som kunde finnas för en dylik agitation.

Och så en annan sak. Tro icke herrarna att, om svenska Riksdagen beslöte att lägga banan i västlig riktning från Haparanda, Finland skulle finna med sin fördel förenligt att bygga en bana från Torneå upp till Karungi på finska sidan mitt emot stambanans ändpunkt på den svenska. Vad skulle följden härav bli? Jo, först och främst att hela nedre Tornedalens förbindelser skulle dragas över till finska sidan och få en centralpunkt i Torneå stad. Men icke blott detta, utan för övre Tornedalen från Pajala och hela vägen till Matarengi och ner till Karungi skulle intet vara naturligare än att gå över älven vid Karungi till finska sidan i stället för att göra den stora svängen via Lappträsk till Haparanda. Det kan icke vara annat än ytterst betänkligt från rent nationell synpunkt att ställa det så, och att sätta Haparanda stad, som visserligen i sig själv är en obetydlig ort, men vilken såsom gränsstad har en viss betydelse, i en sådan situation att den icke skulle kunna konkurrera med Torneå.

Hamnfrågan är icke löst, det är sant, och den siste ärade talaren gjorde gällande, att Kungl. Maj:ts förslag av denna anledning icke giver någon verklig lösning av denna järnvägsfråga. Vill man, menade han, bevara trafiken åt de svenska hamnarna, måste man se till, att hamnfrågan löses lika fort som järnvägsfrågan. — Ja, det vore visserligen rätt resonerat, om man kunde visa på bättre hamnförhållanden på den finska sidan än på den svenska, om det förhölle sig så, att t. ex. Röyttå hamn vore bättre än Salmis eller Carl Johans stads hamn. Då skulle det kunna sägas, att det vore fara, att trafiken kunde dragas över till finsk hamn; men nu förhåller det sig så, att hamnförhållandena där icke äro en smul bättre än på svenska sidan, och därför anser jag, att denna invändning icke har någon betydelse.

Om man skulle uppskjuta frågan, såsom här ifrågasatts, så skulle väl detta ske i syfte att sedan få bygga den västra linjen. Jag frågar då: vilka intressen skall en sådan linje tjäna, och varför skall man bygga denna bana? Den kommer icke att tjäna Tornedalen, enär den framdrages på ett afstånd af omkring 3 mil därifrån, den kommer icke att tjäna Haparanda stad, ty denna blir afskuren från sina förbindelser med sin naturliga handelsrayon. Haparanda kan aldrig västerifrån få någon handel. Även odlingsmöjligheterna äro efter

denna linje så små, att man icke kan säga, att denna bana i nämndvärd grad komme att tjäna något jordbruksintresse i Norrbottens län. Men vilket intresse skall då banan tjäna? Det blir förvisso ett mycket minimalt sådant. När vi bygga järnvägar böra vi väl söka se till att de komma att tjäna så allsidiga intressen som möjligt är.

Det skulle vara många andra synpunkter i denna sak att framhålla, men jag vill stanna vid detta. Vad jag velat betona är att just den nationella synpunkten bör tala för att vi förena oss om att godkänna Kungl. Maj:ts förslag, till vilket jag anhåller att få yrka bifall.

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.

(Forts.)

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jag ber, herr talman, att få se på denna fråga från en något annan synpunkt, än den siste ärade talaren gjorde. Han har sagt, att han ser frågan från rent nationell försvarssynpunkt. Jag tror ej, att han hade rätt, då han sade, att det endast var rent militära skäl, som talade mot bifall till den kungl. propositionen, ty de militära skälen hava här en mycket större betydelse, än man vanligen menar, när man talar om militära skäl. Det är ju fråga om det farligaste hörnet i Sveriges rike.

Jag vill icke i mitt svar gå tillbaka och tala om historiken så långt som herr statsrådet och chefen för civildepartementet gjorde, men jag vill tala litet om vad som hände 1911. Herrarna minnas, att det då härskade en ganska stor farhåga för att draga fram banan till Karungi och det var även en ganska stor agitation för att det skulle byggas en småspårig bana längs med älven, och herrarna torde påminna sig, att vi även slutligen med stor tvekan gingo in på att göra en bredspårig tertiärbana. Och det var först sedan vi hört från dåvarande regeringen en bestämd försäkran, att den icke skulle komma fram med någon plan om denna banas framdragande till Haparanda, förrän regeringen kunde lägga fram ett sådant förslag, som från de militära myndigheterna kunde godtagas, och även sades det, att regeringen ej skulle lägga fram ett sådant förslag, förrän man hade klart, var den eventuella övergången mellan det svenska och det ryska järnvägsnätet lämpligen borde läggas. Emellertid var det denna försäkran från regeringshåll, som gjorde, att Riksdagen icke då mer reflekterade på det småspåriga förslaget. Nu ligger frågan det oaktat framför oss i ett sådant skick, att, ifall vi hade 1911 kunnat ana, huru propositionen 1913 skulle se ut, vi troligen icke hade gått med på banan till Karungi och Matarengi, åtminstone såsom bredspårig.

Det säges nu från militärt håll, att vi böra akta oss för att lägga denna längs älven, därför att, ifall den lägges längs älven, kommer en eventuell fiende, som går över gränsen, att kunna använda denna bana på alldeles samma sätt som en färdig etapplinje, från vilken den sedermera kan rikta sina angrepp in i Sverige på olika vägar. Finnes icke denna bana eller lägges den på annat sätt, är faran icke så stor, och frånvaron av denna bana kan åtminstone fördröja ett anfall mot Sverige, såsom det sagts mig, i tre dagar, och det veta vi, att i nutidens krig spela tre dagar stor roll.

Nu hava vi reservanter liksom den siste ärade talaren en ganska stor känsla för de nationella skälen och även för att de bygder, varom

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

här är fråga, skola få sina berättigade krav tillfredsställda. Men om herrarna läsa reservationen rätt, går den visserligen formellt på avslag på den kungl. propositionen, men den går egentligen ut på ett års uppskov. Nu frågas det: vad skulle man vinna med ett sådant uppskov? Jo, man skulle för det första vinna det, att under detta år skulle det kunna ske vidare undersökning, huruvida icke de militära skälen, som man har mot denna bana, skulle kunna bemötas på så sätt, att banan lades på något annat sätt än det som nu föreslagits. Nu har visserligen herr statsrådet under sitt anförande och även i den kungl. propositionen talat om att man skulle kunna draga fram banan något längre åt väster, och herr statsrådet pekade ut på kartan ungefär huru den skulle gå. Nu har jag hört, att man även från generalstabs-håll undersökt en sådan något västligare bana. Jag tror icke, att generalstaben är synnerligen förtjust över det förslaget, men att den anser, att det är mycket bättre än det nu föreliggande förslaget. Men, mina herrar, det är en sak med detta nya förslag, det lär kosta 240,000 kronor mer än det föreliggande. Nu undrar jag — ifall vi nu skulle votera såsom Kungl. Maj:t har bett oss votera — om Kungl. Maj:t skulle våga sig på att lägga banan så långt åt väster, så att de militära önskemålen kunde bli något tillgodosedda, när Kungl. Maj:t finner, att det skulle kosta $\frac{1}{4}$ miljon mera än Kungl. Maj:t begärt. Det tror jag näppeligen. Det är ganska förstäeligt för resten, att det skall bli dyrare, om man bygger mera åt väster, även om det bara blir 4 kilometer, därför att det där är mer svärgenomtränglig terräng än i adalen.

Det är även en annan sak som skulle vinnas med uppskovet. Man finge mera besked om var förbindelsestället mellan den ryska och den svenska järnvägen skulle komma att ligga. Herr statsrådet har visserligen förklarat, att det skall ligga söder om Haparanda. Jag tror, att det är rätt, men jag tycker — isynnerhet om man tänker på vad som sades år 1911 — att någon vidare utredning i det avseendet icke skulle skada utan vara ganska nyttig.

Ett tredje skäl till uppskov är ju, att man därigenom skulle vinna mera klarhet i fråga om hamnförhållandena. Av vad herr statsrådet sagt oss framgår, att det är mycket svårt att få klarhet i avseende på hamnförhållandena; man kan icke finna klarhet på ett år, utan det behövs ett par år — så ungefär tror jag, att herr statsrådets ord fölla. Det visar, att frågan är så svår, och att den behöver belysas och att i alla fall en mycket större klarhet i detta avseende skulle kunna nås, ifall frågan undanskötes ett år till. Det tycker jag förefaller mig ganska naturligt.

Nu har jag, herr talman, sagt vari jag ser fördelarna ligga i ett uppskov. Vari skulle nackdelarna ligga? Jo, naturligtvis skulle de huvudsakligen ligga däri, att befolkningen däruppe skulle känna sig besviken på de förhoppningar, som den hyst, att genast få frågan löst. Men det synes, som om nackdelarna skulle egentligen inskränka sig därtill. Och om frågan nästa år lägges fram för Riksdagen, kan beslut eventuellt fattas ganska tidigt, och Riksdagen kan giva Kungl. Maj:t lov att begagna pengarna genast; jag undrar också, om icke

frågan på så sätt verkligen blir löst ungefär nästan lika fort, som ifall vi fattade beslutet nu.

Jag ber herrarna tänka på ännu en sak, att vi ha beslutat en bana ända upp till Matarengi. Där bygges nu, och man behöver icke, med ett uppskov på ett år, taga bort befäl, manskap och maskiner, som behövas för byggnaden, utan det skall i alla fall fortsättas med byggandet under år 1914. Det har aldrig varit meningen, att denna bana skall bli färdig förrän vid 1914 års slut. Jag tror således, att man icke skulle förlora mycket på ett års uppskov, men att man kan hoppas att under denna tid vinna icke så litet i klarhet. Med anledning härav ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Ang. anläggning av statsbana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Herr Jonsson, Olof: Jag skulle vilja säga, att, om frågan måste anses vara mindre väl utredd, så måste ett uppskov vara på sin plats även om det ansåges medföra någon olägenhet, som man ej gärna ville underkasta sig. Men vilka skäl har man nu anfört för avslag eller uppskov? Ingen lär kunna bestrida, att ur odlings- och kultursynpunkt banans rätta sträckning är efter Torne älv mellan Karungi och Haparanda, och att vad hamnfrågan beträffar denna ligger precis likadant, om man nu beslutar ett uppskov eller fattar beslut om att bygga banan — det är icke många platser att välja på, och i vilket fall som helst skall banan fortsättas till hamn, sedan en sådan kommit till. Men frågan ligger så, finansiellt sett, att, då den av Kungl. Maj:t föreslagna banan med bispår till hamn kostar omkring 1 ½ miljon kronor mindre än en bana från Lappträsk ned till kusten och därifrån till Haparanda, och när det här i båda fallen är fråga om blott en inskränkt trafik, som ur ekonomisk synpunkt måste bli otillfredsställande, så bör man väl i all rimlighets namn här välja den billigaste linjen och ej bygga dyrare bana, än som erfordras för att tillfredsställa behovet.

När man ser på kartan och tänker på den befolkning, som skall begagna sig av den västliga linjen, hur skulle det taga sig ut för Haparandaborna, om de ville upp till Matarengi, eller vice versa för Matarengiborna, om de ville ned till Haparanda? I båda fallen måste man göra en stor sväng västerut, i förra fallet nerifrån och upp och i senare fallet uppifrån och ner, varigenom skulle skapas en precis likadan situation, som man i år sökt avhjälpa genom ostkustbanan, med vilken man ju avsett att förkorta förbindelserna mellan centra, för vilka järnvägskommunikation är av största vikt; och det kan väl ändå icke vara något tilltalande i att svänga till med en sådan egendomlig krok, som framdeles måste föranleda en ytterligare bana för att undvika olägenheterna av densamma.

Ja, det är icke heller från dessa nu anförda synpunkter, som motståndet mot den av Kungl. Maj:t föreslagna sträckningen kommit, utan det är från de militära myndigheterna som invändningar gjorts. Den talare, som före mig hade ordet, tycktes utgå från, att, om banan förlägges längs med älven på ett par tre kilometers avstånd från denna, en fiende kanske kunde mycket lättare taga sig över älven var som helst och sedan med hjälp av järnvägen kunna giva sig nedåt Haparanda eller uppåt Matarengi, men jag vet icke, vad det skulle betyda för en övergång över älven, om det finnes en järnväg tre eller fyra kilometer

Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda
m. m.
(Forts.)

därifrån. Det går väl lika lätt att övergå älven, om järnvägen går längre därifrån, såvitt ej krafter finnas till hands att mota fienden. Men hava vi en järnväg längs älven, förefaller det mig, som om svenska truppstyrkor skola lättare och raskare kunna dirigeras mot en punkt som man anser hotad. I stället för att det blott skulle innebära en fara tror jag därför, att det lika gärna kunde vara till gagn att icke hava banan alltför avlägsen från älvens strand.

Det har här talats om den stora vikt, som man bör fästa vid de militära myndigheternas, enkanterligen generalstabschefens uttalanden. Generalstabschefen har nu talat för uppskov. Hans sakkunskap i all ära, men jag vill återföra i herrarnas minne några egendomliga episoder, som äro ägnade att något nedsätta eller neutralisera auktoritets-tron i dylika fall. När norra stambanan började byggas, var det generalstabschefen, som absolut framhöll, att banan icke finge förläggas intill kusten, utan att den skulle gå på betydligt avstånd därifrån. Resultatet blev också, att den går tre, fyra, fem, till och med sex mil från kusten. Men när det i år var fråga om ostkustbanans sträckning, då voro alla dessa faror av att förlägga en järnväg längs med kusten glömda — då framhölls i stället, att en sådan skulle kunna bliva till nytta. Jag tror, att sådana motsatta åsikter böra något begrundas, innan man så starkt tror på generalstabschefens yttrande att man exempelvis offrar en och en halv miljon kronor mer för en västligare sträckning av banan med de alldeles givna olägenheter, som den skulle medföra med avseende å trafiken för befolkningen där uppe.

Jag vet för öfrigt icke, vad ett uppskov skulle hava för betydelse för möjligheten att komma mera på det klara med, var en övergång vid älven i sinom tid kan komma att verkställas, om det blir nedanför Haparanda eller något söder om Karungi, som man väljer den lämpliga platsen. Vem vill tro eller vem kan våga påstå, att, om det blir ett års uppskov med besluts fattande här, under tiden någon av våra myndigheter skall komma på det klara med, att övergången skall ske på ena eller andra stället? Detta är nämligen icke ensamt beroende på svensk uppfattning, utan det finge väl underhandlas i saken med finska eller ryska myndigheter, och detta lär icke kunna tänkas gå så raskt, att det skulle spela någon roll för frågan om, vilket beslut kammaren nu skall fatta. Jag har svårt att föreställa mig, att de farhågor, som man här sökt framhålla, kunna vara av den betydelse, att de på något sätt kunna uppväga de fördelar, som skulle vara förenade med att redan i år fatta beslut om, att banan skall dragas mellan Karungi och Haparanda.

För att icke längre upptaga kammarens tid, skall jag inskränka mig till att blott yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericson, Hans: Med anledning av herr Olof Jonssons yttrande, att man icke behövde sätta så stark tro till generalstabschefens auktoritet i dessa frågor, då han ju växlat åsikter, anhåller jag att få återkalla i minnet vad som i sammanhang med proposition till 1911 års Riksdag anfördes av civilministern beträffande just sträckningen från Karungi ned till Haparanda. I statsrådsprotokollet angående den äsyftade propositionen säger han bland annat följande: »I sin hemliga skrivelse den 3 april 1911 har chefen för generalstaben framfört tungt

vägende militärpolitiska och rent strategiska skäl, som tala mot det av järnvägsstyrelsen och Kungl. Maj:ts befallningshavande förordade ban-systemet litt. A, framför allt såvitt angår sträckningen mellan Karungi och Haparanda». Sedan kommer det vidare: »Chefen för lant-försvarsdepartementet, med vilken jag i ärendet samrätt, har också med mycken styrka framhållit, att han måste *bestämt avråda*, att denna sistnämnda del av järnvägsnätet nu kommer till utförande»; och så står det till slut där: »Alltför viktiga intressen stå här på spel för att äventyras genom ett förhastat beslut». Nu har civilministern här angivit, att han med chefen för generalstaben samrätt angående en något västligare sträckning av banan, jag förmodar i syfte att finna just den utväg, som civilministern i årets proposition framhåller — och civilministern har nu i dag också yttrat, att det varit svårigheter att komma till fullt tillfredsställande resultat. Det framgår icke därav, om man ens kommit till något resultat.

Ang. anläggning av stats-bana från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Det synes mig sålunda, som om den av utskottet framförda förhoppningen, att banan måtte läggas något västligare i ändamål att taktiskt skydda densamma, är ganska svagt tillfredsställande, och jag skulle också vilja uttala mitt tvivelsmål, om verkligen utskottet är rätt forum att göra det uttalande, som står på sid. 4 i betänkandet, att avgörande strategiska betänkligheter icke torde finnas mot banans förläggning så, som utskottet tänkt sig. Jag föreställer mig, att chefen för generalstaben ganska noga tänkt sig in i dessa förhållanden och nog också fattat, vad en ärad talare i dag betonat, det stora nationella och kulturella intresse för denna bana, som här fått sitt uttryck; men då han fortfarande kunnat hålla på sin ståndpunkt, ser jag i detta ett indicium på, att det måtte vara mycket viktiga strategiska skäl, som gjort sig gällande för honom. Man får också vara på det klara med, vad uttalandet år 1906 beträffar, att sedan dess förhållandena ändrats icke så litet i vårt grannland med hänsyn till järnvägsnätets både omfattning och sträckning och även med hänsyn till militärens förläggning. Det är för mig klart, att chefen för generalstaben tagit dessa synpunkter i beaktande, då han bedömt denna fråga.

Vad sedan beträffar frågan om hamn vill jag fästa uppmärksamheten på, att i årets proposition antytts, att man skulle kunna genom ganska ringa uppmuddring få en hamn i Karl Johans stad 6 à 8 meters djup. Ser man efter på kartan, finner man, att djupet där nu är högst 4½ à 5 meter, och jag föreställer mig, att det bleve en mycket stor och dyrbar åtgärd att där anordna en tillfredsställande hamn. Nu har också herr statsrådet sagt, att planen på den sistnämnda platsen nog får lov att övergivas. Däremot lär finnas en något västligare plats, som marininstaben anser ganska lämplig, men som kommer i nära belägenhet till den sträckning, som chefen för generalstaben här förordar. Jag skulle för min del också vilja säga, att, om man lägger en bana invid älvens dalgång, så att den kan åtkommas med artillerield eller dylikt från andra stranden, det är en väsentlig skillnad mot, om den lägges så långt indragen, att den ej kan nås med artillerield från andra stranden. Och jag föreställer mig, att den fordran på taktiskt skydd, som här är framställd, skulle medföra förflyttning ganska långt inåt landet.

Ang. anlägg-
ning av stats-
bana från
Karungi till
Haparanda

m. m.
(Forts.)

Då jag sålunda anser, att saken ej är tillräckligt utredd i sitt nuvarande stadium, har jag ansett mig böra biträda reservationen, till vilken jag anhåller att få yrka bifall.

Herr Wallenberg: Det säges att man kan kurera vissa sjukdomar genom att svälta sig, men jag har aldrig hört att man svälter sig för att undvika sjukdomar — det är ungefär i detta predikament, vi nu befinna oss. Vi vilja genom negationer skydda oss för kommande faror, och reservanterna tillgripa med förkärlek de skäl, som för åtskilliga år sedan anfördes mot denna och andra järnvägar i Norrbotten. Det återkallar osökt i mitt minne en tid, då diskussionen var mycket livlig angående våra banor i Norrbotten, och om man vill bläddra i riksdagsprotokollen från den tiden, skall man få höra och se de mest fasansfulla saker. Emellertid ha icke för ty järnvägar framdragits från Gellivare upp till Riksgränsen och genom senare riksdagsbeslut utsträckts till Karungi samt även därifrån fortsatts norr över.

Det fanns en tid, och den ligger ej så långt tillbaka, endast 25 år, då man ansåg att det bästa sättet att så att säga kultivera dessa avlägsna landsdelar var att lägga dem i kyrkans och skolans hand. Så skedde också, och vederbörande fingo beräkna dubbla tjänsteår när de tjänstgjorde där uppe. Men resultatet blev nästan lika med noll, och finskan tilltog där uppe i bygderna. Första gången jag var i Norrbotten, det var år 1890, med en del riksdagsmän för att litet grand demonstrera vad jag ansåg komma skulle, hittade vi summa en person i Gellivare, som talade svenska. Då kom jag dit 1896, alltså sex år efteråt, talade alla människor svenska, och då vi frågade några män, som buro vår packning, varför de lärt sig att tala svenska, så svarade de, att de därigenom hade lättare att skaffa sig plats och arbete. Nu talar hela denna landsbygd ända upp till norska gränsen svenska, och hela bygden är försvenskad.

Nu är här fråga om en liten banbit, som går i norr och söder i kanten av landet och genom fruktbara ådalar, och man vill icke draga denna landsända till moderlandet medelst en järnväg — därför att man är rädd. Man är rädd att våra militärer skola få svårare att försvara landet, om vi bygga den här järnvägen. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att denna bana går i norr och söder, icke i öster och väster. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att Torne älv är frusen, fast frusen vintertiden, så att övergång eller rättare sagt tillfarten österifrån är under denna tid ganska obehindrad. Jag kan icke förstå denna begäran om utredning. Mycket väl förstår jag den förste reservanten som här framträdde, ty han sade ifrån, att han var emot saken för tvenne år sedan och att han var det i dag och lovade så gott som att han i all framtid skulle vara emot den. Men mot de övriga herrar, som här yrkat på utredning, får jag säga, att jag förstår icke vad som skall utredas. Här är en dalgång, som behöver kommunikationer med det övriga Sverige och med kusten, den kan fås för en ringa penning, och den risk som här målas på väggen är i mina ögon mycket ringa. Men fördelen är den, att vi tränga ut ur denna bygd ett främmande element, som dag för dag, visserligen

långsammare än förr i tiden men dock säkert, går framåt, och det lågsamhället är för mig bestämmande. Jag är fullt övertygad om att denna järnväg, en gång färdigbyggd, kommer att förorsaka våra efterkommande lika litet bekymmer som de övriga vi byggt i Norrbotten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. anläggning av statsbanan från Karungi till Haparanda m. m.
(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Då jag hörde reservanternas, till vilka jag hör, bliva så obarmhärtigt behandlade av den föregående ärade talaren, beslöt jag mig för att begära ordet. Han klandrade att man ej var med om att binda ihop denna landsända med moderlandet av fruktan för de militära skälen. Nej, så är det icke! Jag anser tvärtom att man bör binda ihop denna landsända med moderlandet, men jag tror icke att det är det rätta sättet, så som förslaget här ligger före. Om de militära skälen yttrade han sig något ringaktande, men jag tror att man bör beakta även dessa, ehuru de icke för mig i detta fall äro huvudsakligen avgörande. För mig är huvudsaken att jag tror att trafiken från denna landsända icke kommer att gå till vår kust, jo visserligen till kusten, men icke till den *svenska* kusten, om banan bygges såsom är föreslaget. Att det svenska järnvägsnätet skall sammanbindas med det ryska är alldeles naturligt, och det har jag för min del ingenting emot, men allt beror på hur sammanbindningen sker. Nu skall banan dragas norrifrån till Haparanda, men Haparanda har ingen hamn och dit upp komma inga större fartyg. Efter mitt förmenande kommer trafiken snarare att ledas från Haparanda över Torneå till Kemi, det är den största risken med förslaget sådant det nu föreligger. Om vi åtminstone fortsatte banan och kunde komma samtidigt till Karl Johans stads hamn, som är av någorlunda tillfredsställande beskaffenhet eller någon annan plats på svenska kusten, skulle jag icke hava så mycket att invända emot saken. Då nu såväl de av mig andragna skäl, som även de militära skälen efter mitt förmenande tala emot förslaget, vill jag för min del ansluta mig till reservanternas hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med bifall till utskottets hemställan i mom. 2, skulle beträffande mom. 1 antaga det förslag, som innefattades i den av greve Wachtmeister m. fl. vid sistberörda mom. avgivna reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 10 och 13 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående resebidrag till vissa patienter vid kustsanatorierna, och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning i vad angår civildepartementsärenden

gjorda framställning angående anslag för vissa anläggningar vid Frösunda driftbangård samt en i ämnet väckt motion, biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Ang.
pension åt
stations-
inspektoren
J. A. Th.
Petersohns
änka.*

Föredrogs åny statsutskottets den 10 och 13 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt stationsinspektoren Johan Axel Theodor Petersohns änka Johanna Augusta Alexandra Petersohn, född Nicander.

I en den 14 januari 1913 till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 33, hade Kungl. Maj:tt, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgiva, att till stationsinspektoren Johan Axel Theodor Petersohns änka Johanna Augusta Alexandra Petersohn, född Nicander, finge av trafikmedel utbetalas ett årligt understöd av 400 kronor, att utgå från och med den 1 januari 1912 i enlighet med de grunder, som i § 7 av reglementet för statens järnvägstrafiks änke- och pupillkassa den 6 september 1872 stadgats rörande pensioner åt änkor efter delägare i nämnda kassa.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande förmålt sig intet hava att erinra mot storleken af det föreslagna understödsbeloppet, men däremot icke funnit sig kunna biträda förevarande förslag, i vad det avsåge understödets tillgodonjutande för år 1912; och hade utskottet alltså hemställt, att Riksdagen måtte medgiva, att till stationsinspektoren Johan Axel Theodor Petersohns änka Johanna Augusta Alexandra Petersohn, född Nicander, finge av trafikmedel utbetalas ett årligt understöd av 400 kronor, att utgå från och med den 1 januari 1913 i enlighet med de grunder, som i § 7 i reglementet för statens järnvägstrafiks änke- och pupillkassa den 6 september 1872 stadgats rörande pensioner åt änkor efter delägare i nämnda kassa.

Herr Tamm: Mot det nu föreliggande förslaget uti dess ursprungliga skick vore alls ingenting att invända, men man har i dag delat ut en rättelse från statsutskottet, däruti hemställes, att den nu föreslagna pensionen skulle utgå redan från och med innevarande år. Detta gör, att jag måste i kammarens minne återkalla en episod från i dag åtta dagar sedan, då jordbruksutskottet ville ha ålderstillägg för tre kronojägare från innevarande års början. Men det blev avbasning utav, och — om uttrycket tillåtes mig — det med stora karbasen; såväl statsutskottets ordförande som afdelningsordföranden skötte i egen person afstraffningen. Nu är det ju så, att jordbruksutskottet är ett barn av statsutskottet, utgånet från dess inre, och följaktligen ansåg jag att, då ett barn ju bör lyda sina föräldrar borde ock jag böja mig, och därför fann jag mig föranlåten att ej bjäbba emot utan suckade mitt »pater peccavi» och beslöt ej vidare upptaga frågan. Det gällde således att ej resonera, men allt naturligtvis under förutsättning att statsutskottet, föräldrarna, handlade logiskt och icke ville säga: »lev såsom jag lär, men ej som jag lever». Men huru ställer

det sig nu med den här rättelsen? Jo, här kommer nu statsutskottet med en pensionsfråga och föreslår, att den skall utgå redan under innevarande budgetår. Då jag konstaterar, att såvitt jag kan förstå statsutskottet här gjort sig skyldigt till ett ologiskt tillvägagående, måste jag säga, att jag icke är beredd att för jordbruksutskottets räkning för framtiden stillatigande ställa mig statsutskottets order till efterrättelse.

*Ang.
pension åt
stations-
inspektoren
J. A. Th.
Petersohns
änka.
(Forts.)*

Greve Wachtmeister, Fredrik: Jordbruksutskottets högt ärade vice ordförande var något missnöjd över den opposition han rönt här i kammaren för en vecka sedan, men jag får säga att det var med allra största rätt som vi opponerade mot den hemställda jordbruksutskottet då gjorde. Och jag betonade då, att det vore alldeles nödvändigt att så gå tillväga i avseende å de ålderstillägg som det då var fråga om, därför att i väsentligt analoga fall som legat under statsutskottets behandling, hade Riksdagen genom gemensam votering fattat beslut i sådan riktning, och jag framhöll att Riksdagens värdighet fordrade, att man handlade på samma sätt när ärendet kom ifrån jordbruksutskottet som om det kommit från statsutskottet. Men nu kommer jag just till det, som den ärade talaren nyss vände sig emot, att vi nämligen här skulle hava föreslagit Riksdagen att förfara på annat sätt i denna fråga. Men, herr Tamm, det är icke sant! Ty här är fråga om en pension och det är icke detsamma som ålderstillägg, varom det då var fråga. I avseende å pensioner ha vi fått lov att rätta oss efter en auktoritet. Vi ha icke som jordbruksutskottet här om dagen varit tvungna att rätta oss efter statsutskottet, vi ha nödgats att i detta avseende rätta oss efter bankoutskottet, ty såsom herrarna veta är det numera bankoutskottet som behandlar nästan alla pensionsfrågor. När det då för oss påvisades att bankoutskottet följer den principen, att föreslå Riksdagen att bevilja pensioner, som avse även det löpande året, ha vi ansett att vi måste böja oss för dessa prejudikat som blivit tillskapade av bankoutskottet. Vi ha således inom statsutskottet i detta fall gått tillväga alldeles på samma sätt som jordbruksutskottet — jag är ledsen att konstatera det — mot sin vilja blivit nödsakat att göra för åtta dagar sedan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren att till sitt sammanträde den 17 i denna månad uppskjuta handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan: varjämte kammaren likaledes på framställningen av herr talmannen, medgav, att de anslag, som utfärdades till det pågående sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrifvelse till Konungen med anmälan om ledigheter inom kammaren innan nästa lagtima riksdag.

Anmälades och bordlades
bevillningsutskottets betänkanden

nr 45, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande tullsatser å spannmål samt upphävande av tullarna å korn och smör,

nr 47, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om inskränkning av antalet förste kontrollörer vid sockerbeskattningen, samt

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av 25 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker; ävensom

lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 34, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 31 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behandling av alkoholister samt till lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till vittnen i mål enligt lag om behandling av alkoholister, dels ock i anledning därav väckta motioner,

nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av § 24 värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion, samt

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning, lag om ersättning i vissa fall av allmänna medel till vittnen i mål, som avses i gällande lag angående förbud mot införsel till riket av varor med oriktig ursprungsbeteckning, och förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen om frihamn den 15 november 1907.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,33 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 16 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 9 och 10 i denna månad.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 81, i anledning av riksdagens år 1912 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1911;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 196 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anvisande av medel till bestridande av femtonde allmänna svenska folkskollärarmötet i Lund år 1913; samt

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 197 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående Sveriges deltagande i en skolhygienisk utställning i Buffalo.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

nr 117, till Konungen, med reglemente för riksbankens styrelse och förvaltning; samt

nr 118, till fullmäktige i riksbanken, med samma reglemente.

Anmälades och bordlades
jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad, och

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vissa kronoarrendatorer från skyldighet att ansvara för kommunalutskylder, belöpande å skogsmark, som icke inbegripits i arrendet;

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring och till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, dels ock åtskilliga med föranledande av nämnda förslag väckta motioner;

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av en av herr Winberg inom Andra kammaren väckt motion, nr 218, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för det allmänna eller vederbörande järnvägsföretag att tillgodonjuta del i den jordvärdestegring, som uppkommer vid anläggning av järnväg, ävensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande giftstadga, och nr 22, i anledning av väckt motion om avfattningen av kamrarnas protokoll m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran, följande den 14 innevarande maj bordlagda ärenden, nämligen bevillningsutskottets betänkanden nr 45—48 samt lagutskottets memorial nr 34 och utlåtanden nr 35 och 36.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades klockan 3,38 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
